

KUN ÄITI KÄYTTÄÄ VÄKIVALTA

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä

Piia Kuiri
Pro gradu – tutkielma
Sosiaalityö
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Kevät 2014

TIIVISTELMÄ

KUN ÄITI KÄYTTÄÄ VÄKIVALTA

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä

Piia Kuiri
Sosiaalityö pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Ohjaajat: Anni Vanhala ja Sirkka Alho
Kevät 2014
Sivumäärä: 84 sivua + 2 liitettä

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella äitien lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa ilmiönä. Tutkimusaineiston olen kerännyt haastatteleamalla kahdessa eri kaupungissa työskenteleviä kuutta lastensuojelun sosiaalityöntekijää. Tutkielmastani valmistui ensintyön teoreettinen viitekehys, jonka jälkeen toteutin haastatteluaineiston keräämisen.

Haastatteluiden tuottaman tiedon avulla yritän vastata alla oleviin asettamiini tutkimusongelmiini. Kuinka usein ja millaisena ilmiönä naisten lapsiinsa kohdistama väkivalta näkyy lastensuojelussa? Määrittyykö ilmiö yhteiskunnassa sosiaalisesti ongelmaksi? Millaisia seurauksia väkivallasta nähdään olevan? Millaista apua naiset ja lapset tarvitsevat? Miten naisia yritetään yhteiskunnassa auttaa ja millaisia haasteita auttamiseen nähdään liittyvän? Miten yhteiskunnallinen vastuu väkivaltatyössä jakaantuu eri toimijoiden ja viranomaisten kesken? Mitä asialle pitäisi tehdä, kenen pitäisi tehdä ja millaisin keinoin? Miten viranomaisyhteistyö toimii? Millaisia hyviä ja huonoja käytänteitä nähdään olevan? Haastattelut olen analysoinut aineistolähtöisesti sisällön analyysillä huomioiden tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä näkemyksiä.

Pääteemoiksi haastatteluissa ja analyysissäni muodostuivat sosiaalityöntekijöiden kokemat haasteet väkivallan tunnistamisessa ja sanoittamisessa, väkivaltaisen naisen avun hakemisen haasteet, yhteiskunnallinen vastuu ilmiöstä, auttamispalveluiden saatavuus ja monipuolisuus sekä viranomaisyhteistyö ilmiön parissa. Haastateltujen sosiaalityöntekijöiden mukaan naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan ei ole niin marginaalinen ilmiö kuin yleisesti oletetaan. Haastatellut kuvasivat naisen lapsen kohdistamaa väkivaltaa vaietuksi ja paheksutuksi ilmiöksi, johon on sen vuoksi vaikea hakea ja saada apua. Naisten auttamisessa olennaista olisi haastateltujen mielestä monipuolisesti ja riittävästi resursoitujen peruspalvelut, joista löytyisi myös väkivaltatyön erikoisosaamista. Viranomaisyhteistyötä sosiaalityöntekijät haluaisivat kehittää selkeämpään ja avoimempaan suuntaan.

Avainsanat: sosiaalinen ongelma, naisen väkivalta, väkivallan riskitekijät, väkivaltatyö, auttamisjärjestelmät, viranomaisyhteistyö, yhteiskunnallinen vastuu

Sisällys

1 JOHDANTO	5
2 NAISTEN LAPSIINSA KOHDISTAMA VÄKIVALTA	8
2.1 SOSIAALISENA ONGELMANA	8
2.2 HISTORIAALISESSA JA LAINSÄÄDÄNNÖLLISESSÄ KEHYKSESSÄ	11
2.3 KÄSITTEELLISESSÄ KAMPPAILUSSA	12
2.4 VÄKIVALTATILASTOISSA	14
2.5 LAPSUUDEN VARJONA	15
2.6 LASTA SUOJELEVASSA VIRANOMAISTYÖSSÄ	17
2.7 VÄKIVALLAN AUTTAMISJÄRJESTELMÄSSÄ.....	18
3 VÄKIVALLAN EMPIIRISET TUTKIMUSPERINTEET	22
3.1 SUKUPUOLISTUNEEN VÄKIVALLAN TUTKIMUS	22
3.2 FEMINISTINEN VÄKIVALTATUTKIMUS.....	23
3.3 KIELEN JA MERKITYSTEN TUTKIMUS	24
3.4 OIKEUSSOSIOLOGINEN TUTKIMUS	26
3.5 PERHETUTKIMUS	26
3.6 EROJEN NÄKÖKULMA	27
3.7 SUKUPUOLIERITYISYYDEN NÄKÖKULMA KONSTRUKTIONISTISESSA VIITEKEHYKSESSÄ	28
4 TUTKIMUKSEN VAIHEET	31
4.1 TUTKIMUSAINEISTO JA -KYSYMYKSET	31
4.2. SOSIAALITYÖNTEKIJÖIDEN HAASTATTELUT	32
4.3 SISÄLLÖNANALYYTTINEN AINEISTON KÄSITTELY	33
4.4 TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	35
5 VÄKIVALLAN HAVAITSEMISEN, SANOITTAMISEN JA AUTTAMISEN HAASTEET	37
5.1 VÄKIVALLAN SISÄLLÖLLINEN JA MÄÄRÄLLINEN LUOKITTELU	38
5.2 VÄKIVALTAINEN KÄYTTÄYTYMINEN	41
5.3 VÄKIVALLALLE ALTISTAVIA RISKITEKIJÖITÄ.....	42
5.4 VÄKIVALLAN SEURAUKSET LAPSELLE	45
5.5. VÄKIVALLAN ILMI TULEMINEN JA AVUN HAKEMINEN	47
5.6 NAISTEN JA LASTEN TARVITSEMA APU	53
5.7 VASTUUN JAKAUTUMINEN VÄKIVALTATYÖSSÄ.....	56
5.8 SUKUPUOLEN MERKITYKSESTÄ	68
6 TEORIASSA JA KÄYTÄNNÖSSÄ	70
6.1 NAISTEN VÄKIVALTATYÖN TARPEET JA HAASTEET	70
6.2 KOHTI YHTEISVASTUULLISUUTTA.....	73
6.3 TUTKIMUKSENI ARVIOINTI JA ASEMOINTI	75
KIRJALLISUUS	78
LIITE 1	85
LIITE 2	85

1 JOHDANTO

Muutamia kuukausia sitten tutkielmani ollessa jo loppusuoralla vein kolme vuotiaan lapseni lääkäriin. Hänellä oli otsassa pitkähkö verta vuotava haava kaatumisen ja otsan sohvapöydän terävään reunaan lyömisen johdosta. Lapsen vaatteet olivat veriset. Ennestään lapsellani oli edellisenä päivänä takkaa päin kaatumisen johdosta tullut musta silmä ja koko silmä oli umpeen muurautunut. Terveyskeskuspäivystykseen ajaessani olin varma, että minua suorastaan kuulusteltaisiin lapseni vammoista. Tosiasiallisesti haava puhdistettiin, tarkastettiin ja liimattiin. Minulta ei kysytty, kuinka lapseni vammat olivat syntyneet. Seuraavana päivänä päiväkotiin lapsia viedessäni ja hakiessa havahduin siihen, että monet hoitajista halusivat tietää ja ehkä tarkistaakin, kuinka lapseni vammat olivat syntyneet. Minusta oli huojentavaa, että päiväkodissa asiaan kiinnitettiin huomiota.

Naisten lapsiin kohdistama väkivalta vaikutti heti henkilökohtaisella ja yhteiskunnallisella tasolla mielenkiintoiselta ja tärkeältä aiheelta. Sosiaalityön opinnoissani tein kandidaatin tutkielmana kirjallisuuskatsauksen naisten lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta keväällä 2011. Kiinnostuin aihepiiristä saatuaani lapsia ja oltuani useita vuosia äitiys- ja hoitovapailla. Kärjistäen sanottuna noiden vuosien aikana poimin arjen etnografisia havaintoja naisten lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta leikkipuiston hiekkalaatikon reunalta.

Minulle oli yllätys, kuinka usein hoitovapaalla ollessani näin tilanteita, joissa naiset käyttäytyivät väkivaltaisesti lapsiaan kohtaan. Näin kun naiset retuuttivat, tönivät, repivät, pakottivat ja olivat kielellisesti väkivaltaisia lapsiaan kohtaan. Puuttumisen ja avun tarjoamisen näkökulmasta koin tilanteet vaikeiksi. Löysin itseni pohtimasta, pitäisikö minun tai uskaltaisinko minä puuttua tilanteisiin ja olisiko minun syytä tehdä jo lastensuojeluilmoitus. Lukijaa ehkä kiinnostaa, että asun maaseudulla ja asuinalueellani on todella paljon lapsiperheitä, myös monilapsisia perheitä. Muutama äiti avautui leikkipuistossa säännöllisesti tapahtuneiden kohtaamisten jälkeen omista keinottomuuden kokemuksistaan ja vaikeuksistaan hillitä väkivaltaisia impulssejaan. Neuvoisin yhtä äitiä hakemaan apua neuvolasta. Seuraavan kerran tavatessamme kysyin, miten neuvolakäyn-

ti oli mennyt. Kyseinen äiti sanoi kertoneensa neuvolassa, että suuttuessaan huutaa ja retuuttaa lapsia niin, että siitä saattaa jäädä jälkiä. Oletin hänelle tarjotun aikaa neuvola-psykologille tai muuta vastaavaa. Mutta, kyseinen äiti kertoi hänelle sanotun neuvolassa ainoastaan, että väkivalta ei ole sallittua ja asiasta keskustelu oli loppunut siihen.

Lasteni kanssa kotona vietettyjen vuosien jälkeen aloitin työt lastensuojelun sijaishuollossa sosiaalityöntekijänä syksyllä 2012. Aikaisempaa sosiaalityön työkokemusta minulla ei ollut. Asiakkuudessani oli ainakin neljä lapsiperhettä, joissa lasten huostaanoton yhtenä syyperusteena oli ollut äitien lapsiinsa kohdistama väkivalta. Väkivalta oli ollut niin fyysistä kuin henkistäkin väkivaltaa sekä lapsen tarpeiden laiminlyöntiä. Sosiaalityöntekijänä havaitsin, että naisten on vaikea puhua väkivallasta ja monen oli myös vaikea tunnistaa käyttäytymisessään olleita väkivaltaisista piirteistä. Lähtökohta ja ennakoasetelma aloittaessani Pro gradu – tutkielmaani keväällä 2012 oli edellä kuvattujen kokemusteni muovaama.

Tutkimuksellinen kiinnostukseni on kohdistunut siihen, miten lastensuojelun sosiaalityöntekijät näkevät naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan ilmiönä ja millaisia yhteiskunnallisia puuttumisen keinoja siihen heidän näkemyksen mukaan pitäisi olla olemassa. Kiinnostustani tutkimusasetelmaani lisäsi Ruuskasen (2005) esittämä näkemys, että viranomaisten ja auttajatahojen välisiä käytäntöjä on väkivaltatutkimuksessa tutkittu melko vähän. Tutkijana minua on kiinnostanut juuri väkivaltatyön toimintakäytännöt ja niiden toimivuus naisten harjoittaman väkivallan suhteen.

Tutkimusaineiston olen kerännyt haastattelemalla kahdessa pääkaupunkiseudun lastensuojelussa työskenteleviä sosiaalityöntekijöitä. Haastateltavia on ollut yhteensä kuusi. Analyysin olen toteuttanut sisällönanalyysin keinoin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijät valitsin haastateltaviksi, koska he näkemykseni mukaan ovat edustavana otos ammattiryhmästä, joka työssään tapaa väkivaltaongelmasta kärsiviä naisia. En oletanut tutkielmaa aloittaessani naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan olevan väkivallan yleisimpiä muotoja, mutta ajattelin sen edustavan ainakin yhtä väkivallan vaietumpia puolia. Lapseen kohdistuvassa väkivallassa on mielestäni kysymys niin rikoksesta kuin lastensuojelullisesta asiastakin.

Taustaani kuuluu kasvatustieteiden maisterin opinnot Joensuun yliopistossa ja diskurs-

sianalyttinen pro gradu -tutkielma miesten naisiin kohdistamasta väkivallasta ja tähän ilmiöön liittyvistä puhetavoista vuonna 2003. Tutkimusasetelma tässä tutkielmassa on kuitenkin hyvin erilainen.

Tutkimusraporttini jäsentyy tavanomaisella tavalla. Luvuissa 1-3 johdattelen lukijaa tutkittavaan ilmiöön avaamalla keskeisiä väkivaltailmiöön liittyviä käsitteitä ja tilastoja, sekä käymällä läpi väkivaltatutkimukseen ja -työhön liittyvää tietoa. Avaan myös lastensuojeluun liittyvää historiallista ja lainsäädännöllistä perustaa, koska se toimii tutkimani ilmiön ja haastattelemieni sosiaalityöntekijöiden työn keskeisenä kontekstina. Luvussa 4 kerron tutkimukseni metodologisista ratkaisuksista. Luvusta 5 löytyvät keskeiset tutkimusaineistoni analyysin tulokset. Luvussa 6 esittelen yhteenvedon teoriakirjallisuuden ja tutkimusaineistoni keskeisistä teemoista ja tuon esille omaa tutkimusilmiöön liittyvää pohdintaani.

2 NAISTEN LAPSIINSA KOHDISTAMA VÄKIVALTA

Tässä luvussa kuvaan naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan lainsäädännöllistä ja yhteiskunnallista kontekstia. Kappaleen päätavoite on kuvata, kuinka tutkimani ilmiö on historiallisesti määritelty sosiaalisesti ongelmaksi. Kappaleen neljännessä luvussa esitelen väkivaltatilastojen tuottamaa tietoa naisten väkivaltaisesta käyttäytymisestä. Luvuissa 5-6 tarkastelen väkivaltaa sisältävän vanhemmuuden vaikutuksia, yhteiskunnan mahdollisuuksia puuttua vanhemman harjoittamaan väkivaltaan ja suomalaisen väkivaltatyön auttamisjärjestelmän rakenteita.

2.1 Sosiaalisena ongelmana

Asian nimeäminen ja käsitteleminen sosiaalisena ongelmana edellyttää historialliseen aikaan sidoksissa olevaa tulkinnallista määrittelyprosessia, jossa toimijoina ovat yleensä asiantuntijoina pidetyt ammattilaiset ja itse asiakkaat. Asian nimeäminen sosiaalisesti ongelmaksi tarkoittaa asian näkemistä haitallisena joko asian osaiselle tai muille ihmisille tai asiasta tulee ylipäänsä vaikutelma, että sille on pakko tehdä jotakin. Asian eteen toimiminen vahvistaa edelleen käsitystä, että kysymyksessä sosiaalinen ongelma. Sosiaalityön tutkimukseen kuuluu tulkita prosesseja ja käytäntöjä, joiden perusteella sosiaaliset ongelmat muotoutuvat, niitä ylläpidetään ja puretaan. Sosiaalisia ongelmia määritellään esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden, poliisien ja psykiatrien professiosta käsin. Arjessa ihmiset osallistuvat määrittelyprosesseihin keskusteluiden ja median välityksellä. Sosiaalisten ongelmien määrittelytyö sisältää myös ongelmaan sopivien interventioiden etsimistä ja pohdintaa. (Jokinen & Juhila & Pösö 1995, 9, 12–14).

Osa tutkijoista on sitä mieltä, että nainen on vaikeampi mieltää väkivallan tekijäksi kuin mies (Purjo, 2010,9; Jokinen, 2000, 23–25). Väkivallan tekijän ja väkivallan uhrin sukupuolella nähdään olevan merkitystä siinä, miten väkivaltaan, sen vakavuuteen, vaikutuksiin ja rangaistuskäytäntöihin suhtaudutaan (Flinck, 2006, 24). Väkiältä kategorisoidaan sosiaalisena ongelmana todeksi, epätodeksi tai jotain siltä väliltä olevaksi eri toimijoiden vuorovaikutuksessa (Jokinen & Juhila & Pösö, 1995, 15).

Naisien ja erityisesti äitien tekemää väkivaltaa väitetään selitettävän ja puolusteltavan enemmän kuin miesten tekemää väkivaltaa. Selityksiä sanotaan haettavan naisen/äidin

väsymyksestä, masennuksesta tai vaikeasta elämäntilanteesta. Mediassa väkivaltaisesti käyttäytyvää naista on voitu kuvata olosuhteiden uhrina ja selitystä väkivaltaan on haettu yhteiskunnasta, taloudellisista vaikeuksista, huoltajuuskiistoista tai suhteesta mieheen. Osa tutkijoista näkee naisen väkivaltaisen käyttäytymisen syiden syvemmillä naisen elämänhistoriassa kuin naisen sen hetkessä elämäntilanteessa. (Reenkola, 2008, 67,73; Keränen, 2009, 45.) On väitetty, että lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa käsittelevälle ammattikirjallisuudelle on tyypillistä tuomita ilmiö lainsäädännöllisesti ja samalla kuitenkin etsiä sille ymmärtäviä selityksiä. Harvinaisempana on pidetty sitä, jos lapsen kohdistuvalle väkivallalle ei etsitä sosiaalista tai psyykkistä syytekijää. Ymmärtävää suhtautumistapaa on nimitetty humanistiseksi tai hoidolliseksi ja vaihtoehdoksi sille on esitetty juridista tai lääketieteellistä suhtautumistapaa. (Pösö, 1995, 37.)

Väkivaltaa käyttävien naisten on arvioitu käyttäytymisellään rikkovan asetettuja odotuksia naisellisesta ja naisille sopivasta käyttäytymisestä (Honkanen, 2010,118). Yhtenä vallitsevana suhtautumistapana naisten väkivaltakäyttäytymiseen pidetään ilmiötä loke-roivaa näkökulmaa, jossa keskeistä on erottaa kunnollinen nainen ja hyvä äiti vihasesta ja väkivaltaisesta äidistä. Jälkimmäisellä tavalla käyttäytyvä nainen nähdään poikkeavana ja epänormaalina, jopa pahana. Lastaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyvä nainen voidaan sijoittaa kaiken ymmärryksen ja anteeksiannon ulkopuolelle olevaksi, epäinhimilliseksi ja sairaaksi. (Nykyri 1998, 137–138, 142). Peltoniemi (1984, 16–17) oli jo 1980-luvulla huolissaan, että naisen aseman korostaminen pelkääjän väkivallan uhrina voi johtaa naisen itsensä tekemän väkivallan ja sen uhrien unohtamiseen. Naisten ja äitien tekemään väkivaltaan ei tulisi Fearherstonen (1996, 181–182) käsityksen mukaan suhtautua yksilöpatologisena ilmiönä, koska väkivaltaisen käyttäytymisen sosiaalisena kontekstina on yhteiskunta, jossa väkivaltaa esiintyy, jossa siitä puhutaan tietynlaisilla tavoilla ja jossa siihen puututaan tietynlaisilla tavoilla.

Naisen ja miesten väkivaltaisuudesta väitetään puhuttavan erilaisella retoriikalla. Yleisinä miesten väkivaltaan liitettyinä argumentteina pidetään muun muassa seuraavia väitteitä: 1) väkivaltaisuuteen ei pidä etsiä syytä, sen on vain loputtava, 2) väkivaltaa ei pidä käsitellä parisuhteen näkökulmasta 3) väkivaltaisella käyttäytymisellä ei ole yhteyttä päihteisiin, mielenterveyteen tai sosiaalisiin ongelmiin ja 4) väkivalta on miehen tekemä tietoinen valinta. Samoja väittämiä ei nähdä yhdistettävän naisen väkivaltakäyttäytymiseen. Esitetyn kritiikin mukaan väkivallan nais- ja mieskuvat ovat

mustavalkoisia kuvaten miehen luonnostaan väkivaltaiseksi ja naisen väkivallan johtuvaksi ympäristön tapahtumista. Samankaltaista kritiikkiä on esitetty osin myös naistutkimuksen piirissä. (Törrönen, 2009c, 32–33.)

Yhteiskuntatieteiden tutkija Johanna Hiitola on selvityksessään (2009) tarkastellut vuonna 2006 tahdon vastaisesti huostaan otettujen lasten huostaanottopäätöksiä. Hiitolan tutkimusaineisto muodostui 600 huostaanottotapauksesta, joissa väkivaltaisuus tai väkivallan kokemus on mainittu 63 %:ssa tapauksia ainakin yhtenä huostaanoton syynä.

Huostaanottopäätöksissä näkyy Hiitolan mukaan myös naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan sivuuttaminen. Väkipalta on selvityksen aineistossa päihteidenkäytön ohella yleisimpänä syytä huostaanottoon. Huostaanottopäätöksissä väkivaltaa on Hiitolan mukaan käsitelty epäselvästi, ilman että oikeuden asiakirjoissa olisi juurikaan eritelty kuka on tehnyt väkivaltaa ja kenelle ja kuinka lapselle on käynyt. Hiitola epäilee, ettei päätöksenteon taustalla ole ymmärrystä, millaisia seurauksia väkivallasta aiheutuu uhreina oleville lapsille. Hiitolan mukaan teksteistä pitäisi löytyä kuvaus, millaisesta ja kenen tekemästä väkivallasta kulloinkin on kysymys. Hiitolan aineistossa niiltä osin kuin väkivallan tekijä ja uhri ovat todennettavissa, niin väkivallan tekijät jakaantuivat 18 %:ssa vanhempiin, 6 %:ssa tapauksia lapsen äitiin, 11 %:ssa tapauksia lapsen isään ja 19 %:ssa tapauksia lapsen itseensä. Väkivallan vakavuustaso oli vaihteleva ja osin epäselväksi jäävä asia. (Mt., 2008, 47–48, 52–60.) Hautasen (2010) väitöskirjassa Väkipalta ja huoltoriidat tarkastellaan millainen merkitys perhesuhteissa tapahtuneella väkivallalla on kärjäoikeuden huoltoriitojen ratkaisuisissa. Hautasen tutkimuksen mukaan lapsen väkivaltakokemukset jäävät vähäiselle huomiolle kärjäoikeuksien huolto- ja tapaamisriitojen käsittelemisessä. Hautanen toteaa, ettei Suomessa monien muiden maiden tapaan ole olemassa erityistä linjausta tai ohjeistusta, kuinka vanhemman tekemä väkipalta tulisi huomioida kärjäoikeuden huolto- ja tapaamisoikeuspäätöksissä. (Mt.)

Pohjoismaissa on viime vuosina virinnyt innostus tyttöväkivaltatutkimukseen, josta esimerkkinä on norjalaisen tutkija Sidsel Natland väitöskirja *Volden, horen og vennskapet, en kulturanalytisk studie av unge jenter som utovere av vold* (2007). Väitöskirjassa käsitellään tyttöväkivaltailmiötä kulttuurianalyttisestä näkökulmasta. Natland näkemys mukaan väkivaltaisesti käyttäytyvistä tytöistä tehdään usein uhreja sen sijaan, että heidät nähtäisiin toimijoina. Tyttöjen väkipalta ei Natlandin mukaan sovi kulttuuri-

siin käsityksiimme feminiinisuudesta ja maskuliinisuudesta.

2.2 Historiallisessa ja lainsäädännöllisessä kehityksessä

Tieteellinen ja ammatillinen kiinnostus lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan heräsi 1900-luvun loppupuolella. Ilmiöön liittyvä yhteiskunnallinen keskustelu oli aluksi hyvin medikalisoitunutta. (Ellonen, 2007, 11.) Aikaisemmin ilmiöön katsottiin edustavan perheiden yksityisyyden suojaan kuuluvaa, ei rikosoikeudellista asiaa (Taskinen 2003, 89). Monenlaiset myytit, pelot ja kulttuuriset ymmärrykset ylläpitivät yhä ongelma tilanteisiin puuttumattomuutta perheen sisäisiksi miellettyissä asioissa. Näin ollen perheissä tapahtuvat lapsiin kohdistuvat ns. "yksityisen alueella tehdyt väkivallanteot" uhkaavat jäädä yksityisasiaksi. (Forsberg, 2002, 84–85.)

Suomalainen rikoslaki määrittää kaiken lapsiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön rikolliseksi toiminnaksi. Lasten fyysinen kuritus eli niin sanottu kuritusväkivalta on ollut kiellettyä Suomessa vuodesta 1984 lähtien. (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 13.) Sitä ennen fyysinen kurittaminen nähtiin laajasti yhteiskunnassa jopa välttämättömänä toimintana, jotta lapsista kasvaisi nöyriä, kuuliaisia ja tottelevaisia (Lampi 1983, 17). Arkikielessä pahoinpitely viittaa väkivaltaan, jolla on vakavia fyysisiä seurauksia ja kurittaminen väkivaltaan, johon sisältyy kasvatuksellinen motiivi (Sariola, 1990, 16).

Suomen lainsäädäntö pohjautuu perustuslakiin ja ratifioituihin kansainvälisiin sopimuksiin. Perustuslaissamme on 7 §:ssä säädetty ”oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.” Suomen ratifioimilla kansainvälisillä sopimuksilla pyritään takaamaan lapsille omat perusoikeudet. Näistä laajin ja kattavin on Suomen vuonna 1991 ratifioima lapsen oikeuksien yleissopimus (Mahkonen, 2008, 81–91), jonka 19. artiklassa sopimusvaltioita edellytetään toimimaan lapsen edun nimissä niin, että lasta suojellaan kaikelta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta ja seksuaaliselta hyväksikäytöltä silloin kun hän on vanhempansa, muun huoltajan tai jonkun muun hoidossa. (LOS 19 artikla.) Muita lapsia koskevia sopimuksia ovat Euroopan ihmisoikeussopimus, Geneven sopimus ja muut kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Suomen lainsäädännössä tärkeimmät lapsia koskevat säädökset ovat laki lapsen huollos-

ta ja tapaamisoikeudesta ja lastensuojelulaki. Lainsäädännön ajatellaan olevan yksi merkittävimmistä väkivallan ehkäisykeinoista yhteiskunnassa. Lait määrittävät, mitä vanhemman ja lapsen välisessä suhteessa saa ja ei saa tehdä. Viranomaisilla on juridinen vastuu valvoa lastensuojelulain toteutumista. Viranomaistoiminnassa keskeisin tavoite on yleensä epätoivottavan toiminnan pysäyttäminen, siltä suojaaminen ja sen ehkäiseminen, eikä viranomaistoiminnan kautta tapahtuva väkivaltaisesti käyttäytyvän henkilön auttaminen. (Jolkkonen & Varjonen, 2002, 38–39.)

2.3 Käsitteellisessä kamppailussa

Lapsiin kohdistuvan väkivallan määrittely on hankalaa, mikä näkyy keskusteluissa ja tutkimuksissa (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 14). Haastavuuden osasyynä pidetään ilmiön monia mahdollisia ilmenemismuotoja. Lainsäädännön mukaan väkivallassa on kysymys rikoslain pahoinpitelypykälien (1995/578, 5§) mukaisesta toiminnasta, jossa vahingoitetaan lapsen terveyttä, aiheutetaan lapselle kipua tai saateetaan lapsi tiedottomaan tai muuhun vastaavan tilaan. Väkivaltaan sisällytetään yleensä myös lapsen kotona näkemä väkivalta, jossa lapsi ei itse ole fyysisen väkivallan kohteena. (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 12.) Pelkkää väkivallan näkemistä pidetään lapselle yhtä vahingollisena kuin häneen kohdistuvaakin väkivaltaa, koska siihen voi liittyä pelko oman vanhemman menettämisestä ja jopa kuolemasta (Oranen 2001, 42–43, 49).

Väkivallan käsitteen määrittelyä pidetään yleisesti vaikeana ja se lähtee usein liikkeelle väkivallan muotojen erotteluista (Nyqvist, 2001,14). Väkivallan eri muodoista voidaan erotella aktiivinen ja passiivinen väkivalta. Aktiivinen fyysinen väkivalta tarkoittaa ruumiillista pahoinpitelyä ja passiivinen lapsen hoidon laiminlyömistä. Aktiivinen kemiallinen väkivalta tarkoittaa vanhemman lääkkeiden ja päihteiden väärinkäyttöä ja passiivinen kemiallinen väkivalta lapsen lääkehoidon ja ruokavalion laiminlyömistä. Aktiivinen psyykinen väkivalta tarkoittaa lapsen kaltoin kohtelua, nöyryyttämistä, pelottelua ja pilkkaamista ja passiivinen psyykinen väkivalta tarkoittaa lapsen mitätöintiä ja huomiotta jättämistä. Lisäksi käytössä ovat lapsen aktiivisen ja passiivisen seksuaalisen hyväksikäytön termit. Rakenteellisen väkivallan käsitettä taas käytetään viittaamaan yhteiskunnassa esiintyviin asioihin ja tapoihin rajoittaa epäsuotuisalla tavalla lapsen

kasvumahdollisuuksia. (Taskinen, 2003, 19–20.)

Väkivallan erilaisia määrittelyjä ja tarkastelutapoja löytyy myös lainsäädännöstä ja sosi-aali- ja terveydenhuollon raporteista, keskusteluista ja tutkimuksista (Eskonen, 2005, 19). Suomessa lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimus on vielä suhteellisen uutta. Li-säksi käytössä olevia käsitteitä, niiden tutkimusta ja käytäntöjä ohjaavia vaikutuksia pidetään jäsentymättöminä, vakiintumattomina ja sekavinakin. (Ellonen, 2007, 14.) So-siaali- ja terveydenhuollossa lapsiin kohdistuvasta väkivallasta puhuttaessa käytetään nimitystä lasten kaltoin kohtelu tai pahoinpitely. Lasten kaltoin kohtelu sisältää lapsen fyysisen, psyykkisen ja seksuaalisen väkivallan sekä lapsen hoidon laiminlyömisien. (Lepistö, 2010, 24 – 25.)

Suomalaista väkivaltakeskustelua ja – käytäntöjä on luonnehtinut "perheväkivalta" – diskurssin hegemonia 1970-luvulta lähtien. Perheväkivalta – käsite pitää sisällään tilas-tollisesti ja sisällöllisesti monenlaista väkivaltaa, kuten vanhemman ja lapsen välillä tapahtuvan väkivallan. (Ellonen, 2007, 14; Keskinen, 2005, 13–14, 89.) Muissa Poh-joismaissa on melkein luovuttu perheväkivalta – käsitteen käyttämisestä, koska se ei yksilöi väkivallan tekijöitä eikä uhreja. Ruotsissa perheväkivallan sijaan käytetään käsi-tettä *kvinnomisshandel* viittaamaan naiseen kohdistuvaan väkivaltaan ja vastaavasti lapsen kohdistuvaan väkivaltaan viitataan käsitteellä *barnmisshandel*. (Notko 2000, 5.) Suomessa alettiin puhua ”naisiin kohdistuvasta väkivallasta” 1990-luvun aikana (Keskinen, 2005, 21). Uutena käsitteenä väkivallasta kiinnostuneet ammattitahot ovat alkaneet lasten kohdalla käyttää käsitettä ”*omassa kodissaan väkivallalle altistuneet lapset*” (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 14).

Lastensuojelua Suomessa paljon tutkinut Tarja Pösö on kyseenalaistanut 1990-luvun puolivälissä lasten pahoinpitelyn yhteiskunnalliset määrittelytavat, joissa lapsen koh-distunut väkivalta nähdään ”perhetilanteena” tai ”perheongelmana”. Edellä mainitun kohtaamistavan ongelmana Pösön näkemyksen mukaan on se, että lapsen erityinen asema ei tule riittävästi huomioiduksi siinä. Pösö pelkää lapsiin kohdistuvan väkivallan epämääräisen määrittelyn tarkoittavan sitä, että lasten suojeleminen jää käytännössä va-jaaksi. (Pösö, 1995, 47.) Perheväkivalta -käsitettä on kritisoitu samoin perustein feministisen tutkimuksen piirissä naisiin kohdistuvan väkivallan osalta (Keskinen, 2005, 89).

2.4 Väkivaltatilastoissa

Naisia väkivallan tekijöinä on tutkittu vähemmän. Median kautta naisten tekemä väkivalta on tullut julkiseen keskusteluun viime vuosien aikana. Yksittäisten väkivallan tekojen lisäksi huomio on kiinnittynyt siihen, onko naisten ja tyttöjen väkivalta lisääntynyt ja onko mahdollinen lisääntyminen sidoksissa sukupuolten tasa-arvoistumiseen. Kysymys, onko väkivalta yhtä lailla naisten kuin miestenkin ongelma, on tullut esille. (Lattu, 2008, 168).

Lapsiin kohdistuvan väkivallan yleisyydestä on vaikea saada kattavaa ja luotettavaa tietoa (Pösö, 1995, 3), mutta ilmiö on kuitenkin etenevässä määrin alettu tunnistaa ja tunnustaa maailmanlaajuisesti ongelmaksi (Forsberg 2002, 84–85). Väkivallan jakaantumisen oletetaan olevan lapsiin kohdistuvassa väkivallassa tasaisempaa äitien ja isien kesken, kuin mitä se on parisuhdeväkivallan osalta (Keskinen, 2005, 88). Viranomaistilastoihin ei kuitenkaan läheskään aina ole kirjattu sitä, kumpi vanhemmista on käyttäytynyt väkivaltaisesti lasta kohtaan (Featherstone, 1996, 180–182). Unicefin tutkimuksessa *Behind Closed Doors, the Impact of Domestic Violence on Children* (2006) on arvioitu 61 000 suomalaislapsen elävän perheessä, joissa heihin kohdistuu jatkuvaa väkivaltaa (Kaitue ym., 2007, 23 - 25).

Giddens (1997, 181) on todennut: ”statistics about crime and delinquency are probably the least reliable of all officially published figures on social issues”. Poliisin tietoon lapsiin kohdistuvasta väkivallasta arvellaan tulevan pieni murto-osa. Ilmoituskynnystä havaitusta ja epäilyistä väkivallasta pidetään korkeana. Väkivaltatutkimuksissa käytetty poliisitilasto kuvaa ilmi tullutta rikollisuutta. (Törrönen 2009c, 28, Kaitue ym. 2007, 25). Poliisitilastoa paremmin todellisuutta kuvaavat kansalliset uhrikyselyt ja tilastot kuolemaan johtaneesta väkivallasta, koska niiden kohdalla piilorikollisuus ei ole ongelma (Kivivuori, Kemppe & Smolej, 2002, 35). Suomessa lasten väkivallan uhrikokemuksia on kartoitettu vain vähän. Nuorten väkivallan kokemuksia kotona on kartoitettu vuodesta 2010 lähtien säännöllisesti muutamalla kouluterveyskyselyyn sijoitetulla kysymyksellä. Poliisitilastoja vertailemalla nähdään ilmi tulleen lapsiin kohdistuvan väkivallan määrän kasvavan lasten vanhetessa, mitä selittänee lasten vanhenemisen myötä tapahtuva etääntyminen kodin vaikutuspiiristä ja kontaktien lisääntyminen muuhun ympäristöön. Lasten vanhetessa tieto heidän kokemastaan väki-

vallasta välittyä helpommin viranomaisille asti (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 18, 25, 56.)

Poliisitilastojen ohella lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa tarkastellaan terveystilastoissa ja lastensuojelun tilastoissa. Edellä mainitutkaan mittarit eivät ole kovin luotettavia lapsiin kohdistuvan väkivallan kuvaajia. Terveystilastoissa lapsiin kohdistuva väkivalta näkyy valtakunnallisessa hoitoilmoitusrekisterissä, josta voidaan poimia väkivallasta aiheutuneet hoitajaksojen määrät sairaaloissa. Rekisterin ulkopuolelle jäävät vammat, jotka hoidetaan polikliinisesti ilman sairaalan vuodeosastojaksoa. Lastensuojelusta ei ole olemassa valtakunnallisia esimerkiksi huostaanottojen syitä kuvaavia tilastoja. Tilastointi on lastensuojelun paikallistason toimijoiden eli kuntien vastuulla, eivätkä tilastot ole keskenään vertailukelpoisia. Yleisesti on kuitenkin tiedossa ja tutkimuksin todennettu, että lastensuojelun asiakkaiden yhtenä ongelmana on usein vanhempien lapsen kohdistama väkivalta sekä lapsen oleminen perheväkivallan todistajana perheessään. (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 29 - 30.)

Hiitolan selvityksen tutkimusaineistossa äiti mainittiin ainoaksi väkivaltaa tehneeksi vanhemmaksi 13 %:ssa tapauksia. Samassa tutkimusaineistossa naisen tekemässä väkivallassa lapsi oli uhrina 63 %:ssa tapauksia. Vastaavat luvut isien kohdalla ovat 30 %:a väkivallan ainoana tekijänä ja isän uhrina lapsi oli 45 %:ssa tapauksia. (Hiitola, 2008, 54–55.) Naisten osuus kaikista yhteiskunnassa tapahtuvista väkivallanteoista sen sijaan on pieni (Reenkola, 2008, 67). Mutta lähisuhteissa tapahtuneista törkeistä pahoinpitelyistä kuitenkin jo 40 %:a ja lasten pahoinpitelyistä noin 50 %:a on naisten tekemiä. Poliisiammattikorkeakoulun vuonna 2008 tekemän tutkimuksen mukaan äidit kurittavat lapsiaan isiä useammin. (Törrönen, 2009b, 14.)

2.5 Lapsuuden varjona

Oma perhe on yleisin lapsen kohdistuvan väkivallan tapahtumapaikka. Lapsella ei ole aikuisen keinoja tuoda väkivallan kokemuksiinsa esille. Lapsella ei ole sanoja, eikä usein edes ymmärrystä suhteessa kokemaansa. Lapsella ei ole mahdollisuuksia itse muuttaa elinolosuhteita, joissa joutuu väkivallan kohteeksi. Avunsaaminen lapselle edellyttää, että joku aikuinen tulkitsee hänen tilanteensa väkivaltana. (Pösö, 1995, 34.)

Ilmiön tunnistaminen ja määrittely tapahtuu aikuisten ja yhteiskunnan tekemässä nimeämisprosessissa, jota on nähty vaikeuttavan yhteiskunnassa edelleen vallitseva perheen yksityisyyttä kunnioittava normi (Forsberg 2005, 86–87).

Kansainvälisten tutkimusten mukaan lapsen kohdistuva väkivalta ei yleensä ole satunnaista käyttäytymistä (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 16). Väkivallan kokemukset aiheuttavat lapselle fyysisten vammojen lisäksi kehityshäiriöitä ja psyykkisiä ongelmia. Monet psyykkiset ongelmat kuten mielenterveyshäiriöt ja itsetuhoisen käyttäytyminen näkyvät vasta lapsen kasvaessa. Väkivalta synnyttää lapselle emotionaalista kipua, johon liittyy oikean ja väärän, hyvän ja pahan puntaroimista. (Forsberg, 2002, 82.) Lapsiin kohdistuvan väkivallan ja seurauksien hoito on kallista tarvittavan hoidon pitkäaikaisuuden vuoksi. Kustannuksia lisää myös se, että lapsiin kohdistuva väkivalta usein myös aloittaa tai jatkaa perheenjäsenten ylisukupolvista väkivaltakerrettä. (Krug 2005, 91–92.)

Väkivallan seurauksien nähdään olevan sidoksissa lapsen ikään, sukupuoleen, väkivallan määrään, keston, toistuvuuteen, vakavuusasteeseen sekä läheisyyteen ja riippuvuuteen suhteessa väkivallan tekijään. Väkivallan lisäksi lapsen elämässä voi olla myös muita riskitekijöitä, jotka kasvattavat lapsen kehityksellisiä riskejä. (Lepistö 2010, 27.) Lapsen suhdetta väkivaltaisesti käyttäytyvään äitiinsä kuvaavat usein keskenään ristiriitaiset piirteet. Äiti voidaan samanaikaisesti kokea hoivaavana, torjuvana, etäisenä, hylkäävänä ja raivoisana. Äitisuhde voi sisältää pelokkuuden tunteita, nähdyksi tulemisen puutetta sekä liiallista riippuvuutta. Pahin vaurio väkivallasta muodostuu yleensä silloin kun tekijä on uhrille läheinen. (Perheentupa, 2010, 34, 105.)

Lasten isät eivät usein ole tietoisia äidin lapsen kohdistamasta väkivallasta. Lapsikaan ei ehkä uskalla kertoa isälleen tai kenellekään muulle väkivallasta. Osa väkivaltaisista naisista voi kokea lyömisen oikeudekseen ja normaaliksi kurinpidoksi. Osa väkivaltaa käyttäneistä äideistä katu tekojaan jälkikäteen, mutta heillä harvoin on ihmistä kenelle he voisivat asiasta puhua. Väkivallan käyttäminen on usein naisille suuri häpeän ja pelon lähde. Äidillä voi olla pelko lasten menettämisestä, jos väkivalta tulee ilmi. (Keränen, 2009, 45.)

Väkivaltaisesti käyttäytyvästä naisesta ei ole olemassa stereotyyppistä kuvaa, vaan heitä

on monenlaisia. Iso osa näistä naisista on ylisukupolvisen väkivaltaisen perimän kantajia. Tutkimuksissa naisten traumaattisesta menneisyydestä on nähty kertovan väkivallan, itsetuhon ja päihteiden käytön samanaikainen esiintyminen heidän elämässään. Naiset ovat kertoneet, että väkivaltainen käyttäytyminen saattaa ajan oloon raastua ja kynnyks turvautua siihen voi alentua mitä enemmän sitä on käyttänyt selviytymiskeinonaan. (Törrönen 2009b, 34.; Törrönen, 2009c, 31, 38.) Tutkimusten perusteella näyttää siltä, että väkivaltaisesti käyttäytyvien naisten elämänselämästä löytyy usein väkivallan uhrikokemuksia. (Kelly, 1996,47).

2.6 Lasta suojelevassa viranomaistyössä

Viranomaisten ja sosiaalihuollon toimintaa ohjaavat monet erilliset lait, kuten lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki (Lindqvist, 2005,8). Lastensuojelulaki asettaa kunnalliselle lastensuojelulle ison roolin lapsiin kohdistuvan pahoinpitelyn ehkäisijänä ja puuttujana. Lainsäädännössä veloitetaan viranomaisia toimimaan tilanteissa, joissa he epäilevät tai havaitsevat lapsiin kohdistuvan väkivaltaa. Viranomaisella on ilmoitusvelvollisuus asiasta ja kunnallisella lastensuojelulla on velvollisuus vastaanottaa ja käsitellä saapunut ilmoitus. Suomessa lapsiin kohdistuvaa pahoinpitelyä ovat tunnistamassa ja tulkitsemassa enimmäkseen sosiaalialan ja terveydenhuollon viranomaiset. (Pösö, 1995, 32, 36–37).

Lastensuojelun asiakkaina oleville lapsille nimetään oma, hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä, jonka tehtävänä on arvioida ja valvoa lapsen edun toteutumista (Räty 2007, 53). Lastensuojelun työskentelyssä pidetään avohuollon tukitoimia ensisijaisina, mikä ei tarkoita avohuollon tukitoimien kokeilua lapsen edun tai turvallisuuden kustannuksella. Viranomaisella on aina velvollisuus ryhtyä riittäviin ja tarpeenmukaisiin toimiin, jos lapsen asema perheessä vaarantuu esimerkiksi vanhemman väkivaltaisuuden vuoksi. (Räty, 2007, 227.)

Perheen ollessa lastensuojelun asiakkaina voi lapsen asioihin ottaa kantaa sosiaalityöntekijän lisäksi monet muut asiantuntijat ja viranomaiset, kuten psykiatri, opettaja, psykologi, päihdetyöntekijä, terapeutti, mielenterveyshoitaja tai poliisi. Eri instituutioiden jäsenten kohtaamisissa valta on yleensä epätasa-arvoisesti jakaantunut ja aina

tavalla tai toisella läsnä kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa. Ammatillaiset voivat perustella omaa valta-asemaansa asiantuntijuudellaan, ammatillaan, lailla tai työkokemuksella. Lapsen asioista päätettäessä valta on sillä toimijalla, jolle vuorovaikutuksessa on rakentunut vahvin asema. Valtaa omaava toimija voi sanoa tietävänsä, mikä on lapsen edun mukaista toimintaa. (Eskonen, Korpinen & Raitakari (2006, 21, 39.)

Lastensuojelun asiakkaina olevista lapsista ei viranomaistyössä aina muodostu kovin tarkkaa kuvaa ja väkivalta voi hahmottua vain yhtenä perheen monista ongelmista (Eskonen 2005, 23). Usein lastensuojelun asiakkaina on moniongelmaisia perheitä, jolloin yksittäisiä ongelmia on vaikea erotella (Pösö 1995, 37–39). Lastensuojelun sosiaalityötä voidaan pitää näköalapaikkana lapsiperheiden ongelmiin ja hyvinvointiyhteiskuntamme toimintaan (Bardy & Känkäinen 2005, 178; Bardy, Salmi & Heino 2001, 89 - 90). Työ sisältää moraalisia kysymyksiä ja edellyttää eettistä pohdintaa lapsen hyvästä, vanhempien oikeuksista ja vastuusta sekä työntekijöille kuuluvista velvollisuuksista (Laakso, 2012, 25).

Lastensuojelulaki määrittää vanhemman ja lapsen välistä suhdetta, mutta jättää silti paljon vastuuta viranomaiselle ratkaisujen ja päätösten tekemisessä. Lasta suojelevassa viranomaistyössä on kysymys eettisesti haastavista, ratkaisunäkymiltään epävarmoista ja monimerkityksellisistä ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmanratkaisu- ja päätöksentekoprosesseista. (Forsberg, 2012, 7-10.) Haastavuutta nähdään lisäävän lastensuojelutyössä epävarma tieto ja tietämisen haaste (Venkula, 1995, 113).

2.7 Väkivallan auttamisjärjestelmässä

Väkivaltailmiön parissa työskentelevät monet palveluita tarjoavat organisaatiot, kuten terveyskeskukset, perheneuvolat, poliisi ja oikeuslaitos. Väkivalta on näissä organisaatioissa yksi ongelma-alue muiden joukossa. Tutkimuksissa on todettu perheneuvolan työntekijöiden edustavat perheasioiden asiantuntijatahoa, joiden työssä tieto, ongelmien määrittely ja hoito ovat keskeisiä. Perheneuvoloiden on nähty ottavan osaa väkivaltailmiön diskursiiviseen käsittelyyn ja perheneuvoloissa on kehitetty väkivaltatyöskentelyn suomalaisia käytäntöjä. Lisäksi väkivaltaongelmaan on nähty tarjottavan apua muun muassa perheasiainneuvottelukeskuksista sekä yksityisten terapiapalveluiden piiristä.

Väkivaltatyötä tehdään myös väkivaltaspesifeissä toimipisteissä kuten turvakodeissa ja erilaisten järjestöjen toiminnassa. (Keskinen, 2005, 14–16, 19–20, 92–94.)

Väkivaltaa käyttäneitä naisia ja heidän avun hakemisprosessejaan on tutkittu vain vähän. Olemassa olevien tutkimustulosten mukaan naiset ovat väkivallan tekijöinä olleet tyytymättömiä saamaansa apuun, koska ovat kokeneet ongelmansa tulleen vähäteltyksi ja normalisoiduksi näissä kohtaamisissa. (Keskinen, 2005, 17–19.) Väkivaltaa kohtavissa instituutioissa, kuten turvakodeissa, mielenterveyspalveluissa ja perheneuvoloissa on ollut eri vuosikymmeninä vallalla erilaisia väkivallan määrittely- ja kohtaamistapoja (Keskinen, 2005, 14–16). Stakesin erityisasiantuntijana toiminut Sirkka Perttu (1999, 49–51) toteaa, väkivalta-asioiden kanssa työskentelevät ammattilaiset pitävät kykyjään tunnistaa väkivaltaa puutteellisina. Keskinen (2005, 19) näkemyksen mukaan Suomessa pitää tutkia väkivaltaa viranomaisten ja auttajatahojen käytäntöjen analysoimisen kautta.

Naisen on ollut vuodesta 2003 asti mahdollista hakea apua väkivaltaiseen käyttäytymiseensä Maria Akatemiasta, jolla on toimipisteet Helsingissä ja Tampereella. Kyseessä on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton tutkimus-, kehittämis- ja koulutuskeskus, jossa tehdään ennaltaehkäisevää perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyötä. Maria Akatemiassa on tutkittu, mikä on naisen väkivallalle omaa ja erityistä ja kehitetty naisen sukupuoleen sopivaa hoitomallia. (Lindroos, 2010, 183–184, 193–194.) Asiakkaat Maria akatemiassa ovat olleet eri-ikäisiä, erilaisista elämänpiireistä tulevia ja kaikenlaisia ammatteja edustavia naisia. Iso osa asiakkaista on ollut äitejä, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttävänsä väkivaltaa omaa lastaan kohtaan. Toimintaan kuuluu auttava puhelin, yksilökeskustelut ja ohjatut vertaistukiryhmät. Hoitoprosessi kestää noin puolen vuoden ajan. Maria Akatemiassa on kehitetty kulttuurisensitiivistä hoitomallia maahanmuuttajataustaisten väkivaltaisesti käyttäytyvien naisten auttamiseen. (Lindroos, 2010, 183–184, 193–194.)

Ensi- ja turvakotien liitossa oli väkivaltaisesti oirehtiville naisille suunnattu *Vaiettu naisuus – tutkimusprojekti* vuosina 2004–2008. Liiton työntekijät olivat kokeneet ongelmalliseksi 1990-luvulta lähtien, että naisten tekemää väkivaltaa voidaan pitää vitseinä, erehdyksenä, tilastoharhana, ymmärrettävänä tekona tai tutkimuksen hairahtuneena ajatuksena. Ensi- ja turvakotien arjessa nähtiin äitejä, jotka muun muassa retuuttivat, paikoivat ja nimittelivät lapsiaan. Liiton työssä kesti oman aikansa, että naisen väkivaltainen käytös osattiin nimetä selkeästi väkivallaksi. Tutkimusprojektissa todettiin,

että naisilla väkivaltaisen käyttäytymisen käynnistää usein pelottavaksi koettu elämänmuutos kuten avioliitto tai lapsen syntymä. Väkivallan nähtiin muodostuvan naisille keinoksi suojautua vaikeilta tunteilta. (Törrönen, 2009d, 101, Törrönen, 2009a, 10–11; Törrönen 2009b, 15.)

Väkivaltatyön yleisiä tavoitteita ovat väkivallan ennaltaehkäiseminen ja väkivaltakierteen sekä väkivallan sukupolviketjujen rikkominen. Naisten väkivaltailmiön parissa työskentelevät ammattilaiset pelkäävät naisten harjoittaman väkivallan jäävän yhteiskunnalliseen katvealueeseen, jos ilmiön tunnistamiseen, hoitamiseen ja ennalta ehkäisemiseen ei kiinnitetä riittävästi huomiota. (Perheentupa, 2010, 107). Osa tutkijoista pitää käytännön väkivaltatyötä epätasa-arvoisena toimintana, jossa sukupuoli, syyllisyys ja tekojen tuomittavuus määrittävät auttamisen kriteerit. Näkemystä on perusteltu väittämällä, että yhteiskunnassa on poliittisen, ideologisen ja rikosoikeudellisen mielenkiinnon kohteena miesten naisiin kohdistama väkivalta, johon etsitään ratkaisua sosiaali-, terveystoimittisin ja juridisin keinoin. (Flinck, 2008; Purjo2012a; Perheentupa 2010.)

Monissa tutkimuksissa on todettu suhtautumisen miehen ja naisen väkivaltaan olevan erilaista, varsinkin kun on kysymys isien ja äitien väkivallasta. Hiitolan (2009, 57) selvityksessä todetaan, että oikeuden asiakirjoissa väkivaltaisten isien isyyttä korostetaan, eikä vanhemmuutta juurikaan kyseenalaisteta. Sen sijaan väkivaltaisten äitien vanhemmuuden ja lapsen tapaamisen tärkeyttä ei yhteiskunnassa korosteta vaan äidin vanhemmuus kyseenalaistetaan. (Mt.,57.) Myös Notkon (2000, 30–31) mielestä väkivaltaisesti lastaan kohtaan käyttäytyvän äitien sielunelämässä nähdään olevan jotain syvästi vialla kun taas väkivaltaiselle isälle annetaan ymmärrystä ja vapautta olla impulsiivinen. Kohtaamisen erilaisuutta voi liittyä miehisyyden rooliin, johon ei liity naiseuden rooliin liitettäviä hoivaamisen elementtejä. (mt., 30–31.)

Purjo ja Gjerdst (2010,7) ovat korostaneet sukupuolen ja sukupuolierojen merkitysten huomioimista väkivaltatyön auttamisjärjestelmän kehittämisessä, koska väkivalta ei näyttäyty eri sukupuolilla samanlaisina oireina ja väkivallalle annettuina merkityksinä. Lesojefkin (2010, 70) toteaa, että sukupuolineutraaleilla menetelmillä ei tavoiteta väkivallalle ominaisia ongelmia. Ulkomaiset tutkijatkin ovat todenneet, etteivät miehille kehitetyt ohjelmat sovi naisille (Luke, 2008, 41–48; Kernsmith, 2005, 760). Tutkimuk-

sissa väkivaltaisesti käyttäytyvä naiset ovat osoittautuneet heterogeeniseksi ryhmäksi, joista osa hyötyisi vihan hallintamenetelmien opettelusta ja osa taas omien lapsuuden traumojen läpikäymisestä. (Busch & Rosenberg, 2004, 56.)

3 VÄKIVALLAN EMPIIRISET TUTKIMUSPERINTEET

Tässä kappaleessa esittelen väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyviä yhteiskuntatieteellisistä teorioita ja tutkimuksia. Naisten väkivaltaista käyttäytymistä käsittelevää tutkimuskirjallisuutta on olemassa vähemmän ja se on myös uudempaa kuin miesten väkivaltaa käsittelevä tutkimuskirjallisuus. Luvuissa 2 ja 3 käsittelen melko laajasti väkivallan empiiristä tutkimusta avatakseeni tutkimukseni aihepiirin teoreettista kontekstia. Esittelen keskeiset väkivaltatutkimuksen tutkimusperinteet, joita ovat sukupuolistuneen väkivallan tutkimus, feministinen väkivaltatutkimus, kielen ja merkitysten tutkimus, oikeussosiologinen tutkimus, kriittinen perhetutkimus ja uutena teoreettisena muodostelmana erojen näkökulma. Erilaiset jaottelut ovat hiukan keinotekoisia, koska käytännössä tutkimusperinteiden nähdään linkittyvän ja sekoittuvan monin eri tavoin. Feminististä tutkimusta voi esimerkiksi tehdä diskursiivisin menetelmin sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta. Luvun viimeisessä kappaleessa kuvaan omassa tutkimukseni teoreettisena jäsentäjänä ja tiedonintressinä toimivaa sukupuolierityisyyden huomioivaa konstruktionistista viitekehystä.

3.1 Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimus pitää sisällään useita melko itsenäisiä osa-alueita. Laajin traditio muodostuu feministisestä väkivaltatutkimuksesta. Sukupuolistuneen väkivallan tutkimukseen lukeutuu myös osa kriittisestä miestutkimuksesta ja lapsiin kohdistuvan väkivallan tutkimus, jossa analyysin jäsennyksenä on sukupuoli. (Keskinen, 2005, 16.) Väkivalta miesten tekemänä on sukupuolistuneen väkivaltatutkimuksessa ydinaluetta. Naisten väkivaltainen käyttäytyminen on osoittautunut tutkimusperinteen piirissä hankalaksi käsitellä. (Liz Kelly, 1996.) Osa tutkijoista kuitenkin korostaa sukupuolinäkökulman olennaisuutta niin miesten kuin naistenkin väkivallan analysoimisessa. (Hautanen, 2010, 37; Ronkainen & Näre, 2008, 21–25.) Naisten väkivaltaisuutta tutkinut Brid Featherstone (1996, 178–190) on vaatinut, että naisten väkivaltaisuuden tutkimisen on kuuluttava väkivaltatutkimuksen kentälle. Samaan ovat päätyneet Suomessa ne tutkijat, jotka pitävät molempien sukupuolten väkivallan tutkimista sukupuolierot huomioiden tärkeänä (Purjo, 2012, 7-8).

Sukupuolistuneen väkivallan kehyksessä tärkeänä pidetään väkivallan tarkastelemista yksilön ongelmaa laajemmasta perspektiivistä käsin ja väkivallan erilaisten vallan sidosten hahmottamista suhteessa parisuhteeseen, perheeseen ja virallisiin instituutioihin (Radford, Kelly & Hester, 1996, 1-16). Käytetyillä käsitteillä halutaan vastuuttaa väkivallan tekijää ja auttaa väkivallan uhria. Tavoitteeseen ei nähdä päästävän, jos käytetään Suomessa pitkään vallinnutta ”perheväkivalta” – käsitettä. (Husso, 2003; 95–99, Keskinen 2005, 172–173; Nyqvist, 2004, 102–111.)

3.2 Feministinen väkivaltatutkimus

Feministisessä väkivaltatutkimuksessa ajatellaan, että väkivalta on seurausta yleisesti hyväksytyistä käsityksistä ja arkielämässä vallitsevista käytännöistä (Hagemann-White, 1998, 178). Väkivallan feministinen tulkintakehys perustuu näkemykseen sukupuolten välisestä epätasa-arvosta ja naisten sortamisesta, minkä on nähty selittävän naisten lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaista käyttäytymistä. Naisilla on hoito- ja huolenpitovastuu kotona ja vähemmän mahdollisuuksia toteuttaa itseään kodin ulkopuolella, mitä on pidetty yhtenä syynä naisten turhautumiseen ja vihan purkamiseen suhteessa omiin lapsiinsa. (Washburne, 1987, 291.) Feministisellä väkivaltatutkimuksen perinteellä on monia ansioita ja sen vakiintumisen myötä väkivaltatutkimuksessa on etenevässä määrin alettu kiinnittämään huomiota väkivallan vähättelyyn ja normalisoimiseen sekä uhrin syyllistämiseen. (Radford 1987, 135–151; Kurz & Stark 1988, 249–266; Edwards 1991, 133–156.)

Feministisen tutkimuksen myötä länsimaissa on tunnustettu perheessä esiintyvä väkivalta sosiaalisesti ongelmaksi 1970-luvulla. Feministinen tutkimus nosti tuolloin esille tulkintoja miesten naisiin kohdistamasta väkivallasta. Suomessa ongelmaa käsiteltiin pitkään perheväkivaltana ja jätettiin väkivallan sukupuolistuneisuus ja valtakytkenät tutkimusten sekä käytännön väkivaltatyön ulkopuolelle. Suomalaiset väkivaltatutkijat kiinnittivät aluksi huomiota perhesuhteisiin, vuorovaikutusongelmiin ja sosiaaliseen huono-osaisuuteen. Suomessa tapahtui diskursiivinen murros vasta 1990-luvulla, jolloin alettiin puhua muun maailman tapaan ”naisiin kohdistuvasta väkivallasta” katsoen, millaisia seurauksia puhutavan muutoksella on väkivaltatyön käytännöille. Feministiset tutkijat ovat todentaneet, että perheväkivallassa ei ole kysymys tasaveroisista kiista-

kumppaneista, joita voidaan käsitellä sukupuolineutraalein keinoin. (Keskinen, 2005, 14–16.)

Tämän päivän feministisessä väkivaltatutkimuksessa sukupuolen merkityksen arviointi tarkoittaa, että kysytään millaisin merkityksin yhteiskunta ja sen institutionalisoidut toimintatavat liittävät väkivaltaa, sukupuolta ja seksuaalisuutta toisiinsa. Tutkimuksen kohteena voi olla esimerkiksi, miten yhteiskunnalliset väkivallan ja sukupuolen määrittelyprosessit vaikuttavat ihmisten elämään. (Hautanen, 2010, 37; Ronkainen & Näre, 2008, 21–25.) Teoreettisella tasolla feministisen tutkimusperinteen ongelmana on pidetty perinteen universalisoivaa, erot sivuuttavaa lähestymistapaa väkivaltatutkimukseen ja dikotomista valtakäsitystä. (Keskinen, 2005, 14–16.) Feministisessä tutkimuksessa väkivalta on ollut helpompi yhdistää maskuliinisuuteen kuin feminiinisyteen. Kuitenkin feministisessä tutkimuksessa on todennettu naistenkin käyttäytyvän väkivaltaisesti ja olevan toiminnassa aloitteellisia osapuolia. (Kelly, 1996,47).

Suomessa ajatus väkivallan sukupuolistuneisuudesta ja väkivallan feministinen käsitteilytapa eivät ole kovin vakiintuneita ajattelutapoja, mikä voi Keskinen mukaan olla yhtenä syynä siihen, että väkivallassa esiintyvien erojen käsittely nähdään yhteiskunnassa riskinä. Pelkona voi olla, että sukupuolen merkitys väkivallan käsittelyssä katoaa, jos perusajatuksia väkivallan käsityksistä ja tutkimuksesta laajennetaan. (Keskinen, 2005, 14–16.)

3.3 Kielen ja merkitysten tutkimus

Sosiaalityön tutkimuksessa ajankohtainen kysymys on, miten sosiaalityötä tulisi tutkia. Sosiaalityön moninaiset käytännöt ovat haaste myös tutkimuksellisen välineistön kehittämisessä. Kielen analysointi sosiaalityön tutkimuksessa on tarkoittanut muun muassa asiakkaiden ja työntekijöiden välisen vuorovaikutuksen tarkastelemista. Kielellisten käytäntöjen tutkimista pidetään tärkeänä, koska kielen tasolla tapahtuva sosiaalisten ongelmien tulkinta on merkityksellistä ja se vaikuttaa tehtäviin toimenpiteisiin ja päätöksiin. (Jokinen & Juhila & Pösö, 1995, Lukijalle; Jokinen & Juhila & Pösö 1995, 17.)

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa on viime vuosikymmeniä tapahtunut ”kielelli-

nen käänne” ja kielen merkitysten analysoimisesta on tullut suosittua. Suuntaus on näkynyt myös suomalaisessa väkivallan tutkimuksessa ja erityisesti sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksessa (Nikunen 2002; Jokinen 2000; Honkatukia 2000). Edellä kuvattua väkivaltatutkimuksen postmodernia suuntausta on myös kritisoitu, koska siinä pidättäytyään ottamasta moraalista tai oikeudellista kantaa väkivaltaan ilmiönä (Gjerstad, 2010, 207).

Diskursiivisessa väkivallan tutkimuksessa väkivaltaa tarkastellaan osana yhteiskunnallista ja kulttuurista kontekstia, jossa väkivaltaa esiintyy ja jossa sitä normalisoidaan, kyseenalaistetaan tai sanktioidaan. Diskurssien tutkimuksessa keskeisiä ovat väkivallan esiintymiselle luodut ehdot ja käyttäytymiseen nähtävissä olevat puuttumisen mahdollisuudet. Kielen ja merkitysten tutkimuksessa väkivaltaa käsitteellistetään sukupuolen, vallan ja seksuaalisuuden teemojen kautta. Tutkimuksissa voidaan analysoida väkivallan asemaa eri instituutioiden diskursiivisissa käytännöissä ja sen seurauksia väkivallan tekijöille ja uhreille. (Keskinen, 2005, 15, 21.) Foucault on todennut diskurssien tuottavan tietynlaista kuvaa todellisuudesta, rajaten ja sulkien siitä samalla pois piirteitä, joista ei haluta puhua. Kysymys on vallasta käsitellä tutkimukseen liittyvää tietoa. (Foucault, 1982, 119.) Väkivallasta puhumisen diskurssit ovat aikaan ja historiallisiin tilanteisiin sidoksissa (Keskinen, 2005, 95–96).

Diskursiivisessa väkivaltatutkimuksessa huomion kohteena ovat kysymykset, miten ja millaisena väkivaltaa tuotetaan diskursiivisesti ja institutionaalisin käytännöin, miten diskurssien kanssa neuvotellaan ja miten eri diskurssit ohittavat ja kohtaavat toisensa. Kielen ja merkityksen tutkimus avaa mahdollisuuksia tarkastella tekijän ja uhrin subjektipositiota diskursseissa. Diskursiivisella väkivallantutkimuksella voidaan luoda näkökulmaa siihen, miten puhutavat ja niihin kytkeytyvät käytännöt yhteiskunnassa oikeuttavat väkivallan käyttämistä. Diskursseissa väkivallan tekijöille ja uhreille avautuu erilaisia subjektipositiota. Väkivallan tekijät ja uhrin voidaan kohdata sukupuolittuneina subjekteina, joiden asema rakentuu yhteiskunnassa vallitsevien diskursiivisten rakennelmien ja käytäntöjen kautta. Esimerkiksi perheneuvolan perheammattilaisten työ voidaan esimerkiksi nähdä osana yhteiskunnallista hallinnointia, joissa toistetaan, ylläpidetään ja horjutetaan yhteiskunnan kulttuurisia järjestyksiä. Yhteiskunnassa on aina nähtävissä eri lailla tunnustettuja diskursseja, jotka esittävät väkivallan uhrin ja kohteen erilaisin tavoin. Diskursiiviseen tutkimukseen kuuluu vallan analyysi, jolloin voidaan analysoida esimerkiksi väkivallankäyttöä oikeuttavia puhetapoja ja niihin liittyviä yh-

teiskunnallisia käytäntöjä (Keskinen, 2005, 15–17).

3.4 Oikeussosiologinen tutkimus

Oikeussosiologinen tutkimus tuottaa tietoa lainsäädännön vaikutuksista. Oikeussosiologia on eräänlainen oikeustieteen aputiede. Oikeuden käsite on analyysin lähtökohta tutkimuksessa. Oikeus hahmotetaan tutkimuksessa sosiaalisesti konstruktioksi ja käytännöksi, joilla on ihmisten käyttäytymistä ohjaava normatiivinen vaikutus. (Ylhäinen, 41, 43.)

Oikeussosiologisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita siitä, miten oikeutta tuotetaan tietynlaisessa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tällöin voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi perhesuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan ja lainsäädännöllisiin käytäntöihin eri maissa. Näkökulma voi esimerkiksi olla väkivallan ehkäisyssä ja uhrien suojelemissa. Yleisesti pidetään tutkijoiden, ammattiauttajien ja naisliikkeen vahvan kritiikin ansiona, että länsimaissa on tehty perhelainsäädäntöön 1990- ja 2000-luvuilla mittavia muutoksia, joissa on määrätty ottamaan väkivalta eri muodoissaan huomioon lapsen etua arvioitaessa. (Hautanen, 2010,33,51.)

3.5 Perhetutkimus

Perhetutkimuksen piirissä tutkitaan perhettä käsitteenä ja ilmiönä. Perhetutkimus jakaantuu vanhempaan traditioon kuuluvaan kriittiseen perhetutkimukseen ja uuteen perhetutkimukseen. Kansainvälisen uuden perhetutkimuksen ydintä on tutkia arkisia toimintakäytäntöjä rakentavia sukupuolittuneita ja ikäperustaisia merkityksiä, huomioiden samalla sosiaaliset tekijät ja kontekstien merkitys. Kriittisessä perhetutkimuksessa perhesuhteita on käsitteellistetty huomioimalla perhesuhteiden kiistanalaisuus ja konfliktien mahdollisuudet. Kriittinen tutkimus pitää sisällään valtasuhteiden huomioimisen. Kriittisessä perhetutkimuksessa tavoitteena on perheen käsitettävä avaa-va ja purkava ote ja tällöin puhutaan perheen yhteiskunnallisesta rakentumisesta, luomisesta ja muovaamisesta. Perhetutkimuksessa perheen nähdään olevan vahvasti sidoksissa sosiokulttuurisiin ja historiallisiin olosuhteisiin, joissa perheen määrittely ja rajaaminen tapahtuu. Kriittinen perhetutkimus sisältää tieteellisiä keskusteluita, joille

keskeistä on perhe-elämää synnyttävien yhteiskunnallisten, ideologisten ja eriarvoistavien prosessien tutkiminen. (Forsberg, 2003, 9; Forsberg, 2012, 13–14.)

Brittiläinen perhesosiologi David Morgan (1999) on luonut käsitteen ”perhekäytännöt”. Käsitettä voidaan pitää teoreettisena pyrkimyksenä kuvata perhe-elämän muuntuvuutta ja perheen tuottamisen prosesseja. Perhekäytäntöjen käsitteessä huomioidaan seuraavia asioita: vuorovaikutus, arkiset toiminnot perheessä ja perhesuhteiden kytkeytyminen yhteiskunnalliseen ja historialliseen tilanteeseen. Perhekäytäntöjen käsitteellä viitataan myös siihen, että perhe-elämä ei ole ”vain” perhe-elämää vaan myös sukupuoli-, luokka- ja ikäkäytäntöjä. Perhekäytäntöihin vaikuttaviin toimijoihin Morgan sisällyttää: 1) ihmiset, jotka elävät ja toimivat perhesuhteissa, 2) institutionaaliset toimijat kuten hyvinvointivaltion ammattilaiset, poliitikot ja lainsäätäjät ja 3) tutkijat, jotka havainnoillaan ja teorioillaan tulkitsevat perheitä. (Hautanen, 2010, 52.)

Perheongelmien tutkimustradition viitekehys on perinteinen tapa käsitellä sosiaalityön keinoin perheisiin suuntautuvaa muutostyötä. Olennaista tälle perinteelle on perheongelmien paikantaminen perheen sisäiseksi ihmissuhdeongelmiksi, sosiaalisiksi perimäksi tai ennakoitaviksi riskeiksi tai yhteiskunnallisista tekijöistä johtuviksi seurauksiksi. Tutkimusperinteen on kritisoitu yksinkertaistavan ilmiötä, mikä tulisi huomioida eettisesti haastavien ongelmatilanteiden kohdalla. (Forsberg, 2012, 11–12.)

Perheväkivalta -diskurssi oli hallitseva Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten ja tutkijoiden toimesta 1970- ja 1980 – lukujen taitteessa. Tuolloin Suomessa näkyi perhekeskeinen toimintamalli huomattavasti enemmän kuin muissa länsimaissa, joiden sosiaalipalveluiden järjestämisen tavoissa näkyivät feministiteoreettiset linjaukset. Suomessa väkivallan käsittelykonteksteina toimineet turvakodit, perheneuvolat, mielenterveystoimistot ja muut sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköt ovat alkujaan rakentaneet toimintansa pitkälti perhekeskeisen toimintamallin pohjalta. (Keskinen, 2005, 103, 109.)

3.6 Erojen näkökulma

Uutta teoreettista suhtautumistapaa väkivallan tutkimiseen edustaa erojen näkökulma.

Se on muodostunut feministisen väkivaltatutkimuksen rajallisuuden toteamisen kautta. Viimeksi mainittu perinne on teoretisoinut valtaa ja sukupuolta ja onnistunut kehittämään teoreettisia välineitä miehen väkivallan tutkimiseen, mutta samalla huomiotta ovat jääneet naisten käyttämä väkivalta, lesbo- ja homosuhteissa esiintyvä parisuhdeväkivalta ja maahanmuuttajanaisten väkivalta. Erojen käsittelyä on pidetty keinona vahvistaa feminististä diskurssia ja sen piirissä esitettyjä näkökulmia. (Keskinen, 2005, 15–17, 83.)

Erojen näkökulmassa tavoite on luoda moniulotteinen kuva väkivaltailmiöstä huomioimalla väkivallan erilaiset piirteet sekä väkivallan syyt ja seuraukset yhtäläisyyksiä ja eroja etsimällä. Erilaisten väkivallan muotojen nähdään kytkeytyvän yhteiskunnassa toisiinsa, minkä vuoksi tarvitaan teoreettista kehikkoa, jossa samanaikaisesti huomioidaan sukupuoli, keskeiset kulttuuriset ja sosiaaliset erot kuten ikä, seksuaalinen suuntautuminen, rotu, etnisyys ja luokka. Väkivaltaa halutaan tarkastella monipuolisesti useiden eri muuttujien risteämisistä ja kytkeytymisistä. Ulkomailla tällaista lähestymistapaa ovat käyttäneet mm. Lykke (2003), Claire Renzetti (1999) ja Kelly (1996). Erojen näkökulmasta käsin on tutkittu muun muassa 1) vanhuksiin kohdistuvaa väkivaltaa iän, sukupuolen ja sukulaisuuden kautta, 2) perheväkivaltaa – käsitteen sisälle kuuluvia erilaisia väkivallan muotoja ja 3) lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa eri muodoissa. (Keskinen, 2005, 83–91.)

3.7 Sukupuolierityisyyden näkökulma konstruktionistisessa viitekehässä

Oma tutkimusotteeni on kvalitatiivinen ja tavoitteenani on kuvata väkivaltaisesti käyttäytyneiden naisten asemaa yhteiskunnassa muiden kuin heidän itsensä tulkitsemana. Tavoitteena on lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastatteluiden kautta rakentaa ymmärrystä asiaan. Lähestyn tutkimusilmiotäni sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta käsin huomioiden tiedon konstruktionistisen muodostumisen tavat. Kiinnostukseni on tarkastella sosiaalisia ongelmia Suomessa 1990-luvulta lähtien kasvussa olleessa ongelmatyön arkikäytäntöjen empiirisen tutkimisen kautta. (Jokinen & Juhila & Pösö 1995, 26).

Konstruktionistisessa tiedonmuodostuksessa on kysymys tutkijan tekemistä tutkimusai-

neiston käsitteellisistä tulkinnoista. Omassa tutkimuksessani ensimmäisen tulkinnan tutkittavasta ilmiöstä ovat tehneet haastattelemani sosiaalityöntekijät. Haastattelututkimus perustuu tulkintoihin, eikä siinä ole kysymys totuuden sellaisenaan välittämistä. Konstruktionistisessa näkökulmassa analyysin tavoite on asioiden kyseenalaistaminen ja uusien kysymysten esittäminen. Näkökulman mukaan asioihin ei yleensä ole olemassa yhtä yksiselitteistä tai lopullista vastausta. Konstruktionistinen tutkimusperinne ei suoraan määritä, millaisia menetelmällisiä ratkaisuja sosiaalisten ongelmien tutkimisessa ja aineiston analysoinnissa tulisi valita. (Jokinen & Juhila & Pösö 1995, 23–24.)

Oma tutkimusintressini on käytännönläheinen. Tutkimukseni tavoite on lisätä ymmärrystä väkivaltaisesti käyttäytyneiden naisten asemasta yhteiskunnassa ja näiden naisten ja viranomaisten sekä auttamisjärjestelmän välisestä suhteesta. Analyysissäni ja tulkinnoissani näkyy jossakin määrin sukupuolierityisyyden huomioimisen tavoite.

Sukupuolisensitiivisyydellä tarkoitetaan sukupuolen huomioimista yhtenä vaikuttavana tekijänä. Sukupuoli nähdään tällöin herkkytenä ymmärtää sukupuoleen liittyviä erityiskysymyksiä. Sukupuolisensitiivisyys on näkynyt viime aikoina Suomessa muun muassa nuorten tyttöjen kanssa tehtävässä väkivaltatyössä. Sukupuolisensitiivisyyteen kuuluu kriittinen suhtautuminen väkivaltakäyttäytymistä koskeviin sukupuolistereotyyppisiin. Sukpuolistereotypia koskee uskomuksia naisten ja miesten ominaisuuksista, käytöksestä tai persoonallisuuden piirteistä ja nämä uskomukset ovat usein sukupuolieroja korostavia. Väkivallan väitetään esimerkiksi olevan sukupuolittunutta sillä tavalla, että tekijä on lähes aina mies ja uhri nainen. (Purjo, 2012b, 73–75; Gjerstad & Lesojeff, 2012, 163.) Tutkimusten perusteella edellä esitetty näkemys väkivallan sukupuolittuneisuudesta ei kuitenkaan pidä paikkaansa lasten pahoinpitelyissä (Lagerspetz, 1998, 156).

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sukupuolten väkivaltakäyttäytymisessä olevien erojen huomioimista, jotta molempia sukupuolia voitaisiin auttaa sukupuolten erityiset ominaisuudet huomioiden. Tällöin sukupuolitietoisuus ja sukupuolierityisyys muodostavat sukupuolisensitiivisen näkökulman ehdot ja edellytykset. Kuitenkin samalla on syytä huomioida puhuamme sukupuolia koskevista yleistyksistä, joissa eivät näy yksilölliset vaihtelut. Sukupuolieron etiikka tarkoittaa toiseuden kohtaamista, jossa avaamme ja puremme sukupuolten välille rakennettuja näennäisiä ja sukupuolisesti arvoitettuja

kaksijakoisuuksia. Sukupuolisuutta tärkeämpänä pidetään kuitenkin yleensä yksilöllistä ihmisyyttä. (Purjo, 2012b, 76; Gjerstad & Lesojeff, 2012, 160–162).

4 TUTKIMUKSEN VAIHEET

Kappaleessa neljä käyn läpi keskeiset tutkimukseeni liittyneet metodologiset ratkaisut ja niiden perusteena olleet asiat. Luvussa yksi esittelen tutkimusaineistoni valintaan liittyneitä seikkoja ja tutkimuskysymykseni, jotka konkretisoituvat muodostamissani haastattelukysymyksissä. Luvussa kaksi kerron tiedonkeruumenetelmäksi valitsemastani tutkimushaastattelusta. Kolmannessa luvussa kuvaan aineiston analyysitavaksi valitsemani sisällönanalyysin toteuttamisen periaatteita. Kappaleen viimeisessä luvussa käsittelen eri vaiheissa käymääni tutkimuksen tekemiseen liittyntä eettistä pohdintaa.

4.1 Tutkimusaineisto ja -kysymykset

Tutkimusprosessini alkoi keväällä 2013. Alussa pohdin monta kuukautta, kuinka rajaan tutkimusilmiötä ja millaisin menetelmin kerään tutkimusaineiston. Mielessäni pyöri erilaisia vaihtoehtoja, kunnes kesällä 2013 olin valmis tekemään päätöksiä. Päätin tutkia naisten harjoittamaa väkivaltaa suhteessa omiin lapsiinsa. Teoreettiseen viitekehykseen tutustumisen kautta kyseinen väkivallan laji näyttäytyi yhtenä vähiten tutkittuna. Havaitsin, että muutamassa suomalaisessa projektissa (mm. Vaiettu naiseus ja Maria Akatemian projekti) oli kerätty tietoa naisilta, jotka olivat kohdistaneet lapsiinsa väkivaltaa. Osittain sen vuoksi päädyin keräämään aineistoa väkivallan tekijöiden sijaan tekijöiden kanssa työskenteleviltä viranomaisilta. Aluksi suunnittelin kerääväni aineiston ilmiön parissa työskenteleviltä eri viranomaistahoilta. Tehtävä osoittautui kuitenkin liian haastavaksi ja tutkimusaineiston keruukohdetta oli pakko rajata. Haastateltava ammattiryhmä valikoitui alun haparoinnin jälkeen lastensuojelun sosiaalityöntekijöiksi, mutta yhtä hyvin olisin voinut haastatella perheneuvolan työntekijöitä tai lastenneuvolan työntekijöitä.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden haastatteluista kerätyllä aineistolla halusin vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Kuinka paljon ja millaisena ilmiönä naisten lapsiin kohdistama väkivalta näkyy lastensuojelun sosiaalityössä? Määritelläänkö ilmiö yhteiskunnassa sosiaalisesti ongelmaksi? Millaisia seurauksia väkivallasta haastatellut näkevät seuraavan?
- 2) Millaista apua naiset ja lapset tarvitsevat? Miten naisia yritetään yhteiskunnassa auttaa ja millaisia haasteita auttamiseen nähdään liittyvän?

- 3) Miten yhteiskunnallinen vastuu väkivaltatyössä jakaantuu eri toimijoiden ja viranomais-ten kesken? Todellinen tilanne suhteessa ideaalitalanteeseen eli mitä asialle pitäisi tehdä, kenen pitäisi tehdä ja millaisin keinoin?
- 4) Miten viranomaisyhteistyö toimii? Millaisia hyviä ja huonoja käytänteitä nähdään olevan?

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan otoksen sijaan harkinnanvaraisesta näytteestä, kun yleistysten sijaan tutkimuksen tavoitteena on ymmärryksen lisääminen ja teoreettisen näkökulman etsiminen. Haastattelututkimuksessa pienelläkin otoksella voidaan saada merkittävää tietoa. Tutkittavien valintaan ja edustavuuteen pitää kuitenkin kiinnittää huomiota. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 59.) Valitsin tutkimukseeni tietoisesti kaksi isohkoa, mutta erikokoista kaupunkia Uudeltamaalta. Näillä alueilla työskentelevien sosiaalityöntekijöiden asiakaskunnan ajattelin olevan heterogeeninen taustoiltaan ja ongelmiltaan. Lähtökohtaisesti oletin isossa kaupungissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden kohdanneen työssään ainakin joskus lapsiaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyneitä naisia. Laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohdallisesti tärkeää, että haastatellut henkilöt tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta asiasta. Se keiltä tietoa laadulliseen tutkimukseen kerätään, ei siis tule olla satunnaista, vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.)

4.2. Sosiaalityöntekijöiden haastattelut

Haastattelututkimuksessa tutkijan tehtävä on toimia kysyjän, tarkentajan ja keskustelun kokoajan rooleissa (Enroos, 2012, 54). Haastattelututkimuksen etuja ovat tutkijan mahdollisuudet toistaa kysymys, oikaista väärinymmärryksiä ja selventää käytettyjä ilmauksia (Tuomi & Sarajärvi 2002, 75). Haastattelututkimus on sitoutumaton mihinkään kvalitatiiviseen tai kvantitatiiviseen tutkimussuuntaukseen, eikä haastattelututkimuksessa lähtökohdallisesti oteta kantaa, kuinka syvällisesti tutkittavaa ilmiötä voi käsitellä. (Hirsjärvi & Hurme, 2001, 48.) Minulla oli haastatteluita varten yksityiskohtainen kysymysrunko. Haastateltavien kanssa käydyt keskustelut etenivät kuitenkin eri järjestyksessä kunkin haastatellun painotusten ja mielipiteiden mukaan. Jokaisen haastatellun kanssa käytiin kuitenkin kaikki kysymykset jollakin tasolla läpi.

Haastatteluiden tavoite on kerätä aineisto, jota analysoimalla voidaan tehdä tutkimusilmiötä koskevia johtopäätöksiä. Tämä edellyttää haastatteluteemojen tarkkaa suunnittelemista. (Hirsjärvi & Hurme, 2008, 65–66.) Sosiaalityöntekijöiden haastatteluiden suunnittelu lähti minulla liikkeelle kaikkien mahdollisten yksittäisten kysymysten pohdinnasta. Tämän jälkeen luokittelin kysymyksiä eri teemojen alle ja arvioin niiden soveltuvuutta tutkimusongelmiini nähden. Tässä vaiheessa karsiutui paljon kiinnostavia, mutta tutkimukseni kannalta epäolennaisia kysymyksiä pois. Tekemistäni kysymyksistä muodostin haastattelurungon (liite 1), josta poimin kysymyksiä kulloinkin haastattelutilanteeseen sopivassa järjestyksessä. Kaikkia kysymyksiä vastauksineen en ole huomionnut analyysissäni, jos kysymyksen avulla saatu tieto ei ole vastannut esittämiini tutkimusongelmiin. Haastatteluiden kulkua muokkasi, kuinka kuvailevasti ja millaisia asioita pohtien haastateltavat kysymyksiini vastasivat. Haastatteluiden ilmapiiirin yritin luoda avoimeksi ja välttää kysymyksissä kaikenlaista haastateltavien johdattelemista. Haastatteluiden lopuksi kartoitin taustakysymyksiä sukupuolta, työkokemusta sosiaalialalta ja erityisesti lastensuojelusta ja haastateltavien koulutustaustaa.

Sosiaalityöntekijöiden haastatteluiden sopimista edelsi tutkimuslupien kirjallinen hakeminen valitsemieni kaupunkien sosiaali- ja terveyslautakunnilta. Molemmat tutkimusluvut myönnettiin marraskuussa 2013, jonka jälkeen lähdin sopimaan yksittäisiä haastatteluajoja. Haastattelut toteutin aikavälillä marraskuu 2013- tammikuu 2014. Toisesta kaupungista haastattelin neljää sosiaalityöntekijää ja toisesta kahta. Yhteensä haastateltavia oli siis 6. Haastatteluissa käytin nauhuria. Haastattelut kestivät keskimäärin yhden tunnin. Nauhoitetut haastattelut litteroin analysointia varten. Haastateltaville kerroin tutkimusaikaa sopiessani lyhyesti tutkielmani aiheen ja tavoitteet joko puhelimitse tai sähköpostitse. Haastattelupaikaksi ehdotin haastateltaville heidän tai minun työpaikalla olevaa työ- tai neuvotteluhuonetta. Kaksi haastatteluista tein haastateltavien kotona heidän omasta toiveestaan ja neljä haastattelua on tehty haastateltujen omilla työpaikoilla.

4.3 Sisällönanalyttinen aineiston käsittely

Haastatteluiden analyysimenetelmäksi valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Analyysillä on aina tarkoitus ja tehtävä. Tutkimuksen yleisiä tarkoituksia voivat olla

kartoittava, selittävä, kuvaileva tai ennustava tutkimus. Yksittäisellä tutkimuksella voi olla useampiakin tarkoituksia. (Hirsjärvi ym. 2009, 138–139.) Tässä tutkielmassa tavoitteena on kartoittaa ja kuvailla tutkittavan ilmiön näkymistä sosiaalityöntekijöiden työssä.

Laadullisissa analyysissä tutkija tekee valinnan, eteneekö hän aineistolähtöisesti vai teorialähtöisesti. Itse päädyin tekemään aineistolähtöistä analyysiä, jossa huomion myös teoriakirjallisuutta analyysissäni. Aineistoni analyysin jäsennyksessä en kuitenkaan ole hyödyntänyt mitään yhtä teoriapohjaa. Teoriaohjaavuus näkyy analyysissä siinä, ettei ole olemassa objektiivisia ja puhtaita havaintoja, vaan käytetyt käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmä ovat aina tutkijan asettamia ja niillä on vaikutus myös tutkimustuloksiin. Puhtaan aineistolähtöinen tutkimus olisi laadullisessa tutkimuksessa erittäin vaikea toteuttaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96, 117.)

Sisällönanalyysissä keskitytään etsimään tekstistä merkityksiä. Sisällönanalyysillä tutkimusaineistoa voidaan järjestää tiiviiseen ja selkeään muotoon ilman, että siitä katoaa tärkeää tietoa. Näin tutkimuksessa alkujaan hajanaisestakin aineistosta saadaan muodostettua mielekäs ja selkeä kokonaisuus. Sisällönanalyttisessä aineiston käsittelyssä tutkimusaineisto hajotetaan ensin osiin ja kootaan sen jälkeen uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysi etenee usein kolmivaiheisen prosessin mukaan. Ensimmäiseksi tutkimusaineistoa pelkistetään eli redusoidaan ja toisessa vaiheessa tapahtui aineiston ryhmittely eli klusterointi ja viimeiseen vaiheeseen kuuluu teoreettisten käsitteiden luominen eli abstrahointi. Pelkistämävaiheessa tutkimusaineistosta jäi tutkimuskysymysten ohjaamana tutkimuksen kannalta epäolennaisia asioita pois. Aineiston ryhmittelyvaiheessa etsin aineistosta eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia, joiden perusteella ryhmittelin aineistoa ja annoin eri ryhmille lopuksi niiden sisältöä kuvaavat otsikot. Luokittelun avulla tutkimusaineisto tiivistyi ja sieltä alkoi löytyä jo alustavia analyttisiä kuvauksia. Analyysin viimeisessä vaiheessa etsin ryhmitelystä aineistosta tutkimuksen kannalta olennaista tietoa. Abstrahoinnin tavoitetta voidaan edistää yhdistelemällä aineiston luokituksia niin kauan kuin se näyttää tuottavan tulosta. Abstrahoinnin viimeisessä vaiheessa kävin empiirisen aineiston ja olemassa olevan teoreettisen käsitteistön välistä dialogia. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108–113.)

4.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuksen yhtenä tärkeänä eettisenä periaatteena pidetään analyysin tapahtumista aineiston tiedonantajien ehdoilla, eikä tutkijan omien ennakkoluulojen ohjaamana. Tehtävä voi olla tutkijalle haastava. Tavoitteeseen pääsemisen nähdään edellyttävän tutkijan tekemää ontologista erittelyä eli omien tutkimusilmiötä koskevien ennakkokäsitysten auki kirjoittamista ja kriittisestä suhtautumista niihin. Tavoitteen toteuttaminen edellyttää ennakkokäsitysten tietoista analysointia ja ilmi tuomista myös tutkimuksen raportoinnissa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 96.)

Alusta asti kiinnostukseni ja motivaationi tutkielman tekoon oli vahva. Meni kuitenkin pitkän aikaa, ennen kuin pystyin irrottautumaan omista kokemuksistani ja näkemyksistäni suhteessa tutkimaani ilmiöön. Tutkimani ilmiö herättää paljon ajatuksia ja mielipiteitä ja niistä piti irrottautua, jotta pystyi tarkastelemaan asioita objektiivisesti tutkijan subjektipositiosta käsin. Tutkimusprosessini voikin sanoa edenneen alkuvaiheen tutkimushypoteettisista lähtökohdista kohti neutraalimpaa ja aidosti ihmettelevää pohdintaa aloittaessani haastatteluiden tekemistä. Tutkimusideavaiheessa minulla vielä oli lukuisia valmiita tutkimushypoteeseja vastauksineen, kuten: ”viranomaisten välinen yhteistyö on ongelmallista”. Työni alkuvaiheessa mielipiteeni tutkimaani ilmiötä kohtaan olivat voimakkaita. Perehtyminen teoreettisen viitekehykseen ja oman tutkimuksen asteittainen eteneminen auttoivat minua suhtautumaan objektiivisemmin tutkimusaiheeseeni. Ajallisesti teoreettisen viitekehyksen rakentaminen kesti ½ vuotta, jona aikana luin ja pohdin tutkimusaiheeseeni liittyviä asioita vaihtelevalla intensiteetillä. Loppukesästä 2013 lopetin työt lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja siirryin töihin hiukan erilaiselle sosiaalityön alueelle. Näkemykseni mukaan työpaikan vaihtamisellani oli vaikutusta tutkimukseni tekemiseen, koska työpaikan vaihdos auttoi ottamaan etäisyyttä suhteessa tutkimusilmiöni.

Tutkimusaiheeni kohdalla kulttuurisia tapoja suhtautua ilmiöön ei voi sivuuttaa. Ne vaikuttavat niin minun ajatteluuni tutkijana kuin haastateltujen sosiaalityöntekijöidenkin ajatteluun. Edellä mainituista syistä johtuen työni analyysissä olen tavoitellut osittaista teorialähtöistä analyysitapaa, jossa yritän kriittisesti arvioida yhteisesti yhteiskunnassa jaettuja ajattelutapoja ja niiden vaikutuksia tutkimaani ilmiöön.

Olin kiinnostunut haastattelun käyttämisestä aineistonkeruumenetelmänä ja pidin sitä soveltuvana tapana saada tietoa asettamiini tutkimusongelmiin. Haastattelu on käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa yksi käytetyimmistä tiedonhankinnan muodoista. Haastattelu ei ole pelkkää tekniikkaa, vaan se on myös tieteellinen metodi. Haastattelututkimus sisältää myös monia mahdollisia ongelmia ja haasteita. Haastattelun on aina konteksti- ja tilannesidonnaista. Haastatteluiden avulla saatuihin tietoihin ja tehtäviin tulkintoihin pitää suhtautua kriittisesti, varsinkin tutkimusaiheiden muodostuksessa ihmisten tiedoista, käsityksistä, uskomuksista, arvoista ja merkityksistä. Haastatteluiden kautta saatujen tietojen ja tulosten yleistettävyyteen pitää suhtautua harkiten. (Hirsjärvi & Hurme, 2001,11–12.)

Tutkimusprosessiin kuuluvat jatkuvat valinnat. Valinnat koskettavat niin tutkimusaineiston keräämistä, sen analysointia ja raportointiakin. Tutkijan tekemillä valinnoilla on olennainen merkitys siihen, millainen konstruktio lukijalle tutkittavasta ilmiöstä muodostuu. (Granfelt, 1998, 35.) Tutkielmassani olen yrittänyt kuvata riittävällä tarkkuudella tekemiäni valintoja ja niihin vaikuttaneita asioita. Kuvaamalla tutkimusprosessiani olen tavoitellut avoimuutta ja prosessini läpinäkyvyyttä, jotta lukija voi tehdä omat johtopäätöksensä ajatteluni kehittymisestä ja tutkielmani luotettavuudesta.

Eskola ja Suoranta ovat nostaneet tärkeiksi tutkimuseettisiksi periaatteiksi luottamuksellisuuden ja anonymiteetin (1998, 57). Edellä mainittuja periaatteita olen pyrkinyt noudattamaan takaamalla haastateltujen sosiaalityöntekijöiden nimettömyyden. Olen sitoutunut tutkimuslupa-anomuksessani hävittämään tutkimusrekisterini tutkimukseni valmistuessa. Olen suojannut haastatteluun osallistuneiden henkilöiden henkilötiedot koko tutkimusprosessin ajan. Valmiissa tutkimuksessa haastatelluista ei käytetä oikeita nimiä tai kerrota muitakaan tunnistetietoja. Hirsjärvi ja Hurme (2001,20) korostavat luottamuksellisuuden tärkeyttä haastattelututkimuksessa. Luottamuksellisuuden vuoksi en paljasta missä kaupungeissa haastatellut sosiaalityöntekijät työskentelevät. Tieto yksittäisen sosiaalityöntekijän osallistumisesta tutkimukseeni ei myöskään ole mennyt työntekijöiden esimiehille tai heidän edustamilleen organisaatioille. Haastatteluihin osallistuneilta sosiaalityöntekijöiltä keräsin suostumuksen haastatteluun osallistumisesta kirjallisesti. Suostumuslomakkeessa kerroin henkilötietoja ja haastatteluista koskevista salassapitokysymyksistä.

5 VÄKIVALLAN HAVAITSEMISEN, SANOITTAMISEN JA AUTTAMISEN HAASTEET

Tässä kappaleessa esittelen haastatteluaineistostani sisällönanalyysin keinoin tekemäni päätelmät. Käytän melko paljon suoria lainauksia kohdissa, joissa se on informatiivista ja helpottaa poimimieni merkitysten ymmärtämistä ja hahmottamista. Suorat lainaukset on selkeästi eroteltu muusta tekstistä ja sijoitettu lainausmerkkien sisään. Jokaisen lainauksen lopussa on merkintä kenen haastatellun puheesta on kulloinkin kysymys. Analyysini viimeisessä vaiheessa tarkastelin millaista eroavaisuuksia ja yhtymäkohtia löydän tutkimusaineistoni ja teoreettisen viitekehysten väliltä. Analyysin viimeistä vaihetta pidin tärkeänä, koska Eskolan ja Suorannan (1998, 16) sanoja lainatakseni täytyy todeta, ettei laadullisessa tutkimuksessa voi tutkimusaineistoa käsitellä ilman sen historiallisen ja paikallisen sidoksen huomioon ottamista (Eskola & Suoranta, 1998, 16).

Tekemässäni haastatteluaineiston sisällönanalyysissä olen lähtenyt liikkeelle aineiston luokittelemisesta, jonka avulla muodostin analyysirungon. Sen perusta muodostui tutkielmani teoreettisesta viitekehuksesta ja haastatteluaineistostani. Olen sisällyttänyt analyysirunkooni erilaisia luokituksia ja kategorioita, joiden avulla olen jäsentänyt tutkimusaineistoani. Analyysissäni tuon esille muun muassa sitä, kuinka moni haastateltu ilmaisee kyseisen asian. Tutkimusaineistostani olen etsinyt haastateltujen puheista sekä yhtäläisyyksiä että eroavaisuuksia. Lopullinen analyysini on olemassa olevan tutkimusaineistoni tiivistetty kuvaus. Analyysin tekeminen avasi ymmärrystäni siihen, millaisena naisen lapsiinsa kohdistama väkivalta näyttäytyy lastensuojelun kentällä. Omissa johtopäätöksissäni pohdin saatujen tulosten pohjalta tutkimani ilmiön ja olemassa olevan yhteiskunnallisen kontekstin välisiä suhteita. Kerron myös millaisia asioista ja kysymyksiä tutkielman teko minussa herätti. Tutkielmani tavoite on enemmänkin herättää mielenkiintoa ja kysymyksiä, kuin saavuttaa yleistettävissä olevaa tietoa.

Jokaista haastateltua on pyydetty vastauksissaan pohtimaan lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa nimenomaan ja vain naisten harjoittamana. Haastattelemistani lastensuojelun sosiaalityöntekijöistä kaikki olivat naisia. Haastateltujen ikäjakauma vaihteli 25 vuodesta 54 vuoteen. Työkokemusta lastensuojelusta yhdellä haastatellulla oli 1,5 vuotta, suurimmalla osalla ollessa useiden vuosien työkokemus. Yhdellä haastatellulla oli 28

vuoden työkokemus. Haastatelluista vain yksi oli muodollisesti pätevä sosiaalityöntekijä. Kaksi haastateltua oli kuitenkin juuri valmistumassa yliopistosta ja saamassa muodollisen pätevyyden sosiaalityöntekijän tehtäviin. Toiset kaksi haastateltua oli pohjakoulutukseltaan sosionomeja ja he suorittivat sosiaalityön aineopintoja avoimessa yliopistossa tarkoituksenaan jatkaa maisteriopintoihin. Yksi haastateltu oli sosionomi, joka opiskeli muun muassa sosiaalityötä avoimessa yliopistossa.

5.1 Väkivallan sisällöllinen ja määrällinen luokittelu

Sosiaalityöntekijät kertoivat naisen lapsiinsa kohdistaman väkivallan olevin hyvin monitahoista ja saavan erilaisia ilmenemismuotoja. Kaikki haastatellut kuvasivat sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa kohdistuvan lapsiin naisten taholta. Haastatellut kuvasivat väkivallan olevan usein läpsimistä ja tukistamista.

Haastatelluista kaikki tekivät selvän eron henkisen ja fyysisen väkivallan välille. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, että fyysinen väkivalta on yleisempää. Kuitenkin löytyi myös niitä, joiden mielestä fyysistä ja henkistä väkivaltaa esiintyy asiakasperheissä yhtä paljon. Harvan mielestä väkivalta yleensä edustaa puhtaasti vain jompaakumpaa väkivallan muotoa yksittäisissä tapauksissa.

... "mä jotenkin ajattelen, että varmaan ehkä tyypillisimmillään ne jotenkin liittyy toisiinsa, mutta voi olla varmaan sitten ihan vaan jompaakumpaa.." (H2)

Keskimäärin haastatellut sosiaalityöntekijät näkivät naisten lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa esiintyvän heidän asiakasperheiden keskuudessa paljon. Väkivallan todettiin kuitenkin olevan vain harvoin perheen ainoa ongelma vaan väkivalta on yksi ongelma perheen mahdollisesti lukuisten ongelmien joukossa. Asian ei kuitenkaan nähty olevan välttämättä niitä yleisimpiä lastensuojelussa esille tulevia ongelmia. Osa sosiaalityöntekijöistä koki kuitenkin olevansa työssään ilmiön kanssa kosketuksissa jopa päivittäin ja osa taas koki asian tulevan esille harvemmin. Kahden vastaajan mukaan ilmiö nousee välillä piikinomaisesti esiin.

"Et se tulee kans sillä lailla ryöppyinä. Et en tiedä, mistä se johtuu. Mutta, se saattaa tulla sillä lailla, että kerralla tulee hirvee suma lastensuojeluilmoituksia et, missä on niinku äidin kohdistamaa perheväkivaltaa lapseen." (H1)

Fyysinen väkivalta

Sosiaalityöntekijät nimesivät useita fyysisen väkivallan ilmenemismuotoja ja yleensä haastateltavat aloittivat väkivalta -käsitteen määrittelyn nimenomaan fyysisen väkivallan kautta. Sosiaalityöntekijöiden puheissa fyysinen väkivalta määriteltiin fyysisen koskemattomuuden -käsitteen kautta ja sen nähtiin yleisimmillään olevan korvapöllyjä, luunapveja, tukistamisia ja tönimisiä. Kaksi haastateltua toi esille havaintonsa, että kysymys voi olla myös siitä, että nainen sallii miehensä, lapsen isän tai isäpuolen, kohdistaa lapsiinsa väkivaltaa, mistä naista tulee vastuuttaa.

”Äidin niinku luvan antaminen fyysiseen kurittamiseen, vaikka hän ei sitä tee, mutta hän antaa miehen vaikka tehdä sen. Niin, sit hän ei niinku sitä kiellä. Hän sallii sen. Niin silloin myös hän osallistuu sen lapsen pahoinpitelyyn.” (H1)

Henkinen väkivalta

Henkiseen väkivaltaan sisällytettiin monenlaisia asioita ja useimmat nimesivät useita henkisen väkivallan ilmenemismuotoa. Sosiaalityöntekijät kertoivat naisen lapsiinsa kohdistaman henkisen väkivallan näkyvän lapsen kielellisenä loukkaamisena, perheyhteisöstä eristämisenä, lapsen huomioimattomuutena, väkivallan teoilla uhkaamisena ja salakalavana psykologisena manipulaationa. Yleisimmillään henkisen väkivallan todettiin näkyvän lapsen kielellisenä loukkaamisena ja perheyhteisöstä eristämisenä. Useimmat haastatellut sosiaalityöntekijät näkivät henkisen väkivallan hienovaraisena väkivallan muotona, jonka tunnistamista ja sanoittamista pidettiin vaikeana.

”... että mikä on väkivaltaa niin sehän on hirveen monelle yllätys, koska kaikki ajattelee, että se on vaan sitä, että on musta silmä. Ja nimenomaan nää henkisen väkivallan eli kaltoinkohtelun muodot on sellasia, että mitä ei niinku käsitäkkään.” (H2)

Perheyhteisöstä eristämisestä, eristämisellä uhkaamisesta tai lapsen huomioimattomuudesta puhuivat kolme sosiaalityöntekijää. Lapsen eristämistä todettiin käytettävän usein lapsen rankaisukeinona.

”Semmosta eristämistä. Että esimerkiksi semmonen tapaus, että yksi lapsi aina kun on käyttäytynyt huonosti, niin ei saa syödä yhdessä perheen kanssa, mikä on sitten ihan semmosta nöyryyttämistä, sulkemista niinku sen perheyhteisön ulkopuolelle.” (H3)

”...että se lapsi ei näy ollenkaan, häneen ei kiinnitetä huomiota, eikä hän saa minkäänlaista palautetta. ...hän ei saa näkyä, eikä kuulua.” (H2)

Sosiaalityöntekijät sisällyttivät lapsen uhkaamisen väkivallalla henkisen väkivallan kategoriaan. Henkisessä väkivallassa useat haastatellut kokivat olevan kysymys lapsen alistamisesta ja valta-asetelmien vahvistamisesta, johon lapsen nähtiin olevan pakotettu alistumaan.

"... hän (äiti) sai valita tappaako hän tän lapsen ja nyt hän katuu, ettei hän tehnyt sitä. Että tämmösiä hyvinkin raakoja niinku uhkauksia ja väkivallan ilmauksia tavallaan." (H2)

Henkiseksi väkivallaksi nimettiin myös naisen rajaton ja lapseen turvautuva käyttäytyminen, jossa aikuinen etsii lapsesta itselleen tukipylvästä omaan elämäänsä. Tällöin lapsen nähdään ottavan aikuisen vastuuta vanhemmastaan. Tällaista rajatonta ja lapseen nojautuvaa käytöstä kuvasivat haastatelluista sosiaalityöntekijöistä kaksi.

"... että vanhempi on niin rajaton, että hän esimerkiksi kertoo lapselle asioita, joita lapsen käsityskyky ei riitä käsittelemään. Et puhutaan ku aikuisten asioita, aikuisten murheita. Aikuinen purkaa hyvinkin pienelle lapselle niinku sitä omaa pahaa oloa tai parisuhdeongelmiaan tai pettymyksiään elämässä tai epäonnistumisiaan niin tai talousvaikeuksiaan." (H2)

Kolme haastatelluista sosiaalityöntekijöistä nosti esille lapsen tarpeiden tahallisen ja tahattoman laiminlyönnin henkisen väkivallan muotona. Kyseiset haastatellut kokivat tämän väkivallan muodon olevan yleistä ja siihen liittyvän usein ymmärtämättömyyttä ja kyvyttömyyttä. Lapsen tahatonta laiminlyöntiä kerrottiin esiintyvän paljon äideillä, joilla on psyykinen sairaus. Tahallisuudesta nähtiin olevan kysymys silloin, jos tietoisesti vanhempi asettaa omat tarpeensa lapsen tarpeiden edelle.

"Mutta ihan tietosesti niinku jossakin hyljeksit, jätät, ihan sitten tietysti niinku hoitamattomuuskin vois olla, että sä et huolehdi lapsen sairauksista, lääkityksistä, puhtaudesta, tän tyypisesti." (H5)

"... tai sitten semmoista tunnetasolla, tunnetasolla se lapsi ei saa sitä tarvitsemaansa." (H3)

Vain yksi sosiaalityöntekijöistä näki lapseen kohdistettavan henkistä väkivaltaa myös silloin, jos lapsen vanhempien välillä on väkivaltaa sisältävä tai henkisesti alistava parisuhde.

Muut väkivallan muodot

Kolme sosiaalityöntekijöistä totesi lapseen kohdistuvan väkivallan muotojen sisältävän muutakin kuin fyysisen ja henkisen väkivallan, mutta he puhuivat ja viittasivat vain lyhyesti näihin muihin väkivallan muotoihin.

”Mutta.. sitten tietysti myös henkistä ja taloudellista ja seksuaalista. ...mutta siis kaikki muodothan voi liittyä niinkö myös lapseen kohdistuvaan väkivaltaan.” (H6)

”Tai hävittänyt jotakin lapsen tärkeitä tavaroita niinku jonkun riidan yhteydessä..” (H6)

5.2 Väkivaltainen käyttäytyminen

Haastateltujen sosiaalityöntekijöiden mielestä väkivaltaa lapseen voi kohdistaa erilaisessa elämäntilanteessa ja erilaisen taustan omaava nainen.

”No, heti niinku tulee mieleen just nää mun käsillä olevat asiakastapaukset, jotka on akuutteja. Niin ne on kyllä hyvinkin erityyppisiä.” (H2)

Harvinaisena ”lipsahduksena”

Väkivaltainen käyttäytyminen alkaa jostakin yksittäisestä teosta. Väkivaltaiseen käyttäytymiseen sortunut voi ottaa opikseen, hakea ehkä apua käyttäytymiseensä ja onnistua lopettamaan väkivallan yhteen ainoaan kertaan. Äidin lapseensa kohdistama väkivalta harvinaisena kerran tai muutaman kerran toistuneena lipsahduksena mainittiin kahden sosiaalityöntekijän haastattelussa. Tähän luokkaan sisältyvä naisen lapseensa kohdistama väkivalta kuvautui sosiaalityöntekijöiden puheissa satunnaiseksi, tilannesidonnaiseksi ja usein myös äidin itsensä kielteiseksi tulkitsemaksi toiminnaksi.

Toistuvana käyttäytymismallina

Kansainvälisissä ja suomalaisissa tutkimuksissa on todettu, että lapseen kohdistuva väkivalta ei yleensä ole satunnaista käyttäytymistä. Väkivallalla on myös taipumus raaistua. (Kts. Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 16; Törrönen 2009b, 34.; Törrönen, 2009c, 31, 38.) Haastatellut sosiaalityöntekijät näkivät myös, että väkivaltainen käyttäytyminen usein ajan oloon vakiintuu ja raaistuu ja väkivallasta voi muodostua

naiselle toistuva reagointitapa haastavissa tilanteissa. Kolme haastateltua näki väkivallan helposti muodostuvan naisille vakiintuneeksi toimintamalliksi tietynlaisissa tilanteissa ja lapsetkin voivat oppia odottamaan väkivaltaa tehtyään jotain heiltä kiellettyä.

"Että okei nyt mä söin karkin ennen päivällistä ja se tarkoittaa sitä että nytten tulee läppäsy. Ja ne osaa jo kyyristyä asentoon odottamaan, että äiti huomaa niin tulee." (H4)

Vanhemman keinottomuutena

Kolme sosiaalityöntekijää näki väkivaltaa käyttävien naisten kokevan keinottomuutta lasten kasvatuksessa, mikä voi tietynlaisissa tilanteissa johtaa väkivallan käyttämiseen lasta kohtaan. Keinottomuuteen liitettiin naisen tunteiden hallitsemattomuutta kurinpitotilanteissa ja kasvatuskeinovalikoiman puutteellisuutta. Keränen (2009) on todennut, että osa väkivaltaisista naisista näkee lyömisen oikeudekseen ja normaaliksi kurinpidoksi, jotta saa lapset tottelemaan. Osan väkivaltaa käyttäneistä äideistä on todettu kirjallisuudessa katuvaan tekojaan jälkikäteen, mutta heillä harvoin on ketään keneltä pyytää apua (Keränen, 2009, 45.)

"Että nyt ei ole mitään muuta toimintatapaa kuin antaa tukkapöllyjä." (H1)

"... jos ois saanu apua, perhetyötä, tukea siihen kasvattamiseen että se ois jotain muuta kuin sitä läpsimistä ja tönimistä." (H4)

5.3 Väkivallalle altistavia riskitekijöitä

Kirjallisuudessa todetaan, että väkivaltaisesti käyttäytyvä nainen voi olla monenlainen taustoiltaan. Usein hänen taustastaan kuitenkin löytyy väkivallan uhrikokemuksia. (Kts. (Törrönen 2009b, 34.; Törrönen, 2009c, 31, 38; Kelly, 1996,47.) Kaikki haastatellut sosiaalityöntekijät nimesivät naisen väkivallalle altistavia riskitekijöitä, joita he olivat havainneet työssään. Väkivaltaiselle käyttäytymiselle altistaviksi tekijöiksi sosiaalityöntekijät nimesivät muun muassa naisen omassa elämänsä historiassa koetun väkivallan, sosiaalisen tuen puutteen ja yksinäisyyden, vanhemmuudessa koetun keinottomuuden, yksinhuoltajuuden, väsymyksen ja nuoren iän. Riskitekijöiden olemassaolo tekee sosiaalityöntekijöiden mielestä naisten käyttäytymisen ymmärrettäväksi, mutta ei

kuitenkaan hyväksyttäväksi. Yksittäisen riskitekijän esiintymistä naisen elämässä ei kukaan haastatelluista pitänyt kovin merkittävänä vaikuttajana vaan useamman riskitekijän samanaikaista esiintymistä naisen elämässä korostettiin riskejä arvioitaessa.

”Mutta, mikään niistä ei toki yksinään sano mitään.” (H2)

Sosiaalisten verkostojen vähäisyys

Kaksi sosiaalityöntekijää toi esille yhtenä väkivaltaiselle käyttäytymiselle altistavana tekijänä naisen yksinäisyyden ja hänen sosiaalisissa verkostoissa olevat puutteet. Joidenkin erityisryhmien, kuten maahanmuuttajien kohdalla riski jäädä sosiaalisten yhteisöjen ulkopuolelle arvioitiin tavallistakin suuremmaksi. Naisen yksinäisyydellä ja kyvyttömyydellä hakea apua koettuihin ongelmiin nähtiin olevan tietynlainen yhteys.

”...että heiltä puuttuu semmonen sosiaalinen verkosto ympäriltään, että he ei istus mammaringissä leikkipaikalla ja keskustelis, että mitä tehdään tän omatahtosen kaksivuotiaan kanssa. (H4)

Yksinhuoltajuus

Yksinhuoltajuuden yhtenä väkivallalle altistava riskitekijänä mainitsi haastatelluista sosiaalityöntekijöistä kolme. Yksinhuoltajilta nähtiin puuttuvan kumppanin tuki vanhemmuuteen ja mahdollisuus jakaa vastuuta lapsen hoidosta toisen aikuisen kanssa.

”Ja sitten kun oot yksin ja turhaudut ja väsyt niin sitten siinä ei oo sitä toista, joka vähän tukis, mutta myös kontrollois. Niin ehkä siinä sitten riskit, että asiat karkaa käsistä huomaamatta ja ei oo sitä peiliä siellä, joka puuttuis siihen käytökseen niin on varmaan suurempi.” (H2)

Äidin nuoruus

Äidin nuoruuden nimesi väkivallalle altistavaksi tekijäksi kolme sosiaalityöntekijää. Nuorina äideiksi tulevilla todettiin usein olevan taustalla haasteita omassa kasvuhistoriassaan, jonka nähtiin vaikeuttavan äidin roolista huolehtimista. Lisäksi kasvatusongelmien koettiin usein siirtyvän sukupolvelta toiselle. Lisäksi nuorilta äideiltä koettiin puuttuvan tarvittavaa elämäkokemusta.

”...jos on nuori ja ei oo tukiverkkoja, ei oo tavallaan keinoja huolehtimiseen...” (H6)

Psyykkiset ongelmat

Haastatelluista kolme toi esille merkittävänä riskitekijänä naisen psyykkisen pahoinvoinnin ja psyykkiset sairaudet. Äitien psyykkisen oirehdinnan todettiin olevan melko yleistä. Psyykkisten ongelmien todettiin näkyvän esimerkiksi tunnekylmyytenä lasta kohtaan.

”jos on niinku pahasti psyykkisesti sairas äiti, niin se niinku, et kyllä siinä on aikamoinen sellasen emotionaalisen väkivallan riski. Et kyllä siinä on mielestä semmosen skitsofreenikkoäiti saattaa olla aika tuota niin niin, sillä saattaa, se, se, niinku se suhde niinku siihen lapseen saattaa olla aika vaurioittava.” (H5)

Naisen psyykkisen pahoinvoinnin taustalla näki kolme sosiaalityöntekijää usein olevan naisen kasvukehityksessä ja lapsuuden perheessä olleet puutteet. Ongelmallisen lapsuuden eläneiden äitien nähtiin olevan vaikea hahmottaa omassa äitiydessään olevia puutteita.

”...kyllä se vähemmistössä on, että on hyvin tasapainoisen lapsuuden elänyt henkilö, joka rupee käyttäytyyn väkivaltaisesti.” (H2)

Väkivallan uhrikokemukset

Väkivaltaa lapsiaan kohtaan käyttävien naisten elämänhistoriasta ja myös nykyhetkestä parisuhteen muodossa todettiin usein löytyvän omia väkivallan uhrikokemuksia. Lapsuudessa koetun väkivallan haastatellut näkivät toimivan naisten oman vanhemmuuden mallina, jolloin väkivallan kohdistaminen omiin lapsiin ei välttämättä tunnu naisista niin pahalta asialta. Useilla väkivaltaa käyttävillä naisilla on neljän haastatellun mukaan usein ollut rankka lapsuus, johon on voinut kuulua myös väkivaltaa.

”Ja sit siellä voi olla myös oma lapsuus, mikä voi olla väkivaltaa täynnä ja sieltä tavallaan otetaan sitä mallia.” (H1)

Äidin väsymys

Äidin väsymys väkivallan riskitekijänä mainittiin kolmessa haastattelussa väkivaltaista käyttäytymistä selittävänä tekijänä.

”Se pieni lapsi niinku uuvuttaa äidin ja sitten tulee tälläsiä niinku epätoivosia tilanteita, että sellasessa sitten ravistellaan...” (H5)

5.4 Väkivallan seuraukset lapselle

Kirjallisuuden mukaan väkivallan kokemukset vaurioittavat lasta sekä fyysisellä että psyykkisellä tasolla ja väkivallasta johtuvat mielenterveyden ongelmat voivat ilmetä vasta lapsen kasvaessa isommaksi. (Forsberg, 2002, 82.) Lapsiin kohdistuvan väkivallan seurauksena oleva väkivallan jatkaminen tai sen aloittaminen perheenjäsenten ylisukupolvisena kierteenä on useissa tutkimuksissa todennettu (Krug 2005, 91–92). Myös haastatellut sosiaalityöntekijät toivat esille moninaisia lapsen kohdistuneen väkivallan henkisiä ja fyysisiä seurauksia. Lisäksi pohdintaa herätti väkivaltaisen käyttäytymistavan omaksuminen kotoa ja sen seuraukset lapsen sosiaalisen elämän ja elämäntulon kannalta.

”...lapset ovat kokeneet sen hyvin vaurioittavana... sekä henkisen että tän fyysisen puolen”.
(H4)

Sosiaalityöntekijät kuvasivat henkisen ja fyysisen väkivallan piirissä eläville lapsille muodostuvan erilaisia rooleja näissä lapsuuden perheissä ja lapsuudessa koetulla väkivallalla nähtiin olevan pitkäkestoisia ja kauaskantoisia seurauksia näiden lasten elämäntulussa. Haastatellut työntekijät kuvasivat väkivallan seurauksia lapsen psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin ja elämäntulon rakentumisen kautta. Ainoastaan yksi haastateltu toi esille fyysisen väkivallan fyysiset seuraukset, kun vanhempi ei ymmärrä omaa voimankäyttöään suuttuessaan. Väkivallasta aiheutuvista koulunkäynnin ja sosiaalisten suhteiden vaikeuksilla nähtiin olevaan toisiaan voimistavia kerrannaisvaikutuksia.

Sosiaalisista suhteista vetäytyvä

Neljä sosiaalityöntekijää nimesivät yhdeksi kotona koetun väkivallan seuraukseksi lapsen epävarmuuden ja vaikeudet sosiaalisten suhteiden muodostamisessa.

"Kaverisuhteet ei oikeen niinku lähe rakentumaan niinku muilla lapsilla. ...toki siihen voi olla monta eri syytä eli se ei välttämättä johdu väkivallasta. Mutta, kyllä se aika usein tulee vastaan, että siellä on jotakin näistä mitä äsken puhuttiin." (H2)

"Tää tämmönen vetäytyminen ja tämmönen niinku yksinäisyyteen kääntyminen, joka on ehkä enemmän tämmönen niinku tyttöjen reaktio tämmöseen tilanteeseen." (H4)

Väkivaltaa jatkava

Haastatelluista sosiaalityöntekijöistä kolme totesivat kotona koetun väkivallan purkautuvan usein toisiin lapsiin kohdistuvana kiusaamisena tai lapsi itse joutuu kiusaamisen uhriksi. Väkivaltaista käyttäytymistä nähtiin esiintyvän enemmän pojilla kuin tytöillä. Kyvyn muodostaa sosiaalisia suhteita koulussa sosiaalityöntekijät näkivät ennustavan lapsen myöhempiä omia ihmis- ja perhesuhteita.

"Ja poikien reaktio sitten taas on se oma väkivaltainen käyttäytyminen ja sen lisääntyminen." (H4)

Lapsuudessa koetun väkivallan haastatellut näkivät johtavan usein siihen, että väkivalta on jatkossakin tavalla tai toisella mukana lapsen elämässä. Haastatellut totesivat, että lapsesta itsestä voi tulla väkivallan käyttäjä tai hän voi hakeutua suhteisiin, joissa on väkivallan uhri.

Psyykkisesti oireileva

Neljä haastateltua totesi lapselta menevän luottamus aikuisiin väkivallan myötä. Luottamuksen menettäminen vaikuttaa siihen, kuinka lapsi hahmottaa itsensä ja asemansa suhteessa muihin ihmisiin. Lapsen turvallisuuden tunteen todettiin kärsivän, jos häneen kohdistuu väkivaltaa ja lapsen voi olla vaikea luottaa muihin ihmisiin myöhemmin.

"Sitten kiintymyssuhteeseen tai vuorovaikutussuhteeseen sitten voi tulla erilaisia häiriöitä

tämän johdosta, mikä sitten vaikuttaa pitkälle lapsen elämään. Ja ne ongelmat sitten näyttäytyy eri tavalla vaikka sitten myöhemmin nuoruusiässä tai sitten kouluiässä. Eli voi vaikuttaa sitten ihan aikuisuuteen saakka, nämä mitkä lapsuudessa on tai sitten siinä varhaislapsuudessa vaikka tullut, tullut nämä ongelmat.”(H3)

”Että joko tulee semmosta käyttäytymistä, että ei luota aikuisiin lainkaan, eikä kunnioita aikuisen auktoriteettia lainkaan ja tää elää vaan semmosessa omnipotentissa kuplassa, jossa saa tehdä mitä haluaa. Tai sitten tulee tää toinen puoli, mikä on tää tämmönen niinku nöyrtyny, ylikiltti, tämmönen täysin tahdoton, tahdoton niinku persoona.” (H3)

Koulussa syrjäytyvä

Haastatellut kertoivat lasten oireilevan kotona kokemaansa väkivaltaa usein kouluympäristössä. Usein myös huoli lapsesta herää ensimmäiseksi koulussa. Haastatellut kuvasivat kotona väkivaltaa kohdanneiden lasten olevan koulussa levottomia, keskittymiskyvyttömiä, aggressiivisia ja olemukseltaan turvattomia. Vaikeudet koulunkäynnissä voivat pahimmillaan leimata koko koulunkäyntihistoriaa ja tämä haastateltujen näkemyksen mukaan voi pahimmillaan vaikuttaa myös myöhempään ammatin valintaan, hankintaan ja työelämässä pärjäämiseen.

”Kyllä se vaikuttaa varmasti lapsen käyttäytymiseen ja tavallaan siihen siihen tota sellaseen oirehtimiseen mikä näkyy koulussa ja päivähoitossa ja niinku näin sellanen levotomuus ja tällasia.” (H5)

5.5. Väkivallan ilmi tuleminen ja avun hakeminen

Haastatellut näkivät lapsen kohdistuvan väkivallan jäävän helposti huomaamatta ja syynä siihen ovat erilaiset tunnistamisen ja puhumisen haasteet niin yksilön, yhteisön, ammatillisen avun kuin yhteiskunnankin tasolla.

Tunnistamisen haasteita

Haastatellut näkivät ilmiön tunnistamista vaikeuttavan lastensuojelun asiakkaiden peruspiirteenä usein oleva moniongelmaisuus ja ilmiön moniulotteisuus. Tällöin tunnistamisen vaikeuden nähtiin koskettavan sekä työntekijöitä että naisia itseään. Kirjallisuudessa muun muassa Eskonen (2005, 23) ja Pösö (1995, 37–39) ovat todenneet

väkivallan olevan usein yksi perheen monista ongelmista ja tällöin yksittäistä ongelmaa on vaikea erotella ja huomata.

Haastatellut nimesivät erityisesti henkisen väkivallan vaikeaksi tunnistaa. Väkivallan tunnistamisen haastatellut näkivät olevan vaikeaa niin naisille, lapsille kuin työntekijöillekin. Erityisesti lasten nähtiin olevan haastavaa tunnistaa ja nimetä häneen kohdistuvaa väkivaltaa väkivallaksi. Fyysisestä väkivallasta todettiin tulevan ilmi usein kaikkein vakavimmat tapaukset, joista lapselle jää näkyviä jälkiä tai vammoja. Väkivallan esiintymisen havaitsemisen ja nimeämisen todettiin edellyttävän aikaa.

"Joskus on tullu lasten kautta sitten esille sillä tavalla, että he on jotenkin kavereiden kaa puhunu, että millasta se arki on kaverin kotona ja omassa kotona. Ja sit he on siinä niinku havainnu, et miksei toisen kotona ei käytetä ollenkaan fyysistä rangaistusta, mutta toisen lapsen kohalla käytetäänkin. Et semmonen on kans sitten tullu esille lapselta, että hän havahtu niinku siinä vaiheessa." (H6)

"Se usein ei näyttäydä mitenkään yhtenä isona vyyhtinä, joka voitaisiin sitten asiakkaalle esitellä. Vaan se on semmonen muodostuu ehkä hyvin tipoittain ja pitkän ajan kuluessa." (H2)

Haastatellut kertoivat heillä heräävän epäily lapseen kohdistuvasta väkivallasta muun muassa lapsen voidessa huonosti ilman, että asialle löytyy muita mahdollisia selityksiä. Suurin osa haastatelluista näki, ettei väkivaltaa asiaa ole tarpeen käsitellä kaikkien asiakasperheiden kanssa. Nämä työntekijät kokivat oman ammattitaitonsa säätelevän päätöstä, keiden perheiden kanssa väkivaltaa-asiaa kartoitetaan. Osaa haastatelluista mietitytti, kuinka moni tapaus jää huomaamatta myös lastensuojelun työskentelyssä.

"Se, että oisko hyvä, että siinä ois joku. Voi olla, koska yhtäläillä voi olla, että teen virheitä ja en ota sitä huomioon, koska se ei oo systemaattista."(H2)

Haastatellut kertoivat lapseen kohdistuvan väkivallan tunnistamista vaikeuttavan monenlaiset seikat. Naiset tai lapset harvoin itse ottavat esille väkivaltaa, jota perheessä esiintyy. Haastatelluista sosiaalityöntekijöistä viisi toi esille lapsen oirehdinnan koulussa tai päiväkodissa, jotka antavat syyn epäillä väkivaltaa. Vain harvoin lapsella havaitut mustelmat tai muut jäljet ovat asia, jota kautta epäily lapseen kohdistuvasta väkivallasta perheen ulkopuolella yleensä herää.

"Että suurin osa ilmoituksista ei tule suoraan siitä väkivallasta. Vaan ne tulee nimenomaan tästä oireilusta."(H6)

Vain pienessä osassa lastensuojelun saamista lastensuojeluilmoituksissa nähtiin puhuttavan väkivallasta. Lapsen kohdistuvasta väkivallasta tehty lastensuojeluilmoituksen kerrottiin tulevan lähes aina perheen ulkopuoliselta henkilöltä. Kolme totesi lapsi voivan myös itse kertoa kokemastaan väkivallasta jollekin perheen ulkopuoliselle henkilölle esimerkiksi koulussa tai väkivalta voi tulla ilmi kotihälytyksen yhteydessä. Lapsella kuitenkin nähtiin vain harvoin olevan aikuista lähipiirissä, jolle hän uskaltaa asiasta puhua.

"Se voi olla naapuri tai äidin ystävä, joka on seurannu sitä jo pidemmän aikaa, ottaa yhteyttä."
(H6)

Haastatellut kertoivat, että useinkaan sosiaalityöntekijä ei tule ensimmäisenä tietoiseksi perheessä esiintyvistä väkivallasta. Lastensuojelun perhetyöntekijöiden kerrottiin havaitsevan väkivallasta kertovia merkkejä kotikäyntiensä aikana ja asiakkaat saattavat avautua heille sosiaalityöntekijää mieluummin.

"...perhetyön kautta saattaa tulla tämmönen, että se alkaa näkyä, koska täällä toimistotapaamisella esimerkiksi tietysti se ei tuu välttämättä ilmi." (H2)

Tärkeäksi asiaksi muutamassa haastattelussa todettiin, että sosiaalityöntekijällä pitää olla riittävästi aikaa tavata perhettä ja tapaamisia tulisi olla myös perheen kotona. Lisäksi lapsen tapaamiseen yksin pitäisi varata aikaa.

"...että kotikäynneillä jotenkin sitä siinä sitten huomaa sen tavallaan paremmin kun näkee sen lapsen ja äidin vuorovaikutusta." (H3)

"Varsinkin jos tapaa lasta useamman kerran niin sitten kun tulee tutuksi, niin he sitten rupee vapaammin kertomaan siitä perheen tilanteesta" (H3)

Perheistä, joissa lastensuojelun asiakkuutta ei ole, tulee tieto olemassa olevasta väkivallasta yleensä esimerkiksi päiväkodin tai koulun henkilökunnan kautta. Henkilökunta on voinut havaita päiväkodissa jälkiä. Koulussa epäily voi herätä lapsen käyttäytymisen myötä. Lapsiin kohdistuvasta väkivallasta koki viisi haastateltua ison osan jäävän piiloon.

"Varmaan.. no graaveimmat varmaan tulee silleen, että päiväkotitekee..soittaa tai konsultoivan puhelun, että lapsella on jotain jälkiä. Muutenkin varmaan päiväkodissa tulee niistä lapsen puheista lastensuojeluilmoituksia. Sitten joskus tulee ihan että isompi lapsi kertoo, että äiti on vaikka läppässy pienempää lasta hermostuksissaan. Tai koulusta, että on ollu jälkiä koulusta

tulee. Ja sit varmaan ihan niinku sitten jos on ollu tilanne, missä on ollu poliisitkin paikalla niin perheväkivaltatilanne, niin sieltä on tullu.”(H1)

Haastatelluista suurin osa toi esille, että naiset harvoin tunnistavat omassa käyttäytymisessä olevia väkivaltaisista elementtejä. Tällöin käytökseen nähtiin olevan myös vaikea hakea apua. Naiset eivät haastateltujen mukaan käytä sanaa väkivalta, vaan kurittaminen. Sanavalinnoilla sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan oikeutetaan omaa toimintaa. Kaksi haastateltua toi esille, että väkivalta sanana on hyvin voimakas ja jopa leimaava. Kaksi haastatelluista totesi havainneensa, että naisten on vaikea hahmottaa, että väkivallassa ei aina ”lennä veri” tai jää todella näkyviä jälkiä uhriin.

”Ei, koska he ei puhu väkivallasta, he puhuu kurittamisesta. Et se käsitys siinä, et mikä on väkivaltaa ja mikä on kurittamista, niin se voi olla tosi kaukana toisistaan. Et se ymmärrys siitä.”(H1)

”eikä he ei niinku nää sitä väkivaltana kun siinä ei oo verta ja siinä ei oo tapahtunu ... nyrkillä hosumista ja verta tule.”(H1)

Kaikki haastatellut sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, että nainen vain hyvin harvoin hakee itse oma-aloitteisesti apua väkivaltaisen käytöksensä vuoksi asian kipeyden takia. Naiset eivät haastateltujen mukaan myöskään kerro väkivallasta oma-aloitteisesti lastensuojeluprosessin aikana. Jos nainen hakee apua, hakee hän sitä pääsääntöisesti muiden palveluiden kuin lastensuojelun kautta, kertoivat haastatellut. Haastatellut sosiaalityöntekijät näkivät naisten vaikeneman tekemästään väkivallasta myös peruspalveluissa kuten neuvolassa asioidessaan. Toisaalta naisten koettiin puhuessaan lapsiin kohdistamasta väkivallasta puhuvan siitä vähättelevään sävyyn ja lapsuuteen kuuluvana asiana.

”... että ihan yksittäisiä mitä itelle tulee mieleen, että tämmösiä missä vanhempi itse ilmaisee selkeästi, että hän on käyttäytynyt väkivaltaisesti.”(H2)

”Mutta, sosiaalityöntekijälle saakka tällasta mitään tunnustamista ei kyllä tule. Eikä se tuu näkyväksi, että mitenkään suuresti sitä asiaa pohdittais.”(H4)

Väkivallan tunnistamisen haastatellut näkivät ongelmalliseksi myös lastensuojelun työskentelyn jatkuessa. Haastatellut sosiaalityöntekijät totesivat, että asiaa täytyy käsitellä useita kertoja ja pidempään, jotta naisille tulee ymmärrys oman käyttäytymisen sisältämästä väkivallasta ja uskallus puhua siitä. Lakiin vetoamista ei välttämättä koeta parhaana keinona, vaikka sosiaalityöntekijät kertoivat tuovansa myös lainopillista näkö-

kulmaa esille. Toimivana keinona sosiaalityöntekijät näkivät naisen tunteisiin vetoamisen esimerkiksi lapsen asemaan asettautumisen kautta.

”Mutta, yritän sitten, että se äiti asettuu sen lapsen asemaan, että hän ajattelisi, että miten hän ite tuntisi siinä tilanteessa, jos joku tekiskin hänelle, että hän olis siinä puolustuskyvytön. Että pystyiskös sitten tavallaan avaamaan sitä, tunnistamaan sitä, mitä se lapsi kokee siinä tilanteessa, miten epämiellyttävä ja ahdistava se on se tilanne lapselle.”(H3)

Työstämisestä huolimatta kaikki naiset eivät haastateltujen mukaan koskaan ymmärrä tekevänsä väärin kohdistessaan lapseensa väkivaltaa tai hahmota käyttäytymisensä sisältävän väkivaltaisia elementtejä. Asian kieltäminen koettiin tyypilliseksi toiminnaksi psyykkisistä ongelmista kärsivillä naisilla.

Puhumisen haasteita

Muutama haastateltu koki, että asia otetaan vakavasti silloin kun lapsi pystyy puhumaan jollekin perheen ulkopuoliselle henkilölle. Kolme haastateltua totesi, että se mikä on vaikea tunnistaa ja hahmottaa työntekijälle on myös haastavaa työntekijän sanoittaa vanhemmalle. Kysymisen väkivallan esiintymisestä perheessä sosiaalityöntekijät kokivat olevan taitolaji ja usein asiaa kerrottiin lähestyttävän hiukan kierrellen. Lastensuojelun sosiaalityöntekijälle asian kysymistä pidettiin kuitenkin luontevampana kuin ehkä muualla tapahtuvaa asian kysymistä. Kolme haastateltua totesi asiakkaiden hyväksyvän lastensuojelun sosiaalityöntekijältä, että he kysyvät hyvin vaikeita ja yksilöluonteisia asioita kuten väkivallasta.

”...ne on niitä vaikeita asioita hoitaa, koska niitten sanoittaminen ei oo kauheen yksinkertaista.”(H2)

”niin sitten saattaa kysymys olla, että minkälaisia kurittamiskeinoja tai minkälaisia rangaistuksia on kotona ja että.. miten ne toteutetaan ja jos kysytään ihan.. tietenkä jos on äidin väsymisestä kysymys niin silloin useesti saatetaan kysyä esimerkiksi että, miten kurittaa ja että.. käyttääkö, onko läpsiny tai nipistäny.”(H1)

Naisen lapsen kohdistaman väkivallan haastatellut näkivät olevan paheksuttu asia yhteiskunnassa. Kolme haastateltua näki, ettei naista kohtaan osoiteta kunnioitusta, jos hän tuo esille kohdistaneensa lapseensa väkivaltaa. Näiden naisten mielestä naisen väkivalta on paheksutumpaa kuin miesten väkivalta. Läheskään aina työntekijätkään eri palveluis-

sa eivät osaa suhtautua asiaan paheksumatta haastateltujen mielestä. Asiasta puhumisen ja kysymisen nähtiin olevan ongelmallista useiden peruspalveluiden piirissä. Naiselle nähtiin olevan häpeällistä myöntää ja puhua asiasta. Naisen vaikenemisen haastatellut näkivät johtuvan usein yhteiskunnallisten seurausten pelosta.

”Varmaan niinku äitimyytti ja äiti sanana jo on kauheen latautunut. Että se on niinku kaikin puolin paheksuttavaa.”(H2)

Haastatellut sosiaalityöntekijät olivat sitä mieltä, ettei naisten lapsiinsa kohdistamasta väkivallasta puhuta riittävästi yhteiskunnassa. Kuitenkin ilmiöstä todettiin puhuttavan enemmän kuin aikaisemmin. Tavallisten ihmisten mielipiteen haastatellut näkivät noudattavan yhteiskunnan linjaa siinä, että ongelmaa pidetään marginaalisena. Lähipiirissä naisen lapsen kohdistamaa väkivaltaa todistaneen on haastateltujen mielestä myös vaikea puhua havaitsemastaan.

”Et ei naiset tee mitään sellasta.”(H4)

”Miehet häpeää, jos miehet on niinku nähneet vaimonsa tämmöstä toimintaa niin he häpee sitä vaimonsa toimintaa niin että myös he vaikenee. Ne ei vasikoi, niinku eräs asiakas sano. Hän ei vasikoi vaimonsa tekemisiä.”(H4)

Asian esille ottaminen ei ole helppoa lapsen lähellä oleville perheen ulkopuolisille aikuisille esimerkiksi päiväkodissa ja koulussa. Fyysisen väkivallan jäljet on helpompi todentaa kuin henkisestä väkivallasta aiheutuvat seuraukset. Haastatellut totesivat, että on vaikeaa yhdistää esimerkiksi lapsen koulussa tapahtuvan oirehdinnan syyksi lapsen kotona esiintyvä henkinen väkivalta. Toisaalta asia esille ottaminen naisen kanssa voi lopulta olla helpotuskin. Yksi haastateltu työntekijä kuvasi naisten reaktioita näin kun oli kysynyt heiltä asiasta:

”hirveen moni ihminen niinku valahti itkemään joskus niinku kun ne sano, että on niinku ensimmäinen ihminen, joka kysyy suoraan.” (H2)

Tutkimusilmiö ei ole riittävästi esillä mediassa haastateltujen näkemyksen mukaan. Median kautta kaksi haastateltua näki voitavan lisätä ihmisten tietoisuutta ongelman sisällöistä ja esiintymisestä.

”Ja sit sellasia selviytystarinoita, niinku tääkin munkin mielestä vähän on sellanen että.. Just

tän tyyppisesti, että se ois sellanen et siitä tulis sitten sellaista toivoa. Että se ei ois sellasta, että jos mä kerron niin sitten mä menetän lapset ja sitten mää en enää ikinä saa niitä takasin.” (H5)

Useimmat haastatellut näkivät naisten vaikkenevan, koska he pelkäävät lapsiinsa kohdistamasta väkivaltaisesta käyttäytymisestä seuraavia yhteiskunnallisia sanktioita. Sosiaalityöntekijät totesivat naisten pelkäävät ilmitulon mukanaan tuomia viranomaisprosesseja, kuten mahdollista rikostutkintaa, tuomiota sekä lapsen huostaanottoa.

”Varsinkin kun lastensuojelun kanssa tullaan, niin se pelko siitä, että oma lapsi huostaanotetaan, se on se suurin pelko. Sen mielummin peittelis kaiken tämmösen kuin puhuis,”(H2)

5.6 Naisten ja lasten tarvitsema apu

Tarvittu ja riittävä apu ja tuki määrittöy haastateltujen mukaan hyvin yksilöllisesti sekä naisten että lasten kohdalla. Tuen tarpeiden haastatellut näkivät vaihtelevan käytetyn väkivallan laadun ja siihen johtaneiden syiden mukaan. Haastatellut näkivät naisten tarvitsevan apua erityisesti psyykkisen hyvinvointinsa parantamiseksi. Naisten haastatellut näkivät hyötyvän konkreettisista kasvatustekijöiden opettamisesta ja lapsen tarpeiden havainnollistamisesta. Lapselle tärkeimmäksi korjaavaksi asiaksi monissa haastatteluissa mainittiin turvallinen arki, jonka lisäksi osan lapsista nähtiin hyötyvän ammattiavusta.

Naisten auttaminen

Haastatellut pitivät ensisijaisena, että nainen saa apua, jotta lapseen kohdistuva väkivalta saadaan loppumaan. Naisen nähtiin tarvitsevan apua psyykkisen hyvinvointinsa edistämiseksi. Naisen elämänsisä maahistoriassa mahdollisesti olevien väkivallan uhrikokemusten työstämistä pidettiin kolmessa haastattelussa tärkeänä. Naisen nähtiin hyötyvän terapiasta tai erityisestä väkivallan tekijöille tarkoitettusta väkivaltatyöskentelystä.

”...naisen pitää saada apua siihen omaan vointiinsa ja siihen niinku psyykkiseen hyvinvointiinsa, jotta hän kykenee lopettamaan väkivallan käytön ja jotta hän kykenee sillain näkemään ne lapset ja lapsen tarpeet ja vastaamaan niihin tarpeisiin oikealla tavalla.”(H2)

Kipeiden asioiden kuten väkivallan käsittelemisen kohdalla moni haastatelluista korosti

luottamuksellisen suhteen merkitystä. Sen rakentamisen nähtiin edellyttävän tutustumista ja aikaa. Ennen kuin väkivallasta voidaan naisen kanssa puhua, pitää haastateltujen mukaan panostaa hyvän ja luottamuksellisen suhteen rakentamiseen. Luottamuksellisen suhteen muodostamisen nähtiin olevan haastavaa lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa. Perhetyöntekijöiden haastatellut näkivät olevan sosiaalityöntekijää enemmän läsnä perheen arjessa. Haastatellut uskoivat lastensuojelun sosiaalityöntekijän olevan harvoin ensisijainen avautumisen kohde näille naisille. Haastatellut totesivat naisten puhuvan enemmänkin väkivaltaan liittyvistä asioista kuten väsymyksestä ja uupumuksesta kuin itse väkivallasta. Edellä mainittujen asioiden työstämisen kautta lapseen kohdistuva väkivalta nähtiin tulevan esille. Luottamukselliseen auttamissuhteeseen liitettiin myös naisen luottamus siihen, ettei kertomisesta heti seuraa lasten huostaan ottaminen.

”Luottamuksen pitää olla rakentunut. Mikä on aika vaikeaa kun puhutaan kuitenkin suunnitelmallisesta lastensuojelusta, joka meidän lyhyissä asiakkuuksissa johtaa todella usein siihen, että siellä aloitetaan kaikki mahdolliset avoimuuden tukitoimet ja lopulta kuitenkin päädytään huostaanottoon.”(H4)

”... mutta sitten kun on se luottamus tullu siihen ihmiseen tai siihen työntekijään ja tietää että näistä asioista voidaan puhua ja näitten kanssa voidaan työskennellä, eikä se tarkoita välttämättä sitä, että lapset huostaanotetaan.”(H1)

Neljässä haastatteluissa tuli esille naisen keinottomuus lasten kanssa yhtenä väkivaltaan johtavana syynä. Naisten ammatillisessa ja epävirallisessa auttamisessa haastateltujen mukaan on tärkeää keinovalikoiman opettaminen ja havainnollistaminen. Lastensuojelun asiakkaiden kanssa kasvatukseen kerrottiin opeteltavan lastensuojelun perhetyön työskentelyn kautta. Vanhemman kanssa koettiin voitavan hyvinkin konkreettisella tasolla käydä läpi lapsen tarpeita ja aikuisen tapoja vastata näihin tarpeisiin.

”...että käyvät sitä läpi et millasta se on ja kävis läpi millaisia muunlaisia kasvatukseen on sitten olemassa ku läpsäsy, jos ei sitten muuta enää keksi.”(H1)

”Jos on kyse vaikka laiminlyönnistä, niin avata sitä yhdessä mitä lapsen tarpeet on ja miten pystyy sitten siinä ottamaan omissa arjessaan huomioon sen mitä se lapsi tarvitsee.”(H3)

Lasten auttaminen

Kaikki haastatellut näkivät lasten tarvitsevan apua kokemansa väkivallan käsittelemi-

seksi. Lapselle toimivan ja riittävän avun nähtiin määrittyvän yksilö- ja perhekohtaisesti ja vaihtelevan koetun väkivallan keston ja voimakkuuden mukaan. Apua saadakseen lapsen täytyy yleensä haastateltujen mukaan olla itse aktiivinen, ellei hän sitten oirehdi koulussa sillä tavalla, että hänet sen perusteella ohjataan kouluterveydenhoitajan tai koulukuraattorin puheille. Tällöinkin lapsen täytyy itse kertoa kokemastaan väkivallasta kotona, totesivat haastatellut. Haastateltujen mukaan tarvitaan yleensä ulkopuolisia aikuisia ja lapsen omaa aktiivisuutta huolehtimaan siitä, että lapsi saa kokemansa väkivallan takia apua. Lasten nähtiin olevan lojaaleja vanhemmilleen ja helposti kieltävän kokemansa väkivallan.

”Mutta, niissä perheissä joissa ei ole lastensuojelua niin ei se lapsi saa apua, jos se ei itse sitä tajua mennä pyytämään.”(H4)

”Mutta, jos se alote ei lähe siitä lapsesta itsestään, niin hyvin harvoin lapsi saa apua ilman sitä, että asia tulee ensin esille lastensuojelun tai perheneuvolan tai neuvolan tietosuuteen että on väkivaltaa ja sitä kautta lähtee tavallaan aikuiset ajamaan lapsen asiaa, perheen ulkopuoliset aikuiset.”(H4)

Kaksi haastateltua sosiaalityöntekijää näki, ettei lapsi saa apua kokemaansa väkivaltaan asian tullessa ilmikään. Avun saantia pidettiin vaikeana erityisesti silloin, jos perhe tai lapsi on akuutissa kriisissä. Kaksi haastateltua näki lapsen saavan tarvitsemaansa apua peruspalveluiden piiristä kohtuullisella tavalla.

”Et kun soittaa eri tahoille, niin väkivaltaa kohdannut lapsi ei oo kenenkään asia. Et ei oo niinku (piip) kokosessa kaupungissa ei oo palvelua kriisiä kokevalle lapselle.”(H1)

”Perheneuvola ei ota vastaan kriisiasiakkaita. Et he ei lähe auttamaan lasta, jos siellä on kriisi perheessä.”(H1)

Lapsen tuen tarpeita tulisi haastateltujen mukaan arvioida ja tehdä yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa, jotta lapsi saisi tarvitsemansa kaltaista ja häntä hyödyttävää apua. Haastatellut näkivät lasten hyvinvoinnin kannalta merkittäväksi tavallisen ja turvallisen arjen, jossa ei ole enää väkivaltaa.

”Mutta, kyllä lapset tarvii ehottomasti siihen apua. Aina se ei kylläkään vaadi mitään, että lapset pitää heti saada jonnekin terapiaan vaan ihan tavallinen arki...Kuitenkin se turvallinen arki ja tavallinen arki hoitaa lasta.”(H2)

Haastatellut korostivat lasten ja perhetilanteiden yksilöllisyyden huomioimista lapsen

tarvitsemien tukimuotojen suunnittelemisessa. Toinen lapsi hyötyy yksilötuesta, jossa hänellä on mahdollisuus käsitellä asioita ilman aikuisen läsnäoloa. Toinen voi hyötyä väkivaltakokemusten käsittelemisestä yhdessä vanhemman ja lapsen kanssa. Tarvittavan tuen määrä ja kesto nähtiin vaihtelevaksi, mikä tulisi huomioida apua suunniteltaessa ja avun piiriin ohjattaessa totesivat haastatellut..

5.7 Vastuun jakautuminen väkivaltatyössä

Tutkimuskirjallisuudessa todetaan avun saamisen sosiaalisiin ongelmiin, kuten väkivaltaan, edellyttävän ensinnäkin yksilölle konstruoitua sosiaalista ongelmaa ja toiseksi tähän ongelmaan soveltuvan auttamispaikan ja -välineistön olemassaoloa yhteiskunnassa (Payne, 1991,17). Sosiaalisten ongelmien määrittelyprosessiin nähdään kuuluvan asiakkuuden kategorisaatio, jossa on kysymys erilaisten sosiaalisten ongelmien kohdalla tapahtuvasta ongelmatyönjaosta auttamistyön kentällä. Tällöin apua tarvitseva ihminen yleensä ohjataan tai hän voi hakeutua sellaisen organisaation asiakkaaksi, jonka vakiintuneeseen ongelman määrittelyyn hänet voidaan sijoittaa. (Jokinen & Juhila & Pösö 1985, 18).

Haastatellut ottivat voimakkaasti kantaa siihen, miten yhteiskunnallinen vastuu jakautuu väkivaltatyön kentällä, miten väkivaltatyötä naisten keskuudessa tehdään ja miten kyseistä työtä pitäisi tehdä. Haastateltujen pohdinta keskittyi lainsäädäntöön, eri viranomaisten vastuualueisiin ja viranomaisten välisiin yhteistyökuvioihin. Muutama korosti ongelman hoitamisessa olevan yhteiskunnallisten palveluiden toimivuuden ohella vähintään yhtä tärkeää naisen oma motivaatio hakea apua itselle ja oppia pois väkivaltaisesta käyttäytymisestä.

”Henkilöltä itseltään pitäisi tulla, että hän lähtisi hakemaan apua itselleen.” (H6)

Onko lainsäädäntö tuki vai haitta?

Isona ongelmana moni haastatelluista piti yhteiskunnallista tapaa puuttua naisen lapsen kohdistamaan väkivaltaan. Puuttumisessa koettiin korostuvan liikaa rikoslaki ja lainsäädäntö. Sosiaalityöntekijöistä neljä kyseenalaisti, onko lapsen edun mukaista, että

jokaisesta väkivallan teosta tehdään poliisille ilmoitus.

"...poliisin kanssa on keskusteltu sitä, että tehdäänkö jokaisesta asiasta tutkintapyyntö. Niin laki sanoo näin, mutta sitten se prosessi sitten mikä siitä lähtee käyntiin, niin palveleeko se sitten sitä lasta tai perhettä millään tavalla vai aiheuttaako se pahemman asian, niin sitä täytyy punnita erikseen silloin kun puhutaan ihan lievistä tilanteista, mitkä on jotenkin niinku selkeästi käsiteltävissä." (H2)

Sosiaalityöntekijöiden oma suhtautuminen yhteiskunnallisiin keinoihin puuttua naisten harjoittamaan väkivaltaan oli osittain ristiriitaista. Toisaalta he kokivat tärkeäksi, että naista vastuutetaan teoistaan ja lapsi saa hyvitystä kokemastaan, mutta toisaalta poliisin tutkintailmoitukset ja rikostutkinta koettiin ongelmallisiksi. Moni haastateltu koki, että yhteiskunnallisessa toiminnassa ensisijaisempaa pitäisi olla erilaisten tukitoimien järjestäminen kuin rikostutkinta ja rankaiseminen. Haastateltujen näkemyksen mukaan pitäisi enemmän kiinnittää huomiota esiintyvän väkivallan laatuun määriteltäessä viiranomaiskäytäntöjä.

"... miten se olisi kertojalle turvallista niin, että hänen ei tarvitsisi pelätä seurauksia." (H2)

"... lapsella on tietysti oikeus saada hyvitys siitä." (H1)

"Et se ei oo niinku ratkasu, että tehdään tutkintailmoitus ja annetaan sille opetus ja se maksaa sitten sakot niillä lapsilisillä. Että en tarkoita, että asioista ei pitäisi tulla sanktioita ja on asioita, jolloin se on ihan asiaa ja joskus tietysti ihmisiä pitää herättää niinku voimakkaammin." (H4)

"... mutta onko se sitten lapsen edun mukainen asia, jos siitä niinku vanhempaa rangaistaan, et jos oikein niinku viime kädessä joutuis vankilaan tai että sitten joutuu huostaan tai kotoo pois." (H2)

Vuoden 2014 alussa voimaan tuleva laki lapsein kohdistuneiden pahoinpitelyrikosten selvittämisestä sai haastatelluilta enimmäkseen myönteistä palautetta. Uuden lain mukaan lapsein kohdistuvat väkivaltarikokset tutkitaan jatkossa saman prosessin mukaisesti kuin lapsein kohdistuvat seksuaalirikoksetkin. Lain koettiin yhdenmukaistavan käytäntöjä eri kaupungeissa ja johtavan tasalaatuisempaan toimintaan.

"...ehkä sitten sellasta samanlaista toivottavasti, tasalaatuista, enemmän tasalaatuista ympäri Suomen kun nyt siinä varmaan on aika tavalla eroja. Ja voi olla että on joka tapauksessa, mutta on se varmaan sitten tasalaatuisempaa kun on samanlainen se sitten prosessi." (H2)

Lakimuutoksen nähtiin aiheuttavan lisäresursoinnin tarvetta, jos kaiken tasoiset väkivaltateot tutkitaan saman prosessin mukaisesti. Pohdintaa aiheutti, johtaako uusi laki jonkinlaisen kriteeristön luomiseen, että millaisista väkivaltateoista tehdään tutkintailmoitus ja millaisista ei.

”Kyllähän se tulee tavallaan lisätyöllistämään hirveästi.. jos ajatellaan, että jokaisen lapsen läpsäsy ja tukistaminen lähetetään oikeuspsykiatrisessa tutkimaan että...” (H1)

Lastensuojelu

Lastensuojelulain mukaan kunnallisen lastensuojelun tehtävä on toimia lapsiin kohdistuvan pahoinpitelyn ehkäisijänä ja pahoinpitelyyn puuttujana. Lainsäädäntö velvoittaa viranomaisia toimimaan, jos he epäilevät tai havaitsevat lapsiin kohdistuvan väkivaltaa. (Pösö, 1995, 32, 36–37). Haastatellut sosiaalityöntekijät ottivat kantaa siihen, millainen rooli lastensuojelulla pitäisi olla lapsiin kotona kohdistuvan väkivaltailmiön ehkäisijänä, siihen puuttujana ja siinä auttamisessa.

Haastatellut totesivat lastensuojelussa kohdattavan lastensuojelun asiakasperheet. Väkivallan esiintymistä ja ammattiavun tarvetta haastatellut kertoivat kartoittavansa asiakasperheidensä kohdalla. Työskentelyssään haastatellut kuvasivat olevan etusijalla lasten turvallisuudesta huolehtiminen.

Lastensuojelussa todettiin kohdattavan vain lastensuojelun asiakasperheitä. Haastateltujen mukaan lastensuojelussa asiakkaisiksi tulee paljon perheitä, joiden auttaminen on pitkittynyt, koska he eivät ole saaneet apua peruspalveluiden piiristä.

”...tilannehan on katastrofaalinen meidän kannalta. Siis jatkuvasti tulee näitä perheitä, joiden olis pitänyt saada aikaa sitten jo apua ja on hakenutkin, mutta sitten kun he ei pääse mihinkään, niin sitten he ajautuu niinku tänne.” (H2)

Haastatellut näkivät naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan ongelmaksi, jonka parissa työskentely kuuluu lastensuojelun ydintehtävään. Työn hoitamisen haastatellut näkivät edellyttävän toimivaa yhteistyötä eri viranomaisten kesken. Haastatellut kertoivat ohjaavansa perheitä avun piiriin. Apua nähtiin tarvitsevan yleensä sekä nainen että lapsi. Naisten konkreettisen auttamisen haastatellut näkivät edellyttävän erilaista osaamista

kuin mitä sosiaalityöntekijällä oman koulutuksensa perusteella on.

”Mutta, kyllä sitten se, se joka sitten sitä konkreettista työskentelyä tulee tekemään, ni se on sitten... kyllähän siihen pitää sitten olla toisella koulutuksella oleva työntekijä. Sitten joku terapiatyöntekijä. Tai sitten tietysti taas perhetyöntekijä, jos tarvitaan semmosta konkreettista tukea.” (H2)

Kaikki näkivät ongelman hoitamisen osaksi lastensuojelun tehtävää. Lastensuojelun auttamiskeinot nähtiin kuitenkin rajallisina ja ne perustuivat pitkälti lastensuojelun perhetyöhön, jossa resurssit nähtiin rajallisiksi. Perhetyön keinoin ei myöskään nähty pystyttävän auttamaan niitä perheitä, joissa ongelmat olivat jo ehtineet kasvaa suuriksi. Välillä lastensuojelusta sanottiin ohjattavan myös paikallisten hankkeiden ja projektien tarjoaman avun piiriin, jos kaupungissa sellaista on tarjolla.

”Mutta siis perheneuvolahan on se paikka, mikä on sitten tällöinen niinku tehokkain tuki, mihin sitten tehdään lähete. Että lastensuojelu tekee sen lähetteen niin sen jälkeen se palvelu siirtyy sinne.” (H4)

Moni haastateltu toi esille epävarmuutensa siitä, mihin naisen voisi ohjata saamaan apua erityisesti väkivaltaongelmaan.

”Mutta, että, niinku en mä osaa edes sanoa että mihin mä ohjaisin. Ei mun ymmärtääkseni oo oikein sellasta niinku naisille suunnattua, jos nyt ei oo sitten tullut sellaista mihin en oo törmännyt. Kyllä se jos siihen liittyy päihteet niin sitten A-klinikka, joku mielenterveysongelma niin psykiatrinen poliklinikka tavallaan niinku osana sitä muuta hoitoa.” (H5)

Lastensuojelussa haastatellut näkivät olennaisimmaksi asiaksi lasten turvallisuudesta huolehtimisen. Naisten auttaminen ei haastateltujen mukaan saa vaarantaa lasten hyvinvointia ja turvallisuutta. Lapset eivät saa joutua odottamaan, parantuuko tilanne, totesivat haastatellut.

”Sen takiahan siis välillä joudutaan lapsi sijoittamaan, että katsotaan, että ei siitä turvasta voida vakuuttua.” (H2)

Kunnan peruspalvelut

Peruspalveluissa tulisi haastateltujen näkemyksen mukaan olla tarjolla ennaltaehkäise-

vää ja korjaavaa palvelua naisille. Sosiaalityöntekijät haluaisivat peruspalveluissa otettavan nykyistä isompi vastuu väkivaltailmiön tunnistamisesta, ennaltaehkäisemisestä ja tuen tarjoamisesta vanhemmuuteen. Kaikkien kuntien peruspalveluissa nähtiin tarvetta tarjota palveluita väkivalta-asiaan yhtä laajasti kuin pääkaupunkiseudulla on palveluita. Tällä hetkellä kuntalaisten koettiin olevan epätasa-arvoisessa asemassa palveluiden saatavuuden suhteen. Huonosti resursoitujen palveluiden koettiin lisäävän lasten huostaanottoja.

”Mutta, se sellanen niinku ehkä se, että niinku että ei jouduttaisi siihen huostaanottoon ja sijoitukseen. Niin kyllä se mun mielestä pitäis peruspalveluista lähteä ainakin se että se tarpeeksi ajoissa tunnistettaisiin ja se että ois mahdollisuus saada apua.” (H5)

Kaikki haastatellut näkivät asian esille ottamisen peruspalveluissa olevan tärkeää. Juuri peruspalveluiden toiminnan kautta pidettiin mahdollisena, että ongelmaan päästään puuttumaan ajoissa ja nykyistä isompi osa väkivallasta pystytään tunnistamaan. Peruspalveluiden toivottiin kartoittavan asiaa systemaattisesti kaikkien naisten kanssa. Erityisesti silloin asian esille nostamista toivottiin, kun peruspalveluissa muodostuu epämääräinen huoli perheen tilanteesta.

”...sitä asiaa pitäs niinku ensimmäiseksi ihan kysyä, peruspalveluissa jo.” (H2)

”Puheeksi ottaminen ja puuttuminen on peruspalveluiden tehtävää kun havaitsee jotain huolestuttavaa.” (H5)

Jotta naisen väkivalta ei olisi yhteiskunnallinen tabu, näki neljä haastateltua, että siitä olisi tärkeää puhua yhtä avoimesti kuin muistakin sosiaalisista ongelmista puhutaan.

”...että siitä pitäis tulla niinku tämmöistä... että samalla tavalla kun me pystytään kuitenkin alkoholin käytöstä puhumaan nykyisin jo aika lailla suoraan ja avoimesti niinku peruspalveluissa ja keskusteleen ilman semmosta niinku draamaa. Nii sitten väkivallasta keskusteleminen pitäis olla silleen ehkä sitten samalla tasolla.” (H2)

Moni haastateltu halusi vastuuttaa väkivaltatyön ennakoivasta ja informatiivisesta toiminnasta peruspalveluita. Suurin osa haastatelluista piti toivottavana, että peruspalveluissa asiaa käsiteltäisiin nykyistä laajemmin ongelman ennaltaehkäisemiseksi. Kaikki haastatellut toivat esille toiveensa, että peruspalveluihin kuuluvassa lasten neuvolassa asiaa käsiteltäisiin kaikkien vanhempien kanssa. Tätä perusteltiin sillä, että neuvoloissa tavataan kaikki tulevat äidit toisin kuin esimerkiksi lastensuojelussa. Lisäksi moni totesi, ettei asian esille ottaminen olisi leimaavaakaan kun se olisi osa neuvolan

kaikkia koskevia käytäntöjä. Kirjallisuudessa äitiys- ja lastenneuvoloiden toiminnan tavoitteeksi on asetettu erilaisten sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen ja niihin puuttuminen. Neuvoloissa käytössä olevaa perheen olosuhteita kartoittavaa kyselylomaketta (liite 2) on kritisoitu muun muassa *Vaiettu naiseus – projektin* piirissä. Kyseisessä neuvolan kyselylomakkeessa kysytään perheessä esiintyvistä väkivallasta kartoittamalla perheen isän väkivaltaisuutta puolisoa tai lapsia kohtaan, mutta samaa kysymystä ei esitetä perheen äidille. (Kts. Törrönen 2009a, 11.)

”... että jossain ihannemaailmassa varmaan ois neuvola-aikana jotain pakollista perhevalmennusta molemmille vanhemmille, missä olis sitten teemoina parisuhteet, väkivalta ja päihteet.” (H2)

”... sitä peruspalveluiden tehtävää, joiden tehtävä on myös ennaltaehkäisevä lastensuojelu, näinhän se lain mukaan menee, että sitä tehdään peruspalveluissa sitä lastensuojelua. Niin tavallaan mä ajattelen, että siellä on se informatiivinen velvotteen.” (H2)

Sosiaalityöntekijät näkivät, että peruspalveluissa asian esille nostamisella voi olla iso merkitys. Yksi sosiaalityöntekijä oli käsityksessään, että neuvola kysyykin jo käytössä olevalla lomakkeellaan jokaiselta naiselta, onko hän ollut väkivaltainen lastaan kohtaan. Neuvola nähtiin useimpien sosiaalityöntekijöiden mielestä luontevaksi paikaksi ottaa ennakoivasti esille naisen väsyminen ja lapseen kohdistuva väkivalta. Neuvolakäyntien pitäisi olla riittävän pitkiä, niitä pitäisi olla riittävän usein ja käyntien pitäisi jatkua riittävän pitkään, totesivat haastatellut.

”...niitä käyntejä neuvolassa saisi olla enemmänkin. Että enemmän mä lähtisin siihen, että niinku pidemmälle pitäis näitä tällasia kuukausittaisia käyntejä siellä neuvolassa. Että ne kuitenkin on lapsen syntymän jälkeen ensin semmonen tiivis kontakti ja sen jälkeen se jotenkin jää sillai niinku löysän langan päähän vähän roikkumaan.” (H4)

Neuvolan toivottiin olevan naiselle paikka, jossa hänellä on aito mahdollisuus puhua kokemistaan äitiyden haasteista. Yksi haastateltu korosti, kuinka tärkeää on suhtautua vakavasti naisen itse esille ottamaan väsymykseen ja väkivaltaan. Kolme haastateltua korosti, kuinka vaikeaa väkivallasta puhuminen naiselle on ja jos siihen peruspalveluissa suhtaudutaan vähättelevästi tai kieltämällä, ei nainen välttämättä uskalla tuoda esille enempää.

Peruspalveluiden ennaltaehkäisevänä toimintatapana pidettiin myös väkivaltaan altistavien riskitekijöiden kartoittamista naisten kanssa ja sen pohjalta tapahtuvaa tukipalveluiden piiriin ohjaamista ennen kuin ongelmat ehtivät kasvaa isoiksi. Ennaltaehkäisevää tukea vanhemmuuteen nähtiin mainittujen lasten- ja perheneuvolan lisäksi tarjoavan perhekerhot, avoimet leikkipuistot, päivähoito ja mielenterveyspalvelut.

”Etenkin tiukempi seuranta siitä, että mikä se on oikeesti se sosiaalinen verkosto siellä äidin ympärillä tai onko semmosta olemassa.” (H4)

Perheneuvolan puoleen haastatellut näkivät tarvetta kääntyä tilanteissa, joissa ongelmat perheessä ovat jo melko vaikeita. Tällöin tavoite ei ole enää ennaltaehkäisevässä työskentelyssä.

”...silloin on jo jotain mitä täytyy lähteä korjaamaan.” (H4)

Haastateltujen mainitsemisissa peruspalveluissa korostui sekä lastenneuvolan että perheneuvolan rooli. Monilla sosiaalityöntekijöillä ei ollut tietoa, olisiko käytettävissä muita peruspalveluita, joihin he voisivat ohjata naisia.

”...nyt mä en oo kaikista peruspalveluista niin hyvin tietonen.” (H5)

Väkivaltatyön palvelurakenteiden ongelmat

Haastatteluissa sosiaalityöntekijät toivat esille monia kokemiansa puutteita olemassa olevissa väkivaltatyön palveluissa, rakenteissa ja käytänteissä. Viisi haastatelluista piti nykyistä palvelurakennetta puutteellisena. Useimmat haastatellut kokivat palveluiden olevan huonosti resursoituja. Haastatellut kritisoivat perheneuvolaa asiakkaiden valikointiperiaatteista.

Väkivallan parissa tehtävän työn onnistumiseksi ei nähty olevan olemassa yhtä tietynlaista palvelua. Haastateltujen mielestä naisen on vaikea hahmottaa, mikä on paikka, jossa tällaisesta ongelmasta voi puhua. Haastatellut toivat esille, etteivät lastensuojelussa käytössä olevat tukitoimet ole riittäviä kaikille perheille.

”Aika haasteellista koen, että meillä on aika vähän eri palveluita tässä kaupungissa tarjota.

Tarjota voi tietenkin perhetyötä, silleen helpostikin voi saada ostopalveluna tai sitten kaupungin omana, mutta sitten se miten se muu tuki sitten löydetään, niin se on vähän haastavampaa.
”(H1)

Haastateltujen näkemyksen mukaan väkivaltatyön osalta on olemassa selkeä tarve tarjota naisille enemmän alueellisia ja erikoistuneita palveluita väkivaltatyössä. Moni näki esimerkiksi ryhmä- ja vertaistukitoiminnassa toimivana menetelmänä väkivaltaisesti käyttäytyneiden naisten auttamisessa. Naisten palvelutarpeiden nähtiin vaihtelevan asiakaskohtaisesti keskusteluavusta, vertaistukiryhmiin ja yksilöterapiaan. Naisille kaivattiin samanlaisia palveluita, kuin mitä miehille on tarjolla eli vertaistukiryhmiä ja lyömätöntä linjaa. Naistakin nähtiin auttavan, jos saisi vertaistuen kautta ymmärrystä siihen, ettei ole ainut, jolla tällaisia ongelmia on. Neljässä haastattelussa nähtiin tarpeellisenä, että tarjolla olisi juuri väkivaltatyöskentelyyn erikoistunutta palvelua.

”... kyllähän niinku ryhmätoiminta sinänsä on hirveen hyvä.”(H2)

”. ...siis nimenomaan väkivaltatyöntekijä.”(H2)

”Erilaisia palveluita pitäisi tarjota. Jotkut hyötyis enemmän siitä vertaistuesta ja joku sitten hyötyy yksilöterapiasta ja näin.”(H1)

Joillekin naisille haastatellut näkivät riittävän pienempi ja konkreettisempi tuki kuin toisille ja tämä on sidoksissa kunkin henkilön väkivaltaisen käyttäytymiseen vaikuttaneisiin tekijöihin.

*”...joskus semmonen konkreettisempi tuki, vanhanajan kotipalvelu niin sanotusti voi toimia.”
(H2)*

Haastatellut näkivät tarvetta tarjota asiakkaille nykyistä helpommin saatavilla olevaa lyhytkestoista neuvontaluontoista palvelua, josta asiakas voitaisiin ohjata tarpeen vaatiessa erikoistuneemman palvelun piiriin. Tärkeänä pidettiin, että tarjolla on palveluita, joihin ei edellytetä lähetettä tai lastensuojelun asiakkuutta. Haastatellut näkivätkin tärkeänä, että tarjolla on myös anonyymejä väkivaltatyön palveluita.

”Matalan kynnyksen neuvontapalveluita, semmosii...et ei tarte olla lastensuojelun asiakas. ... mihin voi mennä tolleen soittamalla varaamalla ajan ja konsultoimalla..”(H1)

”...anonyymit tai jokin vastaava ryhmätoiminta joihin voi mennä anonyyminä hakemaan itselleen apua.”(H1)

Moni haastatelluista koki peruspalveluiden saatavuuden ongelmana. Esimerkiksi huo-

nosti resursoiduksi koetusta kotipalvelun nähtiin voivan olla iso apu naiselle, jonka väkivaltaisen käyttäytymisen taustalta löytyy väsymystä.

"Se on musta kevyin ja halvin tapa auttaa juuri näitä perheitä, kenelle se konkreettinen apu riittäisi. Se ei oo ratkasu kaikkeen, mutta juuri nää, joilla on ihan vaan sellasta, että ei oo niitä sukulaisii ja ihan oikeesti vaan on väsynyt, koska laps valvottaa tai jotakin vaa tällasta, miks se arki on raskasta." (H2)

Haastatellut pitivät myös perheneuvolan palveluita huonosti resursoituna, mikä näkyy pitkinä jonotusaikoina ja työskentelytiheyden puutteina.

"... jos asiakkuus pääsee käyntiin niin sitten niitä aikoja ei ole tarjota, niitä aikoja tarjotaan sillai kerran kuukaudessa, jolloin se ei ole prosessi. Se ei etene prosessinomaisesti. Et sitten kun se toiminta alkaa, niin sen täytyisi oikeesti olla sillai, että on viikottaiset tapaamiset ja se alkaa tästä ja se päättyy tähän. Et se ei oo mitään epämäärästä ja lilluvaa. Resurssia ei ole tarpeeksi perheneuvolassa." (H4)

"...semmoseen niinku henkiseen kapasiteettiin niihin pitää siis olla erilaisia palveluita. Siis perheneuvolapalveliden pitäis toimia, mihin pääsis ilman puolen vuoden jonotusaikaa, et se motivaatio voi sitten olla jo kadonnut tai ongelmat kasvanu jätkyttäviksi, ni pitäis päästä nopeemmin." (H1)

Haastatellut näkivät palveluiden huonon saatavuuden vaikeuttavan myös lastensuojelussa tavoitteiden toteutumista. Nykyistä paremmilla resursseilla uskottiin voitavan vähentää tarvetta ottaa lapsia huostaan. Haastatellut kertoivat, että perhe voi joutua odottamaan lastensuojelun avohuollon tukitoimien aloittamista monta kuukautta. Haastateltujen mukaan usein joudutaan tekemään kiireellinen sijoitus heti perheväkivaltatilanteen tultua ilmi. Jos tukitoimia joutuu jonottamaan useita kuukausia, niin niitä ei todellisuudessa ehditä edes aloittaa ennen kuin lapsen huostaanoton valmistelu on jo edennyt varsin pitkälle, totesivat haastatellut.

"Lisäisin niitä resursseja ja että on tavallaan olemassa sellanen reservi, että kun tulee kiireellinen sijoitus, niin sinne pystyttäis aloittamaan avohuollon tukitoimet niinku välittömästi, jotka ehkä kenties ehkäisee sen jatkokiireellisen ja huostaanoton." (H4)

Toisessa kaupungissa kritisoiitiin perheneuvolaa siitä, että heidän koettiin ottavan asiakkaaksi vain niitä perheitä, joissa perhetilanne arvioidaan riittävän vakaaksi. Kuten Eskonen, Korpinen & Raitakari (2006, 21, 39) ovat todenneet, viranomaistyössä esimerkiksi lapsen asioista päätettäessä valta on sillä toimijalla, jolle rakentuu vuorovaikutuksessa vahvin asema päättää, mikä on lapsen edun mukaista toimintaa.

”Perheneuvolaan pääsyn kynnyistä pitäis voimakkaasti madaltaa. Sen pitäis olla niinku neuvola, et sinne varataan aika ja sinne mennään. Koska se on perheneuvola.” (H4)

Viranomaisyhteistyötä koettiin haittavan se, jos apua tarvitsevaa asiakasta ei saada ohjattua avun piiriin, koska palveluita ei ole riittävästi tarjolla tai asiakas ei sovi palveluntarjoajan profiiliin. Yksi haastateltu toivoi asiaan tulevan valtakunnallinen ohjeistus.

”Sitten myös se yhteinen linja, että miten näihin asioihin sitten puututaan. Ihan niinku valtakunnallisesti.” (H3)

Viranomaisyhteistyö

Useampi haastateltu toivoi viranomaisten väliseen yhteistyöhön selkeyttä. Haastatellut pitivät naisten ja lasten auttamista liian sattumanvaraisena tällä hetkellä. Eri toimijoille ei aina ole selvää, mikä on kenenkin vastuulla. Yksi haastateltu toivoi lakimuutoksen lapsiin kohdistuneiden väkivaltarikosten tutkimisesta auttavan tähän. Väkivallan tunnistamattomuutta ja tavoittamattomuutta vastaan työskentelyssä tärkeänä pidettiin ilmiön esille ottamista ja siitä ääneen puhumista kaikkien viranomaisten toiminnassa.

”Mut eiks siinäkin pitäis mun mielestä olla semmosta viranomaisten välistä yhteistyötä, että...ei vaa joku yksinään tee jossakin. Ja tavallaan et ois se tieto, että onko jonkun kohdalla jo jotain tehty.. niinku terveydenhuollon, sosiaaliviranomaisten ja poliisien keskellä. (H6)

Suurin osa haastatelluista toi esille, kuinka vaikeaa ihmisten on tunnistaa väkivaltaa sekä arvioida, koska ylittyy se kynnys, että täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus.

”Mutta, siinä on se ristiriita, että mitä niinku ihmiset kokee että fyysiseksi väkivallaksi ja mikä on sitä, mistä heidän täytyy tehdä se ilmoitus.” (H1)

Väkivaltailmiön parissa todettiin työskentelevän monia eri viranomaisia. Yhteistyö toisten viranomaisten kanssa näyttäytyi hiukan toimivampana kuin toisten kanssa. Yleistäen haastatellut kokivat eri viranomaisten tekevän parhaansa. Kuitenkin paljon niin tehdystä kuin koetustakin väkivallasta nähtiin jäävän piiloon myös lastensuojelun työskentelyssä.

”...ei tässä ku ei olla etsivätoimisto, eikä ennustajia, eikä selvännäkijöitä.” (H2)

Viranomaisyhteistyön toimivuus haastateltujen sosiaalityöntekijöiden mukaan vaihtelee paikkakunnittain kehitettyjen yhteistyökäytäntöjen perusteella. Myös kirjallisuuden mukaan paikallisesti tehtävässä työssä on valtaa päättää, millaisien käytäntöjen ja yleisten diskurssien pohjalta käytännön työtä rakennetaan. Kirjallisuudessa paikallisten väkivaltatyön tekijöiden nähdään voivan kyseenalaistaa ja muunnella hallitsevia puhetapoja sen lisäksi, että he ovat näitä puhetapoja rakentamassa. Paikallisilla toimijoilla nähdään kirjallisuudessa olevan asiantuntijan asemaan liittyvää valtaa määrittää sosiaalisia ongelmia ja niiden kohtaamisen tapoja. (Esim. Keskinen, 2005, 97.)

”Tässä on paikkakuntakohtaista eroa varsin paljon. Mä oon työskennelly monella eri paikkakunnalla, joten mulla on monenlaisista käytännöistä käytännön kokemusta.” (H4)

Kaksi sosiaalityöntekijää kaipasi yhteisöllistä asennoitumista väkivalta-asiaan, millä tarkoitettiin väkivallan näkemistä monien viranomaisten vastuulla olevaksi ja viranomaisten yhteistyötä edellyttäväksi asiaksi. Useat sosiaalityöntekijät toivat esille, että peruspalveluista voi olla vaikea perheiden saada apua huonon resursoinnin ja tiukan asiakasvalikoinnin vuoksi. Ongelmien nähtiin pahenevan ilman apua ja johtavan helposti lastensuojelun mukaan tulemiseen.

”Et kyllä niinku jollain tavalla yhteistyössä vois ainakin mieltii niitä keinoja. Mutta, se sitten tavallaan että millasia palveluita niin se vois sitten yhteistyössä mieltii.” (H5)

Haastatellut kokivat yhteistyön poliisin kanssa sujuvan hyvin, eikä mainittavia ongelmia koettu olevan. Lähtökohdallisesti lastensuojelusta pitää tehdä jokaisesta väkivallanteosta, niin fyysisestä kuin henkisestäkin väkivallasta tutkintailmoitus poliisille. Lastensuojelussa tämä koettiin ongelmaksi, koska osa teoista koettiin mitättömiksi lapsen ja perheen kannalta ja niiden nähtiin kuormittavan huonosti resursoitua poliisia. Lastensuojelussa kaivattiin jonkinlaista kriteeristöä, millaisesta väkivallasta tutkintailmoitus tulisi tehdä. Asia oli vaikea haastatelluille. Haastateltujen mukaan useat väkivallanteot on hyvin mitättömiä, mutta samalla kuitenkin kaikki lapsen koskemattomuuteen kajoaminen nähtiin vääräksi. Toisaalta poliisin ei koettu olevan myöskään halukas aloittamaan tutkintaa kaikista tapahtuneista väkivallanteoista.

”Poliisitkin, että niillä on aika tiukka linja, että koska tehdään se tutkintailmoitus ja koska ei. Kaikista ei välttämättä tehdä. Jos poliisi katsoo että siinä on jo väliintulo kun on lastensuojelun tukitoimet aloitettu.. niin, sitten he arvioi ehkä, että ei tehdä, ellei se sitten jatku edelleen. Tai

poliisi ehkä vaatii aika paljon sitä, että pitäisi olla sitten jotain konkreettista näyttöä siis mustelmia tai jotain jälkiä.” (H6)

Poliisin omassa toiminnassa huonona puolena tuotiin esille poliisilla olevat pitkät käsittelyajat lapsiin kohdistuneissa rikoksissa. Haastateltujen selkeä toive oli, että lastensuojelusta tulevat tutkintailmoitukset käsiteltäisiin nopeutetulla aikataululla. Rikostutkinnan todettiin vaikeuttavan lapsen asioiden hoitamista lastensuojelussa sekä avun hakemista lapselle.

”... se voi kestää vuoden puoltoista. Ja sit se tietysti vaikeuttaa meidän työtä siin, että me joudutaan miettimään, mikä meidän toimintavelvoite on kun me emme vielä tiedä, onko rikos tapahtunut vai ei.” (H2)

Poliisin puuttumista perheen yksityiselämään haastatellut pitivät yleensä toimivana interventiona. Rikosilmoituksesta seuraavaa poliisin yhteydenottoa ja keskustelua haastatellut pitivät vanhempia herättelevänä ja väkivaltaa ehkäisevänä toimintana.

”Kun me tehdään tutkintapyyntö ja ne vanhemmat joutuu sen poliisin kanssa käymään sen keskustelun, että onko näin tullut tehtyä niin se on se mikä herättää, että herranjumala poliisi tulee puhumaan mulle tästä asiasta. että ehkä näin ei olisi sitten saanut tehdä.” (H4)

Haastatellut olivat erimielisiä, onko hyvä asia, että lapsiin kohdistuneita väkivaltarikoksia tutkitaan jatkossa samalla tavalla kuin lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia. Tyytyväisiä oltiin kuitenkin siihen, ettei tavallinen rivipoliisi jatkossa tutkia näitä rikoksia, koska heillä ei nähty olevan siihen vaadittavaa osaamista.

”...että niinku tavallinen rivipoliisi ei se oikein tiedä, että miten keskustellaan kuusivuotiaan kanssa koetusta väkivallasta.” (H4)

Lastenneuvolan koki kolme haastateltua olevan arkoja tekemään lastensuojeluilmoituksia väkivallasta.

”...yleisesti ottaen he tekee kauheen vähän ilmoituksia. Kun varmasti kuitenkin huolta vähän enemmän olisi.” (H2)

Yksi haastateltu sosiaalityöntekijä piti hyvin ongelmallisena sitä, että akuutit pahoinpitelyjutut tutkitaan terveyskeskuksissa, jossa lapsen tutkimuksesta voi vastata kuka tahansa keikkalääkäri tai ulkomaalainen lääkäri.

”Meillä pitäis olla tietty lääkäri, johon kaikki tämmöset akuutit pahoinpitelyjutut viedään. Jossa lääkäriellä on osaaminen, orientaatio ja ammattitaito tutkia lapseen kohdistuvaa pahoinpitelyä.”
(H2)

Yhteistyön päivähoidon ja koulun kanssa haastatellut kokivat toimivan hyvin. Koulun ja päiväkodin toimintaa luonnehdittiin aktiiviseksi ja heidän todettiin tekevän lastensuojeluilmoituksia muun muassa havaitsemistaan väkivallan jäljistä tai lapsen huolestuttavasta käyttäytymisestä.

”Koululla kiinnitetään huomiota, että on ylimääräisiä mustelmia, on jälkiä, on nirhaumia tai että lapsi on jotenkin, että käytös on muuttunut siinä yhteydessä kun on niinku tapahtunut jotain.” (H4)

Molemmissa tutkimukseeni osallistuneissa kaupungeissa perheneuvolayhteistyön nähtiin toimivan puutteellisesti. Suurta tyytymättömyyttä perheneuvolayhteistyöhön aiheutti haastateltujen keskuudessa perheneuvolan pitkiksi koetut jonotusajat, jolloin asiakkaille on pakko tarjota ”perheneuvolaan jonotusajan” tukea esimerkiksi lastensuojelun perhetyöstä. Toisessa kaupungissa ongelmaksi koettiin myös perheneuvolan asiakasvalikointi.

”Että puoli vuotta saattaa olla todella pitkä aika odottaa, että siinä vaiheessa meillä on kyllä kaikki muut avohuollon tukitoimet jo käynnissä.” (H4)

Kaksi haastateltua oli sitä mieltä, etteivät psykiatriset hoitotahot tee lastensuojeluilmoituksia, vaikka heidän tiedossaan olisi perheessä lapsen kohdistuva väkivalta.

”...psykiatrinen kontakti olemassa, mutta taas sieltähän ei tule sitten lastensuojeluilmoituksia, vaikka miten se sitten katsotaan, että kenellä on lastensuojeluilmoituksen tekovelvollisuus?” (H5)

5.8 Sukupuolen merkityksestä

Haastateltujen sosiaalityöntekijöiden näkemyksen mukaan naisten lapsiinsa kohdistama väkivalta on yleistä. Haastatellut toivat esille, ettei naisen väkivalta ole niin marginaalista ainakaan heidän työssään kuin yleisesti yhteiskunnassa ajatellaan. Haastateltujen kokemusta väkivaltaongelman esiintymisen yleisyydestä lastensuojeluasiakkuudessa olevien perheiden äideillä ei voi kuitenkaan yleistää koskemaan kaikkia naisia ja äitejä. Haastatellut sosiaalityöntekijät olivat kuitenkin sitä mieltä, ettemme ylipäänsä tunnista

kovin hyvin naisen väkivaltaa yhteiskunnassa. Yhteiskunnassa on kuitenkin yleisesti jaettu naisen väkivallan harvinaisuutta ja väkivallan sukupuolistuneisuutta miesten ongelmaksi korostavat stereotyypit (Kts. Purjo 2012a & 2012b; Lagerspetz 1998). Useimmat haastatellut kuvasivat naisten lapsiin kohdistamassa väkivallassa näkyvän paljon henkisen väkivallan hienovaraisia muotoja, joiden tunnistaminen ja sanoittaminen nähtiin erityisen vaikeaksi.

Haastatelluilta kysyttiin, millaisia mahdollisia yhdistäviä piirteitä he löytävät lapsiaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyvistä naisista. Kysymys sai haastatellut pohtimaan syitä naisen väkivaltaiselle käyttäytymiselle. Haastateltujen nimeämät syyt olivat lähes poikkeuksetta luonteeltaan ymmärättäviä ja niissä etsittiin naisen väkivallalle sosiaalista tai psyykkistä syytekijää. Haastatellut nimesivät naisen väkivallalle altistaviksi ja väkivaltaa selittäviksi riskitekijöiksi sosiaalisten suhteiden vähäisyyden, yksinhuoltajuuden, äidin nuoren iän, psyykkiset ongelmat, väkivallan uhrikokemukset ja äidin väsymyksen. Teoriaosuudessa toin esille Reenkolan (2008, 67,73) ja Keräsen (2009, 45) mainitsema yhteiskunnalliset tavat selittää naisten ja erityisesti äitien tekemää väkivaltaa naisen väsymyksen, masennuksen tai vaikean elämäntilanteen kautta. Osa tutkijoista on (mt.) sitä mieltä, että syytä naisen väkivaltaiseen käyttäytymiseen pitäisi etsiä syvemmältä naisen elämänhistoriasta kuin sen hetkisestä elämäntilanteesta. Jokainen haastateltu näki naisen väkivaltaiselle käyttäytymiselle löytyvän sosiaalinen tai psyykinen syytekijä. Kuten Pösö (1995, 37) on todennut, kyse on yleisestä ymmärtävästä suhtautumistavasta. Haastatellut kokivat kuitenkin tärkeäksi, että huomioidaan naisten koko elämänhistoria ja siinä esiintyneet vaikeudet. Haastateltujen näkemyksen mukaan pelkkä naisen masennus tai väsymys ei riitä selittämään väkivaltaa. Vaihtoehtona ymmärtävälle suhtautumiselle voisi Pösön (mt.) mukaan esiintyä juridinen tai lääketieteellinen suhtautumistapa, jotka eivät tulleet tekemissäni sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa mainituiksi.

Haastatellut tekivät useissa kohdin vertailuja naisten ja miesten välisistä eroista puhuesamme väkivallasta. Yhdessäkään kysymyksessä en kuitenkaan pyytänyt tekemään sukupuolten välistä vertailua. Haastatellut aloittivat itse pohdinnat sukupuolieroista koskien naisen ja miehen väkivallan yleisyyttä, yhteiskunnallista suhtautumista eri sukupuolten väkivaltaan ja eri sukupuolten olemassa olevia auttamistapojen muotoja ja resursseja. Haastateltujen mielestä miesten on naisia helpompi saada kohdennettua apua väkivaltaongelmaansa laajempien ja paremmin resursoitujen palveluiden kautta.

Haastatelluista yhtä lukuun ottamatta kaikki näkivät naisten auttamisen väkivaltaongelmassa olevan puutteellista, kuten monissa viimeaikaisissa tutkimuksissakin on väitetty (Esim. Lesojef, 2010). Haastateltujen mielestä nykyiset palvelut eivät pysty vastaamaan naisten avuntarpeisiin. Palveluvalikoiman haastatellut näkivät liian kapea-alaiseksi. Osa haastatelluista oli kokenut viranomaisille ja auttamistyötä tekeville olevan usein haasteellista väkivallan tunnistamisen lisäksi asian esille ottaminen naisten kanssa. Haastatellut ajattelivat yleisten stereotyyppien naisten väkivallan harvinaisuudesta ja vähäisyydestä näkyvän myös äitejä kohtaavien työntekijöiden suhtautumisessa ilmiöön. Poliisi, lastensuojelu ja koulu olivat niitä viranomaisia, joiden toiminnassa nähtiin vähiten vaikuttavan stereotyyppinen sukupuoli-ajattelu. Muiden viranomaisten toiminnassa haastatellut kohdistivat selkeitä muutostarpeita yhteiskunnalliseen resursointiin ja työntekijöiden suhtautumiseen ilmiöön.

6 TEORIASSA JA KÄYTÄNNÖSSÄ

Kappaleessa ensimmäisessä luvussa käyn läpi tärkeimmät tutkimustulokseni peilaten niitä tutkimuskirjallisuuteen. Toisessa luvussa esitän tutkielman tekemisen aikana heränneitä pohdintojani. Kolmannessa luvussa arvioin tutkimukseni onnistumista ja merkitystä.

6.1 Naisten väkivaltatyön tarpeet ja haasteet

Haastatellut näkivät naiselle olevan vaikeaa tunnistaa ja myöntää väkivaltansa lapsiaan kohtaan. Tunnistamisen vaikeuden sanottiin ilmenevän erityisesti henkisen väkivallan kohdalla. Naisten vaikenemisen syiksi haastatellut nimesivät pelon seurauksista, naisen häpeän omasta käyttäytymisestä ja väkivallan tunnistamattomuuden. Teoriaosuudessa olen tuonut esille yhtenä merkittävänä syynä vaikenemiseen yhteiskunnassa laajasti jaetun paheksuvan suhtautumisen äitiin, joka kohdistaa lapseensa väkivaltaa. Harva haluaa olla poikkeava, epänormaali, paha ja kaiken ymmärryksen ulkopuolella oleva kuten Nykyrin (1998, 137–138, 142) mukaan lapsiaan pahoinpidellyt nainen määrittellään. Yhteiskunnallisen paheksunnan nähtiin siis haastatelluissa vahvistavan naisten vaikenemista asiasta ja puhumattomuuden kautta käsityksen ilmiön harvinaisuudesta nähtiin

saavan vahvan aseman.

Puhumista ja vaikenemista todettiin haastatteluissa väkivallasta tapahtuvan monilla eri tasoilla. Viittasin jo aikaisemmin Fearherstoneen (1996, 181–182). Hän on todennut, ettei äitien väkivallassa ole kysymys pelkästään yksilöpatologisesta ilmiöstä, vaan väkivaltaisen käyttäytymisen kontekstina tulee huomioida yhteiskunta, jossa väkivalta tapahtuu, jossa väkivallasta puhutaan tietynlaisilla tavoilla, ja jossa siihen puututaan tietynlaisin keinoin.

Jokila ym. (1995, 9, 12–14) näkivät sosiaalisen ongelman muodostumisen edellyttävän asiantuntijoiden ja asiakkaiden tekemää määrittelyprosessia, jossa ongelman olemassaolo ja haitallisuus todetaan. Kaikki haastatellut sosiaalityöntekijät pitivät naisten lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa ongelmana lastensuojelun asiakaspiirin kohdalla. Haastateltujen mielestä naisten väkivaltaisuus on yhteiskunnassa merkittävämpi ongelma kuin yleensä ymmärretään. Haastateltujen mukaan asian tunnistaminen eri viranomaisten tahoilla on haasteellista ja läheskään kaikista havaituistakaan ongelmista ei raportoida riittävästi eteenpäin lastensuojeluun tai poliisille. Forsbergin (2002, 84–85) mukaan myytit, pelot ja kulttuuriset ymmärrykset ylläpitävät yhä ongelmatilanteisiin puuttumattomuutta perheen sisäisiksi miellettyissä asioissa, kuten lapsiin kohdistuneissa väkivallanteoissa.

Lapsiaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyneiden naisten on haastateltujen mukaan vaikea nähdä käyttäytymisessään sosiaalisen ongelman piirteitä. Sosiaalityöntekijät totesivat, että asiaa pitää yleensä työstää naisten kanssa pidemmän aikaa, ennen kuin he tunnistavat ja tunnustavat ongelman olemassaolon ja ovat valmiita ottamaan apua vastaan. Jokila ym. (mt.) ovat todenneet, että sosiaalisten ongelmien määrittelyyn osallistuvat useiden ammattien edustajat ja media. Haastatellut sosiaalityöntekijät halusivat median ja peruspalveluiden olevan aktiivisempia naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan esiin tuomisessa ja ratkaisujen etsimisessä naisten ja heidän lastensa auttamiseksi.

Naisten väkivaltaista käyttäytymistä on kirjallisuudessa väitetty vähäteltävän yhteiskunnassamme. Haastatellut eivät tuoneet esille, että ilmiötä heidän näkemyksensä mukaan puheen tasolla yhteiskunnassa vähäteltäisiin. Sosiaalityöntekijät puhuivat sen sijaan laa-

jasti ihmisiin ja ammattiryhmiin vaikuttavasta vaikeudesta puhua ilmiöstä ja palveluiden puutteellisesta resursoinnista, mitkä voi tulkita ongelman vähäisenä pitämiseksi yhteiskunnassa.

Pösö (1995, 47) on esittänyt kritiikki siitä, että lapseen kohdistunut väkivalta on nähty vielä 1990-luvulla ”perheongelmana”, jolloin lapsen erityinen asema ei ole tullut huomioiduksi ja lapsen suojeleminen on jäänyt vajaaksi. Teoriaosuudessa esiteltyjen Hautasen (2010) ja Hiitolan (2008) väitöskirjojen valossa lapsen asema ei vaikuta tulevan nykypäivänäkään kovin hyvin huomioitu. Osa haastatelluista koki lasten tulevan huomioiduksi ja saavan riittävästi apua tilanteissa, joissa väkivalta tulee ilmi. Osa haastatelluista taas näki esiin tulleissakin tapauksissa lasten olevan vaikeaa saada apua ja tulla huomioiduksi. Pösö (1995, 34) ja Forsberg (2005, 86–87) ovat muistuttaneet, ettei vastuu väkivallan tunnistamisesta ja määrittelystä saa jäädä lapselle.

Kaikki haastatellut pitivät ensisijaisena, että sekä nainen että lapsi saa apua. Osa haastatelluista oli sitä mieltä, ettei lapsiaan kohtaan väkivaltaisesti käyttäytyneiden naisten rikosoikeudellinen vastuuttaminen teoistaan aina palvele kenenkään etua. Vakavista pahoinpitelyistä haastatellut näkivät tärkeänä suorittaa rikostutkinta, mutta yksittäisten tai vähäisten väkivallantekojen kohdalla moni haastateltu näki tarpeellisena käyttää harkintaa. Rikosprosessin käynnistymisen huonoina puolina pidettiin perheen tukemis- ja auttamistyön käynnistymisen hidastumista tutkinnan ajaksi, rikostutkintojen ylikuormitusta poliisissa ja pelkoa, jonka tutkinta saa ihmisissä aikaiseksi. Suomessa tehtävien lapsiin kohdistuneiden pahoinpitelyiden rikostutkintojen hitautta ja puutteita ilmitulossa on kritisoitu myös YK:n lapsen oikeuksien komitean toimestakin (Kaitue ym., 2007, 23 - 25).

Haastatellut sosiaalityöntekijät kertoivat lasten usein vaikenevan väkivallan kokemuksista ja heidän nähtiin olevan myös vaikea tunnistaa, että heihin kohdistuu kotona väkivaltaa. Haastatellut kertoivat nuorten olevan avoimempia avun hakemisen suhteen myös suoraan lastensuojelusta. Samaa tulokseen ovat tulleet (Ellonen & Kivivuori & Kääriäinen, 2007, 18, 25, 56), jotka ovat todenneet lasten vanhetessa tiedon heidän kokemastaan väkivallasta välittyvän helpommin viranomaisille asti.

Viranomaistoiminnassa keskeisimpänä tavoitteena yleensä pidetään epätoivottavan toi-

minnan pysäyttämistä, siltä suojaamista ja sen ehkäisemistä. Viranomaisen tehtävänä ei yleensä nähdä olevan väkivaltaisesti käyttäytyvän henkilön auttaminen. (Jolkkonen & Varjonen, 2002, 38–39.) Sama näkökulma tuli esille haastatteluissa. Haastatellut näkivät roolinsa olevan väkivallan katkaiseminen, väkivallan ehkäiseminen ja väkivallan tekijän ja uhrin ohjaaminen avun piiriin. Naisten ja lasten konkreettisen auttamisen sosiaalityöntekijät näkivät edellyttävän erilaista osaamista, kuin mitä sosiaalityöntekijöillä on.

Haastatellut näkivät poliisin tehtäväksi arvioida, onko rikosta tapahtunut ja viedäänkö asiaa syyttäjälle. Lastensuojelun tehtävänä haastatellut näkivät lapsen turvallisuuden arvioimisen, turvaamisen ja asianosaisten avun piiriin ohjaamisen. Varsinainen auttaminen nähtiin erityisesti perheneuvolan velvollisuudeksi. Peruspalveluihin toivottiin lisää väkivaltatyön erikoisosaamista, matalan kynnyksen palveluita sekä anonyymiä asiakasohjausta. Ennaltaehkäisevää roolia ilmiön osalta toivottiin vahvistettavan neuvoloissa. Yhteistyön ja ilmiön tunnistamisen kouluissa ja päiväkodeissa nähtiin olevan hyvällä tasolla.

6.2 Kohti yhteisvastuullisuutta

Olen miettinyt, suhtaudummeko eri tavoin miehen ja naisen lapseen kohdistamaan väkivaltaan. Millä tavalla tekijän sukupuoli vaikuttaa ajatteluamme väkivallan kohdalla on mielestäni mielenkiintoinen kysymys. Asian todentaminen tutkimuksella edellyttäisi samanaikaista tarkastelua molempien sukupuolten kesken. Mielenkiintoista ajatusleikkiä voi kuitenkin tehdä vertailemalla erilaisia yleisiä puhetapoja koskien molempien sukupuolten harjoittamaa väkivaltaa. (Kts. Törrönen, 2009c, 32–33.) Monet tutkijat ja väkivaltatyön ammattilaiset ovat nähneet naisten harjoittaman väkivallan jäävän yhteiskunnallisen mielenkiinnon ulkopuolelle ja kritisoineet sukupuolen määrittävän avun saamisen kriteereitä sekä ratkaisujen etsintää. (Esim. Perheentupa, 2010; Flinck, 2008; Purjo2012).

Väkivallan erikoistutkija Sirkka Perttu Stakesissa on arvioinut yhteiskunnan valmiudet väkivallan tunnistamiseen riittämättömiksi ja painottanut väkivaltaa kokeneen omaa toimintaa ja vastuuta ongelmasta (1999, 49–51.) Itse pidän tärkeänä, että kartoitamme sosiaalisen ongelman olemassaoloa ja viranomaiset ottavat vastuuta tarvittavien palve-

luiden kehittämistä. Väkivaltatyön auttamisjärjestelmät tuskin kehittyvät ilman käytännön työssä havaittua tarvetta lisätä palveluita. Miesten väkivaltatyön kehittäminen lähti liikkeelle erilaisten vapaaehtoisten auttamisprojektien kautta. Vasta ajan oloon projekteista muodostui havaitun palvelukysynnän perusteella vakinaista toimintaa.

Mielestäni niin miesten kuin naistenkin harjoittamaa väkivaltaa kannattaa tarkastella sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta käsin. Se, millä tavalla eri yhteiskunnan tasoilla arvioidaan sukupuolten ja väkivallan välistä suhdetta, vaikuttaa väkivaltaa koskeviin lainsäädännöllisiin päätöksiin ja väkivallan auttamisjärjestelmien kehittämiseen.

Suomalaisissa tutkimuksissa ja väitöskirjoissa on todennettu, että naisen osuus lähisuhdeväkivallassa ja lapsiin kohdistuvassa väkivallassa on suuri. Kyseiset väkivallan lajit eivät kuitenkaan tarkoita, että naisten osuus kaikista yhteiskunnassa tapahtuvista väkivallan teoista olisi suuri. Silti noin 40 %:ssa törkeistä parisuhteissa tapahtuvista pahoinpitelyistä tekijä on nainen ja lapsiin kohdistuvassa väkivallassa noin 50 %:ssa tekijä on äiti. (Kts. Hiitolan, 2008; Reenkola, 2008; Törrönen 2009.) Esitetyt luvut ovat niin suuria, että ihmettelen, jos yhteiskunnassamme ei ole kysyntää naisille suunnatusta väkivaltatyöstä samalla tavalla kuin miehet hyötyvät miehille suunnatusta väkivaltatyöstä.

Granfelt (2002, 137) on todennut taistelun avuttomiin ja heikkoihin kohdistuvaa pahuutta vastaan olevan sosiaalityön tärkeimpiä, jos ei peräti tärkein ja moraalisin tehtäviä. Väkivallasta kärsivien naisten ja lasten kokemusten esiin tuomisella voidaan tehdä näkyväksi ilmiötä, joka todellisuudessa koskettaa monia ihmisiä. Keillä kaikilla vastuu asiaan puuttumisesta voidaan nähdä olevan? Luotammeko, että viranomaiset hoitavat asian? Uskallammeko naapureina tai ”tilanteen” näkevinä puuttua? Pitääkö meillä olla asiasta varmuus, ennen kuin kysymme? Vai riittäisikö siihen pelkkä epäily tai pelkkä huoli?

Tärkeänä kysymyksenä haastatteluissa nousi, voiko nainen luottaa saavansa apua ongelmaansa vai seuraako avoimuudesta lasten huostaanotto? Avun saamista voidaan mielestäni pitää haastavana, jos työntekijöiden tiedossakaan ei ole, mihin nainen kannattaa ohjata tai kenen palveluntarjoajan asiakasprofiliin nainen sopisi. Meillä on olemassa monia tahoja, joista nainen voi hakea apua erilaisiin ongelmiinsa. Naisille on

kuitenkin hyvin harvoin tarjolla juuri väkivaltaongelman hoitamiseen keskittynyttä palvelua, kuten miehille on. Haastatteluiden ja teoriakirjallisuuden valossa naisten voisi olettaa hyötyvän naisten auttamiseen erikoistuvasta väkivaltatyöskentelystä.

Väkivaltailmiö koskettaa monia eri ammattiryhmiä. Jokaisella heistä on oma heille uskottu tehtäväalue ilmiön hoitamisessa. Haastatellut sosiaalityöntekijät kaipasivat selkeyttä ja järkipäätämistä ammattikuntien olemassa oleviin rajapintoihin ja tehtäväjakoisiin. Toimivien menetelmien rakentamisen näen edellyttävän moniammatillisen osaamisen yhdistämistä ja keskinäistä osaamisen kunnioittamista. Yhden haastatellun mielestä viranomaistoimintaa merkittävämpää voi joskus olla lähimmäisen tai naapurin tarjoama apu haastavassa elämänvaiheessa.

"...että jokaisen lähimmäisen, perheen, isovanhempien niinku toivois auttavan, että kaikilla ois eväitä huolehtia, että tsekata vähän miten kaverii tai siskoo tai serkkuu, et onko sillä kaikki jees ja tarvisko apuu, et voisko auttaa." (H2)

Tutkielmassani olen tuonut esille, millaisia näkemyksiä haastattelemillani kuudella lastensuojelun sosiaalityöntekijöillä oli tutkimaani ilmiöön. Haastatteluissa sosiaalityöntekijät pohtivat naisten avun tarpeita, yhteiskunnallisia auttamisen tapoja ja viranomaisten keskinäistä yhteistyötä ja vastuu-alueita oman työnsä tuottamasta subjektipositiosta käsin. Jos olisin haastatellut perheneuvolan työntekijöitä tai poliiseja olisi työni tuloksena ollut erilaisia havaintoja, näkemyksiä ja esiin tuotuja kysymyksiä.

6.3 Tutkimukseni arviointi ja asemointi

Jälkikäteen arvioiden näen tutkielmani teoreettisen osuuden onnistuneena. Tutkimussuunnitelmavaiheessa harkitsin myös kyselytutkimusta ja laajaa otantaa väkivaltatyökentällä toimivilta eri ammattilaisilta. Olen kuitenkin tyytyväinen päätymisestäni haastattelututkimukseen. Haastatteluiden tekeminen ja analysoiminen oli mielenkiintoista. Haastatteluin keräämäni aineisto ja tutkielmani teoria jäsensivät hyvin toisiaan. Aikaisemmin en ole tehnyt haastatteluja ja olinkin epäilevä sen suhteen, millaista tietoa voin haastatteluilla niiden lukumäärän huomioon ottaen saavuttaa. Haastatteluiden kautta tullut tieto mahdollisti tutkimuskysymyksiini vastaamisen. Kokemukseni haastatteluiden tekemisestä ja niiden avulla saatavasta tiedosta oli myönteinen.

Tutkielmani avulla sain pienen läpileikkauksen verran tietoa, miten tutkimani ilmiö hahmottui haastattelemieni lastensuojelun sosiaalityöntekijän subjektipositioista käsin. Tutkielman teko vahvisti käsitystäni siitä, että väkivaltatyö ja sen kehittäminen edellyttää koordinoitua, systemaattista ja laajaa tiedonkeräämistä laajasti väkivaltatyön kentän kaikilta osapuolilta.

Henkilökohtaisesti oli mielenkiintoista todeta, kuinka sosiaalityöntekijöiden esittämät näkemykset naisten väkivallasta olivat melko samansuuntaisia kuin naisten väkivallan tutkimisesta kiinnostuneiden tutkijoiden esittämät käsitykset. Molemmissa jaettiin näkemys, ettei naisten väkivalta hahmotu yhteiskunnassa sellaiseksi sosiaalisesti ongelmaksi, että sen pohjalta yleisesti jaettaisiin näkemys naisten väkivaltatyön palveluiden kehittämistarpeista. Suomessa naisten lapsiin ja puolisoonsa kohdistamaa väkivaltaa on tutkittu melko vähän yksittäisten tutkimusten ja tutkijoiden toimesta. Tehdyissä tutkimuksissa on yleensä perusteltu laajasti sitä, miksi naisen väkivallan tutkimusta voidaan pitää tärkeänä. Sama tutkimusilmion perustelemisen tarve näkyi Suomessa 2000-luvun alussa kun alettiin puhua miesten naisiin kohdistamasta väkivallasta, käyttäen sukupuolittuneen väkivallan – käsitettä.

Näkemykseni mukaan vaatii yhteiskunnallista tiedostamista, tunnustamista ja linjausta, jotta naisten väkivallan ja väkivaltatyön tutkimus ja kehittäminen vakiintuvat. Osa tutkijoista (Purjo 2010, Purjo 2012) on kokenut, ettei naisen väkivallan tutkimiseen saa Suomessa kovin helposti rahoitusta. Rahoituksen saamisen vaikeus on tuotu esille myös *Vaiettu naiseus – projektin yhteydessä*, (Törrönen, 2009e) käsiteltäessä naisten väkivallan tutkimusta ja naisille tarjottavia väkivaltatyön palveluita.

Väkivallan teoreettisista tutkimusperinteistä näen teoriaosuudessa esittelemäni erojen näkökulman käyttökelpoisena. Suhtautumistapa on syntynyt olemassa olevien tutkimusperinteiden rajallisuuden kokemuksen kautta. Erojen näkökulman kautta väkivallan tutkimiseen voidaan saada vallan ja sukupuolen lisäksi mukaan naisten harjoittama väkivalta, lesbo- ja homosuhteissa esiintyvä parisuhdeväkivalta ja maahanmuuttajanaisten väkivalta esimerkiksi. Tavoitteena tutkimusperinteessä on luoda moniulotteinen kuva väkivaltailmiöstä huomioimalla väkivallan erilaiset piirteet sekä väkivallan syyt ja seuraukset yhtäläisyyksiä ja eroja etsimällä. Väkivaltaa tarkastellaan monipuolisesti useiden eri muuttujien risteämisistä ja kytkeytymisistä. Näkökulmaa on sovellettu jo

monissa ulkomaisissakin tutkimuksissa. (Kts. Keskinen, 2005, 15–17, 83–91.)

Mielestäni väkivallan tekijän ja uhrin sukupuolesta riippumatta on kehitettävä tutkimusta ja väkivaltatyön käytännön osaamista. Itse pitäisin ihannetilanteena, että keskittyisimme väkivallan sukupuolierojen tutkimiseen erojen näkökulman kautta. Väkivaltatyön kentältä saatu tutkimustieto ja käytännön kokemus tulisi saattaa kaikkien osapuolten hyödynnettäväksi avoimen yhteistyön kautta.

Väkivallan kohdalla avun saannin osalta on enimmäkseen tutkittu sitä, saavatko väkivallan uhreina olevat naiset apua, eikä sitä saavatko naiset tekijöinä ja lapset uhreina apua. Vain pieni osa väkivallan uhreina olevista lapsista päätyy ammattiavun piiriin (Forsberg 2001,39). Jatkossa olisi hyvä pyrkiä rakentamaan toimivia viranomaiskäytäntöjä paikallisten kokeilujenkin kautta moniammatillisessa yhteistyössä. Tärkeää olisi tutkimuksen keinoin pohtia myös, kuinka väkivaltaa kohdanneet lapset tavoitetaan ja kuinka he tulevat autetuiksi.

Tulevaisuuden tutkimustarpeena näen tarkentaa sitä, millaisia palveluita ja yhteistyökäytänteitä väkivaltatyössä tarvitaan. Näissä tutkimuksissa tietoa tulisi kerätä laajasti kaikilta ilmiön osapuolilta; lapsilta, naisilta, miehiltä ja heidän kanssaan työskenteleviltä viranomaisilta ja ammattilaisilta. Tietoa tulisi sovittaa yhteen kokonaiskuvan saamiseksi. Olen kuullut, että paikallisesti sosiaalityön kentällä käydään keskustelua ja suunnittelua siitä, että perustettaisiin väkivaltatyön keskuksia, jotka tarjoaisivat keskitetysti palveluita väkivaltailmiön hoitamisessa. Ajatus kuulostaa mielenkiintoiselta ja sitä samaa yhteistyön ja yhteisvastuullisuuden ajatusta näkisin mielelläni tulevaisuudessa myös väkivaltatutkimuksen sisällä. Naisten harjoittamassa väkivallassa, lasten asemassa väkivallan uhreina kotona sekä viranomaisten välisessä yhteistyökäytänteissä riittää monia tutkimusideoita jalostettavaksi tulevaisuudessa.

Kirjallisuus

Arponen, Aino (2005) Arviointi ja valvonta sijaishuollossa. Teoksessa: Laaksonen, Sari & Kemppainen, Martti (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 20. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Bardy, Marjatta, Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suunta- viivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Raportteja 263:2001. Helsinki: Stakes.

Bardy, Marjatta & Känkäinen, Päivi (2005) Omat ja muiden tarinat. Ihmisyyttä vaalimassa. Helsinki: Stakes.

Britt-Marie Perheentupa (2010) Tietoisuuden tie alkurakkauteen. Väkipalalta on ehkäistä- vissä. Helsinki: Yliopistopaino.

Busch, Amy & Rosenberg, Mindy (2004) Comparing Women and Men Arrested for Domestic Violence: a Preliminary Report. *Journal of Family Violence* 19: 49–57.

Ellonen, Noora (2007) Lapsiin kohdistuva väkipalalta tutkimuskohteena. Teoksessa: Ellonen, Noora, Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha (toim.) Lapset ja nuoret väkipalallan uhreina. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 64 /2007. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantaja 80. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Enroos, Rosi (2012) Perhe vankeinhoidon arviointikäytäntöjen ja moraalisen järkeilyn kohteena. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) Kiistanalainainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.

Eronen, Tuija (2012) Äitiin liittyvät moraaliset jännitteet huostaan otettujen kerronnassa. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) Kiistanalainainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2003) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Eskonen, Inkeri (2005) Perheväkipalalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkipalallasta. Tampere: University Press.

Eskonen, Inkeri, Korpinen, Johanna & Raitakari, Suvi (2006) Vallan määrittämät lapsi- ja asiantuntijapuhujat. Teoksessa: Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Juva: PS-Kustannus.

Featherstone, Brid (1996) Victims or Villains? Women Who Physically abuse their Children. Teoksessa: Barbara Fawcett, Brid Featherstone, Jeff Hearn & Christinen Toft (toim.) Violence and Gender Relations. Theories and Interventions. London: Sage Pub-

lications, 178-190.

Flinck, Aune (2006) Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Tampere: Juvenes Print.

Flinck, Aune (2008) Naisten ja miesten kokema parisuhdeväkivalta on monimuotoista. Sairaanhoitaja-lehti 3/2008.

Forsberg, Hannele (2002) Lasten asiakkuudet ja kokemukset turvakodissa. Arviointitutkimus Lapsen aika – projektista. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 31. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Forsberg, Hannele (2005) Havaita, nimetä, uudelleen määrittää, vaieta. Teoksessa: Aatsinki, Ulla & Valenius, Johanna (toim.) Ruumiita ja mustelmia. Näkökulmia väkivallan historiaan. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2004. Saarijärvi: Gummerus.

Forsberg, Hannele (2012) Johdatus kirjan käsitemaailmaan. Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.

Foucault, Michel (1982) The Archaeology of Knowledge. New York: Pantheon Books.

Granfelt, Riitta (1998) Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Granfelt, Riitta (2002) Pahasta kirjoittaminen. Teoksessa: Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Gjerstad, Eevastiina (2010) Tyttöjä koskevan väkivaltatyön ja -tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina (toim.) Sukupuoli ja väkivalta. Tampere: Juvenes Print.

Gjerstad, Eevastiina & Lesojeff Heini (2012) Levottomat tuhkimot – havaintoja tyttöjen väkivallasta. Teoksessa: Timo, Purjo (toim.) Sukupuolisensitiivinen poikien ja tyttöjen kasvatusta arvioihin ja väkivallattomuuteen. Tampere: Juvenes Print.

Hagemann-White (1998) Violence without end? Some Reflections on Achievements, Contradictions and Perspectives of the Feminist Movement in Germany. Teoksessa: Klein Renate (toim.) Multidisciplinary Perspectives on Family Violence. London: Routledge.

Hautanen, Teija (2010) Väkivalta ja huoltoriidat. Tampere: Tampere University Press.

Honkanen, Piritta (2010) Levottomat tuhkimot. Teoksessa: Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina (toim.) Sukupuoli ja väkivalta. Tampere: Juvenes Print.

Hearn, Jeff (1999) Miesten tuntemiinsa naiseen kohdistama väkivalta kriittisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa: Jokinen, Arto (toim.) Mies ja muutos; Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: Vammalan Kirjapaino Oy.

Hetherington, Jacqui (1999) *The Idealization of Women: Its Role in the Minimization of Child Sexual Abuse by Females*. *Child Abuse and Neglect* No 23, 161–174.

Hiitola, Johanna (2008) *Selvitys vuonna 2006 huostaanotetuista ja sijaishuoltoon sijoitetuista lapsista*. Työpapereita 21/2008. Helsinki: Stakes.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2001) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2009) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Humphreys, Catherine (2000) *Social Work, Domestic Violence and Child Protection. Challenging Practice*. Bristol: Policy Press.

Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja (2002) *Paha ihmisyyden ja ammatillisen auttamisen haasteena*. Teoksessa: Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) *Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä*. Keuruu: PS-Kustannus.

Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995) *Lukijalle*. Teoksessa: Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (1995) *Tulkitseva sosiaalityö*. Teoksessa: Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Jolkkonen, Pekka & Varjonen, Panu (2002) *Väkivalta. Tunteita, toimintaa ja vastatunteita*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kaitue, Sanna, Nojonen, Tanja & Släen, Anne (2007) *Yleistä muttei yksityistä – oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kelly, Liz & Regan, Linda & Burton, Sheila (2000) *Sexual Exploitation: a New Discovery or One Part of the Continuum of Sexual Abuse in Childhood*. Teoksessa: Itzin, Catherine (toim.) *Home Truths About Child Sexual Abuse. Influencing Policy and Practice. A Reader*. Lontoo: Routledge.

Kelly, Liz (1996) *When does the Speaking Profit us? Reflections on the Challenges of Developing Feminist Perspectives on Abuse and Violence by Women*. Teoksessa: Hester, Marianne, Kelly, Liz & Radford, Jill (toim.) *Women, Violence and Male Power. Feminist Activism, Research and Practice*. Buckingham: Open University Press.

Kernsmith, Poco (2005) Treating Perpetrators of Domestic Violence: Gender Differences in the Applicability of the Theory of Planned Behaviour. *Sex Roles, a Journal of Health*. Vol.52, No. 11/12, 757 -770.

Keränen, Eija (2009) Äiti ei kai tykkää musta. Teoksessa Törrönen, Hannele (toim.) *Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotienliiton raportti 10. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliitto.*

Keskinen, Suvi (2005) *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt.* Tampere: Tampere University Press.

Kivivuori, Janne, Kemppe, Sari & Smolej, Mirka (2002) *Etusivujen väkivalta. Väkipalsta ilta- ja viikokotien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980-2000.* Helsinki: Hakapaino Oy.

Krug, Etienne, Dahlberg Linda & Mercy, James (2005) *Väkipalsta ja terveys maailmassa. WHO:n raportti.* Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laakso, Riitta (2012) *Vanhempien kanssa tehtävä työ ja moraalikysymykset lastenkodissa.* Teoksessa: Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järjestyminen & sosiaalisuus.* Tampere: Vastapaino.

Lagerspetz, Kirsti (1998) *Naisten aggressio.* Hämeenlinna: Tammi.

Lampi, Eija (1983) *Piesty Lapsi. Yhteiskuntamme uusi uhri.* Helsinki: Kirjayhtymä.

Lappi-Seppälä, Tapio (2006) *Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka.* Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki: Yliopistopaino.

Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) 26.6.1991/59.

Lastensuojelulaki (LSL) 13.4.2007/417.

Lattu, Emmi (2008) *Naisten tekemä väkipalsta.* Teoksessa: Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka.* Tampere: Juvenes Print.

Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (2002) *Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä.* Teoksessa: Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna (toim.) *Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen jäljillä.* Keuruu: PS-Kustannus.

Lepistö, Sari (2010) *Nuorten kokema perheväkipalsta. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä.* Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Lesojeff, Heini (2010) *Levottomat tuhkimot.* Teoksessa: Purjo, Timo & Gjerstad, Eeva-tiina (2010) *Sukupuoli ja väkipalsta.* Tampere: Juvenes Print.

Lindroos, Maria (2010) *Nainen ja väkipalsta.* Teoksessa: Purjo, Timo & Gjerstad, Eeva-tiina (toim.) *Sukupuoli ja väkipalsta.* Tampere: Juvenes Print.

Lindqvist, Raija (2005) *Perussosiaalisuus ja parisuhdeväkipalsta. Eteläsuomalaisien sosiaalityöntekijöiden haastattelututkimus.* Jyväskylä: Yliopisto Print.

Luke, Katherine (2008) Are Girls Really Becoming More Violent? A Critical Analysis. *Affilia: Journal of Women and Social Work*. Vol. 23.

Mahkonen, Sami (2008) Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita.

Majanen, Martti (1989) Rikoslaki ja lapsiin kohdistuva väkivalta. Teoksessa: Lahti, Raimo (toim.) Rikosoikeudellisia kirjoitelmia 6. Rikosoikeuden juhluvuonna 1989. Helsinki: Suomen lakimiesyhdistys.

Mattila Minna (2011) Lapsi perheväkivallan uhrina. Pro gradu –tutkielma. Oikeustieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Nykyri, Tuija (1998) Naisen viha. *SoPhi* 24. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nyqvist, Leo (2001) Väkivaltainen parisuhde, asiakuus ja muutos. Prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Nyqvist, Leo (2004) Sukupuoli parisuhdeväkivallan kohtaamisessa. Teoksessa: Kuronen, Marjo, Granfelt, Riitta, Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 101–130.

Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (2008) Intiimin haavoittava valta. Teoksessa: Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikka. Tampere: Juvenes Print.

Oranen, Mikko (2001) Elämää varjossa – väkivallalle altistumisen vaikutuksia. Teoksessa: Oranen, Mikko (toim.) Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisuja 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Payne, Malcolm (1991) *Modern Social Work Theory. A Critical Introduction*. Hong Kong: MacMillan.

Peltoniemi, Teuvo (1984) Perheväkivalta. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Perttu, Sirkka (1999) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Julkaisu 19. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Piispa, Minna (2004) Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely survey-tutkimuksessa. Tilastokeskuksen tutkimuksia 241. Helsinki: Yliopistopaino.

Projektin asiakas Mira (2009) Teoksessa: Törrönen, Hannele (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliiton raportti 10.

Puisto, V. (2009) Avoimuus mahdollistaa auttamisen. Teoksessa: Törrönen, Hannele (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja

- hoitamisesta. Raportti 10. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliitto.
- Purjo, Timo (2010) Johdanto. Kriittisiä ajatuksia sukupuoleen ja väkivaltaan liittyvistä yleistyksistä. Teoksessa: Purjo, Timo & Gjerstad, Eevastiina (toim.) Sukupuoli ja väkivalta. Tampere: Juvenes Print.
- Purjo, Timo (2009) Kasvatuksellisen kohtaamisen taito. Teoksessa: Purjo, Timo & Kuusela, Jani (toim.) Tappelusta jutteluun – nuoren kohtaamisen taito. Helsinki: Non Fighting Generation ry.
- Purjo, Timo (2012a) Esipuhe. Teoksessa: Purjo, Timo (toim.) Sukupuoli ja väkivalta, osa 2. Tampere: Juvenes Print.
- Purjo, Timo (2012b) Sukupuolierityisyys nuorten kasvatuksessa arvoihin ja väkivallattomuuteen. Teoksessa: Purjo, Timo (toim.) Sukupuolisensitiivinen poikien ja tyttöjen kasvatusta arvoihin ja väkivallattomuuteen. Tampere: Juvenes Print.
- Pösö, Tarja (1995) Lasten pahoinpitely lastensuojelussa – ollako vai eikö olla. Teoksessa: Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö, asiakkuus ja sosiaaliset ongelmat: konstruktionistinen näkökulma. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto.
- Rauhala, Lauri (1983) Ihmiskäsitys ihmistyössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Radford, Jill, Kelly, Liz & Hester, Marianne (1996) Introduction. Teoksessa: Hester, Marianne, Kelly, Liz & Radford, Jill (toim.) Women, Violence and Male Power. Feminist Activism, Research and Practice. Buckingham: Open University Press.
- Reenkola, Elina (2008) Nainen ja viha. Aggressio voimavaraksi. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Ruuskanen, Minna (2005) Rikosoikeus. Häätävarjelu ja parisuhdeväkivalta. Rikosoikeudellinen ja diskurssianalyttinen tutkimus. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys.
- Räty, Tapio (2007) Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima.
- Sinkkonen, Jari (2009) Elämäni poikana. Porvoo: WSOY.
- Suomen rikoslaki (1995 / 578)
- Taskinen, Sirpa (2003) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja pahoinpitelyn selvittäminen. Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Stakes oppaita 55. Saarijärvi: Gummerus.
- Timperi, Tomi (2010) Kommenttipuheenvuoro väkivaltakeskusteluun. Urho, Miessakit ry:n jäsenlehti. 3/2010.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, Hannele (2009a) Vaiettu naiseus – projekti. Teoksessa: Törrönen, Hannele (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Raportti 10. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliitto.

Törrönen, Hannele (2009b) Ketä tekis mieli vetää lättyyn. Teoksessa: Törrönen, Hannele (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Raportti 10. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliitto.

Törrönen, Hannele. (2009c) Prosenttien sota. Teoksessa: Törrönen, Hannele (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Raportti 10. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliitto.

Törrönen, Hannele (2009d.) Väkivaltaa käyttänyt nainen tulee asiakkaaksi. Teoksessa: Törrönen, Hannele. (toim.) Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Raportti 10. Hämeenlinna: Ensi- ja turvakotienliitto.

Venkula, Jaana (1995) Epävarmuudesta ja varmuudesta. Helsinki: Kirjapaja.

Ylhäinen, Marjo (2004) Oikeussosiologia lainopillisessa tutkimuksessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Empiirinen tutkimus oikeustieteessä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja, no. 64.

Washburne, Carolyn (1987) A Feminist Analysis of Child Abuse and Neglect. Teoksessa: Finkelhor, David , Gelles, Richard, Hotaling, Gerald & Strauss, Murray (toim.) The Dark Side of Families. Current Family Violence Research. Beverly Hills: Sage.

LIITE 1

HAASTATTELYSYMUKSET

1. Miten määrittelet naisten lapsiinsa kohdistaman väkivallan? Millaisia asioita / tekoja sisällytät siihen?
2. Väkivallasta aiheutuvat seuraukset lapselle?
3. Millaista naisten lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa olet kohdannut työssäsi?
4. Lehti uutinen väkivaltatilanteesta, jossa nainen tekijä ja uhrina lapsi. Mitä ajatuksia herättää?
5. Millä tavalla naisen väkivaltaisuus lasta kohtaan tulee yleensä lastentensuojelun tietoon? Hakevatko naiset itse apua?
6. Miten asiaan mielestäsi suhtaudutaan yhteiskunnassa?
7. Kuinka merkittävänä yhteiskunnallisena ongelmana pidät naisten lapsiinsa kohdistamaa väkivaltaa?
8. Kuinka hyvin ongelma tulee esiin työssäsi ja yhteiskunnassa yleensä?
9. Kuinka systemaattisesti kartoitatte ongelmaa?
10. Millä tavalla naiset puhuvat väkivallasta? Kuinka heitä voi auttaa puhumaan asiasta?
11. Näetkö väkivaltaisesti käyttäytyneissä naisissa jotain heitä yhdistäviä piirteitä /asioita?
12. naisen lapsen kohdistamassa väkivallassa jotain erityispiirteitä?
13. Millaisia interventioita olet tehnyt lastensuojelun sosiaalityöntekijänä? Mihin olet ohjannut väkivaltaisen naisen / äidin apua saamaan?
14. Mikä olisi naisen auttamiseen tähtäävässä väkivaltatyössä lähtökohdallisesti tärkeintä?
15. Mistä palveluista nainen voi hakea ja saada apua?
16. Millainen vastuu avun järjestämisestä ja tarjoamisesta on lastensuojelulla ja millainen peruspalveluilla?
17. Mitä naisen väkivallalle tulisi mielestäsi tehdä? Siis mitä pitäisi tehdä, kenen pitäisi tehdä ja millä tavalla?
18. Kuinka hyvin nykyinen palvelujärjestelmä vastaa tarpeisiin?
19. Onko yhteiskunnassamme valmiuksia kohdata ja auttaa väkivaltaisia äitejä? Saavatko väkivaltaiset äidit apua?
20. Jos arvioit väkivaltaisille naisille tarjolla olevaa auttamisjärjestelmää, niin näetkö siinä kehittämisen/muuttamisen tarpeita?
21. Yhteistyön toimivuus eri viranomaisten kesken?
22. Uusi lakiehdotus. Ajatuksia siitä?
23. Onko jotain, mitä vielä haluaisit sanoa tutkielmani aiheena olevasta ilmiöstä?
24. Taustakysymykset:
 - Ikäsi?. Kuinka monta vuotta olet työskennellyt lastensuojelun sosiaalityöntekijänä ja kuinka monta vuotta sosiaalityössä yleensä? Millainen taustakoulutus sinulla

LIITE 2

Lomake parisuhdeväkivallan seulontaan äitiys- ja lastenneuvolassa

Kysymykset esitetään raskaana oleville naisille viimeistään raskauden kahden ensimmäisen kolmanneksen aikana ja äideille viimeistään nuorimman lapsen ollessa kuuden kuukauden ikäinen.

Esitä naiselle seuraavat kysymykset aina kahden kesken.

Kirjoita naisen kertoma vastaus ko tilaan tai ympyröi sopiva vaihtoehto.

1	Millaisena koet parisuhteesi?		
		Kyllä	Ei
2	Käyttäytyykö kumppanisi joskus niin, että pelkää häntä?	1	2
3	Käyttäytyykö kumppanisi sinua kohtaan halventavasti, nöyryyttävästi tai kontrolloivasti?	1	2
4	Onko nykyinen kumppanisi		
	Uhannut sinua väkivallalla (sis. myös uhkauksen käyttää jotakin asetta/välinettä)?	1	2
	Tarttunut kiinni, repinyt, tönäissyt, läimäissyt tai potkaissut sinua?	1	2
	Käyttänyt muuta fyysistä väkivaltaa sinua kohtaan?	1	2
	Painostanut, pakottanut tai yrittänyt pakottaa sinua seksuaaliseen kanssakäymiseen?	1	2
5	Milloin nykyinen kumppanisi käyttäytyi väkivaltaisesti?		
	Viimeisen 12 kuukauden aikana	1	2
	Raskauden aikana	1	2
	Synnytyksen jälkeen	1	2
6	Onko nykyinen kumppanisi ollut väkivaltainen lastanne/lapsianne kohtaan?	1	2
7	Onko joku lapsistasi nähnyt tai kuullut, kun kumppanisi on käyttäytynyt väkivaltaisesti?	1	2
8	Millaista tukea/apua haluaisit tilanteeseesi?		

